

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Michaela Sakařová

Trestní řízení ve věcech mládeže

Juvenile criminal proceedings

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. února 2020

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 353 634 znaků včetně mezer.

rigorozantka

V Plzni, dne 21. února 2020

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu rigorózní práce prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za vedení mé rigorózní práce, věnovaný čas a odborný dohled.

Obsah

Seznam použitých zkratek	1
Úvod	2
1 Obecně k trestnímu soudnictví nad mládeží	5
1. 1 Vymezení základních pojmů	6
1. 1. 1 Mládež	6
1. 1. 2 Mládež podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže	8
1. 1. 3 Provinění a čin jinak trestný	10
1. 2 Trestní odpovědnost mladistvých	11
1. 3 Restorativní justice	13
1. 4 Trestní soudnictví nad mládeží v mezinárodních souvislostech	15
1. 4. 1 Ženevská deklarace práv dítěte	16
1. 4. 2 Deklarace práv dítěte	16
1. 4. 3 Úmluva o právech dítěte	17
1. 4. 4 Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží	18
1. 4. 5 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	21
1. 4. 6 Evropská úmluva o výkonu práv dětí	22
1. 4. 7 Doporučení Rady Evropy č. R (87)20 o společenských reakcích na kriminalitu mládeže	23
1. 4. 8 Doporučení Rec (2003) 20 o nových způsobech zvládání delikvence mládeže a úloze justice pro mladistvé	23
1. 4. 9 Evropská pravidla pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením Rec (2008)11	24
1. 4. 10 Pokyny Výboru ministrů o justici vstřícné k dětem	25
1. 4. 11 Evropská unie	26
1. 4. 12 Shrnutí principů trestního soudnictví nad mládeží	27
1. 4. 13 Shrnutí	28
2 Historie trestního soudnictví nad mládeží	30

2. 1	Mládež v trestním právu před rokem 1931	30
2. 2	Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.....	32
2. 2. 1	Hmotněprávní ustanovení	33
2. 2. 2	Procesní úprava trestního práva mládeže	35
2. 3	Vývoj trestního práva mládeže po roce 1950.....	40
2. 4	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže	42
2. 4. 1	Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže	43
2. 4. 2	Vztah k obecným předpisům.....	45
3	Zvláštnosti trestního řízení ve věcech mladistvých v České republice.....	46
3. 1	Trestní řízení ve věcech mladistvých.....	46
3. 2	Zásady trestního řízení ve věcech mladistvých.....	47
3. 2. 1	Zásada specifického přístupu k projednávání trestních věcí mladistvých	48
3. 2. 2	Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí	49
3. 2. 3	Zásada ochrany soukromí mladistvého	49
3. 2. 4	Zásada rychlosti řízení	53
3. 2. 5	Zásada uspokojení zájmů poškozeného	53
3. 3	Osoby vystupující v trestním řízení ve věcech mladistvých.....	54
3. 3. 1	Mladistvý.....	56
3. 3. 2	Soudy pro mládež.....	58
3. 3. 3	Státní zastupitelství	62
3. 3. 4	Orgán sociálně-právní ochrany dětí	62
3. 3. 5	Probační a mediační služba	64
3. 3. 6	Zákonní zástupci, opatrovník a důvěrník	65
3. 3. 7	Poškozený.....	67
3. 4	Společné řízení.....	68
3. 5	Hlavní líčení a veřejné zasedání.....	69
3. 6	Dokazování	71

3. 6. 1	Rozsah dokazování	72
3. 6. 2	Výslech mladistvého	73
3. 6. 3	Vyšetření duševního stavu	74
3. 7	Zvláštní způsoby řízení	75
3. 7. 1	Dohoda o vině a trestu a trestní příkaz	81
3. 7. 2	Podmíněné zastavení trestního stíhání	82
3. 7. 3	Narovnání	84
3. 7. 4	Odstoupení od trestního stíhání	86
3. 8	Vazba a zadržení mladistvého	90
3. 8. 1	Zadržení	90
3. 8. 2	Vazba	92
3. 8. 3	Trvání vazby	95
3. 8. 4	Rozhodování o vazbě	97
3. 8. 5	Opatření nahrazující vazbu	99
3. 9	Obhájce mladistvého	103
3. 9. 1	Osoba obhájce	104
3. 9. 2	Nutná obhajoba	105
3. 9. 3	Výkon obhajoby	108
3. 10	Shrnutí	108
4	Řízení ve věcech dětí mladších 15 let	109
4. 1	Subjekty vystupující v řízení ve věcech dětí mladších 15 let	111
4. 1. 1	Soud pro mládež	111
4. 1. 2	Účastníci řízení	111
4. 1. 3	Opatrovník dítěte	113
4. 1. 4	Postavení Probační a mediační služby	115
4. 2	Zahájení řízení	117
4. 2. 1	Postup před zahájením řízení	117

4. 2. 2	Řízení před soudem.....	119
4. 3	Průběh řízení před soudem.....	121
4. 3. 1	Ustanovení opatrovníka.....	121
4. 3. 2	Jednání ve věci	122
4. 3. 3	Dokazování.....	122
4. 3. 4	Rozhodnutí	123
5	Srovnání se zahraničními právní úpravami	125
5. 1	Slovensko	125
5. 1. 1	Hmotněprávní úprava trestního práva mladistvých	125
5. 1. 2	Trestní řízení proti mladistvým	127
5. 2	Německo	130
5. 2. 1	Hmotněprávní úprava trestního práva mládeže.....	131
5. 2. 2	Procesněprávní úprava trestního práva mládeže	132
5. 3	Rakousko.....	137
5. 3. 1	Hmotněprávní aspekty trestního práva mládeže	138
5. 3. 2	Procesněprávní aspekty trestního práva mládeže.....	139
5. 4	Řízení ve věci trestně neodpovědných dětí.....	143
5. 5	Shrnutí.....	143
	Závěr.....	145
	Seznam použité literatury.....	148
	Abstrakt.....	158
	Abstract.....	159
	Název / Title	161
	Klíčová slova / Keywords.....	161

Seznam použitých zkratk

Ústava	Ústava. (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.)
LZPS	Listina základních práv a svobod. (usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.)
tr. řád	Trestní řád. (zákon č. 141/1961 Sb.)
tr. zákoník	Trestní zákoník. (zákon č. 40/2009 Sb.)
tr. poriadok	Trestný poriadok. Slovenský trestní řád. (zákon č. 301/2005 Z. z.)
trestný zákon	Trestný zákon. Slovenský trestní zákon. (zákon č. 300/2005 Z. z.)
ZSVM	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.)
obč. zákoník	Občanský zákoník. (zákon č. 89/2012 Sb.)
o. s. ř.	Občanský soudní řád. (zákon č. 99/1963 Sb.)
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních. (zákon č. 292/2013 Sb.)
Sb.	Sbírka zákonů České republiky.
ZTSM	Zákon o trestním soudnictví nad mládeží. (zákon č. 48/1931 Sb. z. a n.)
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení Československé republiky.
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenské republiky.
StPO	Strafprozessordnung. Německý trestní řád.
StGB	Strafgesetzbuch. Německý trestní zákoník.
JGG	Jugendgerichtsgesetz. Německý zákon o soudnictví ve věcech mládeže.
rStPO	Strafprozessordnung. Rakouský trestní řád.
rStGB	Strafgesetzbuch. Rakouský trestní zákoník.
rJGG	Jugendgerichtsgesetz. Rakouský zákon o soudnictví ve věcech mládeže.
EÚLP	Evropská úmluva ochrany lidských práv a základních svobod
OSN	Organizace spojených národů.

Úvod

Kriminalita mládeže představuje velmi závažný společenský problém, neboť pokud si osoba přivykne páchání trestné činnosti již během dospívání, vyvstává nebezpečí, že v ní bude pokračovat celý život a nikdy nebude schopna začlenit se do společnosti a žít plně v souladu s právem. Usiluje-li trestní politika o maximální snížení kriminality ve společnosti, měla by se nepochybně soustředit na řešení delikventní činnosti dospívajících osob. Vzhledem k jejich neukončenému mravnímu a duševnímu vývoji je u nich větší naděje, že se použitím vhodných prostředků podaří dosáhnout pozitivních změn ve vývoji jejich osobnosti a odvrátit je od kriminální budoucnosti. Proto řada mezinárodních dokumentů apeluje na státy, aby k pachatelům z řad mládeže přistupovaly jinak než k dospělým pachatelům.

Trestní právo mládeže je v podstatě souhrn odchylek od obecné úpravy řešení trestné činnosti, které se uplatňují pouze ve vztahu k dospívajícím delikventům. Tato část trestního práva stojí na specifických principech a snaží se pachatele v první řadě vychovávat, motivovat ho k vedení řádného života a pomáhat mu v nalezení vhodného způsobu uplatnění jeho schopností ve společnosti. V přístupu k trestné činnosti mládeže se objevují i myšlenky restorativní justice, neboť projednávání deliktů mládeže by mělo směřovat také k urovnání vztahů narušených trestnou činností. Rozdíly oproti obecnému trestnímu právu se nachází v úpravě trestní odpovědnosti mládeže, reakcích na její trestnou činnost i v samotných procesních postupech řešení závažných protiprávních činů mládeže.

Významné přitom nejsou jen zvláštnosti sankcionování mládeže, ale neméně důležitý je i zvláštní proces projednávání jejích protiprávních činů. Trestní řízení vedle požadovaných výchovných účinků může zanechat na pachateli i nepříznivé následky v podobě negativních zážitků nebo odsudků společnosti. Cílem trestního práva mládeže je maximální ochrana mladých delikventů před negativními následky jejich protiprávní činnosti, a proto se proces řešení trestné činnosti mládeže značně odlišuje od běžného trestního řízení.

Česká republika se s trestnou činností mládeže vypořádává za pomoci zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který komplexně upravuje trestní odpovědnost mládeže, její sankcionování a procesní postupy řešení její trestné činnosti.

Tento zákon rozděluje mládež na dvě skupiny, kterými jsou trestně neodpovědné děti mladší 15 let a trestně odpovědní mladiství ve věku od 15 do 18 let. Ke každé skupině mladých delikventů zákon přistupuje trochu jinak jak v otázce reakcí na jejich trestnou činnost, tak v otázce procesního postupu řešení jejich prohřešků.

Soudnictví ve věcech mládeže je tématem velice širokým, a proto se tato práce zaměří pouze na procesní úpravu trestního řízení proti mladistvým a úpravu řízení o činech jinak trestných spáchaných trestně neodpovědnými dětmi. Cílem práce je představení platné úpravy obou zmíněných řízení, nastínění jejich základních zásad a jejich projevů v samotných řízeních. Práce také upozorňuje na případné nedostatky právní úpravy nebo problémy, které její aplikace v praxi přináší. Na vhodných místech práce rovněž navrhuji de lege ferenda eventuální změny, které by mohly přispět k efektivnějšímu průběhu uvedených řízení i k naplňování jejich účelu vyjádřeného v § 1 odst. 2 ZSVM.

První kapitola práce stručně představuje problematiku trestního práva mládeže, zdůvodňuje potřeby zvláštního zacházení s dětmi, které se dopustily trestné činnosti, a vymezuje základní pojmy, s nimiž trestní právo mládeže zachází. Trestní soudnictví nad mládeží vykazuje řadu prvků restorativní justice, a proto se práce alespoň krátce věnuje i tomuto tématu a poukazuje na konkrétní projevy restorativního přístupu v trestním právu mládeže. Dále práce stručně představuje některé významné dokumenty, které se postavením delikventních dětí a jejich právy zabývají na poli mezinárodního práva.

Přestože Česká republika trestní soudnictví nad mládeží komplexně upravila teprve v roce 2003, neznamená to, že by se do té doby s delikventní mládeží zacházelo stejně jako s dospělými pachateli. Vývoj trestního práva mládeže probíhal již dlouho před přijetím samostatného zvláštního zákona. Proto další část práce přibližuje historický vývoj trestního práva mládeže na našem území, kdy větší pozornost je věnována zákonu o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, který posloužil jako inspirace pro současnou úpravu.

Stěžejní část práce tvoří rozbor trestního řízení proti mladistvým, upraveného v hlavě II. zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Vzhledem k tomu, že se zákon o soudnictví ve věcech mládeže věnuje v podstatě pouze odchylkám od obecné úpravy

obsažené v trestním řádu, i tato práce se zaměřuje především na specifika trestního řízení proti mladistvým. Následně práce blíže představuje i řízení o činech jinak trestných spáchaných trestně neodpovědnými dětmi. Touto problematikou se zákon o soudnictví ve věcech mládeže zabývá jen poskromnu, přestože si ve své důležitosti nežadává s trestním řízením proti mladistvým. Projednávání činů jinak trestných přitom v praxi v důsledku nedostatečné zákonné úpravy může činit určité obtíže.

Poslední kapitola této práce pro srovnání velice krátce nastiňuje vybrané zahraniční úpravy trestního práva mládeže v našich sousedních zemích, konkrétně na Slovensku, v Německu a v Rakousku. V závěru práce obsahuje zhodnocení současné české právní úpravy.

1 Obecně k trestnímu soudnictví nad mládeží

Trestní soudnictví nad mládeží tvoří zvláštní součást trestního práva, která se zabývá trestní odpovědností nedospělých osob, k nimž je třeba z důvodu jejich nedostatečné rozumové a duševní vyspělosti přistupovat jinak než k dospělým pachatelům. Ve svých úplných počátcích trestní právo přistupovalo stejně ke všem pachatelům, ať už se jednalo o děti nebo o dospělé. Postupem času si ale společnost uvědomila, že děti pro svůj nízký věk a nedostatek zkušeností a znalostí nemusí vždy chápat důsledky svých jednání, a proto je třeba na jejich prohřešky reagovat mírněji. Již během 18. a 19. století se proto v prvních evropských trestních kodexech začaly objevovat určité výjimky z obecné úpravy, jež se měly vztahovat právě na nedospělé osoby, které byly nazývány různě, většinou „děti“, „nedospělci“, „nezletilci“, „mladiství“. V současné době již trestní právo mládeže tvoří samozřejmou a důležitou součást právních řádů vyspělých států. Některé státy upravily trestní právo mládeže v samostatných právních předpisech a jiné pouze ve formě odchylek od obecných pravidel, obsažených v obecných trestněprávních kodexech.¹ Kromě otázky trestní odpovědnosti se trestní právo mládeže věnuje i reakcím na trestnou činnost mládeže a úpravě řízení o jí spáchaných činech.

Kriminalita mládeže se vyznačuje tím, že se mladistvý nebo dítě dopustí trestné činnosti náhle a bez jakékoli přípravy, aniž by promysleli možné následky svého jednání. Často se pouze nechávají svést svým okolím nebo aktuální situací. Trestné činnosti se dopouští také ve chvílích, kde se rozhodnou vzít spravedlnost do svých rukou místo toho, aby onu „nespravedlnost“ nahlásili rodičům, škole nebo policii. Někdy se zase jen chtějí prosadit v kolektivu,² a proto se dopustí například krádeže nikoli z majetkových důvodů, ale kvůli touze předvést se před svými vrstevníky. Právě tyto charakteristické znaky trestné činnosti mladých lidí svědčí o nedostatku zkušeností a o jejich dosud neukončeném psychickém a intelektuálním vývoji, který jim zatím neumožňuje si vždy uvědomit škodlivost vlastního jednání a předvídat všechny jeho následky. Proto by se ke kriminalitě mládeže trestní právo mělo stavět jinak než

---

¹ Samostatný zákon, věnující se trestnímu soudnictví nad mládeží, má například Česká republika, Německo, Rakousko nebo Francie. Naproti tomu například Slovensko zvláštní komplexní zákonnou úpravu trestního práva mládeže v současné době nemá.

² GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 489 – 490.

ke kriminalitě dospělých. Spouštěčem trestné činnosti mládeže může být i nedostatečná výchova nebo domácí násilí či alkoholismus v rodině. Další příčiny mohou vznikat ve škole, kde se dítě stalo obětí šikany, anebo v nevhodném způsobu využívání volného času, kdy mládež nemá mimo školu žádné povinnosti a žádný program.³

Ústřední myšlenka trestního práva mládeže spočívá v tom, že na trestnou činnost mládeže je třeba reagovat vhodnou úpravou její výchovy, a ne ukládáním odstrašujících trestů, neboť výchova dítěte k vedení řádného života v souladu s právním řádem může k prevenci páchaní trestné činnosti přispět více než přísné sankce. Právě během dospívání je nejúčelnější zasáhnout do stále se ještě vyvíjející osobnosti, neboť takový zásah může předejít pozdější kriminalitě osoby.⁴ Proto se státy na trestnou činnost mládeže snaží v první řadě reagovat prostředky, které přispívají k rozvoji osobnosti dítěte, pomáhají mu v objevení vlastních schopností a snaží se přivést dítě k tomu, aby tyto své dovednosti užívalo ku prospěchu společnosti, a ne k páchaní protiprávní činnosti.

1.1 Vymezení základních pojmů

Pokud hovoříme o problematice trestního práva mládeže, je nezbytné si na začátek definovat pojem mládež a další pojmy, které tato část trestního práva používá.

1.1.1 Mládež

Obecně lze říci, že mládež obvykle zahrnuje osoby, které dosud nedosáhly dospělosti, a proto trestní právo k jejich prohřeškům přistupuje mírněji než k trestné činnosti dospělých pachatelů. Žádná univerzální definice mládeže však neexistuje. V rámci mládeže mezinárodní dokumenty i vnitrostátní úpravy obvykle rozlišují více kategorií v závislosti na věku osoby, která se proti pravidlům trestního práva měla provinít. Vymezení jednotlivých kategorií mládeže většinou vychází z definice dítěte stanovené v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte⁵, který dítě definuje jako každou lidskou

---

³ ZEMAN, Š.: Vývoj kriminality mládeže a jej sankcionovania v Slovenskej republike z pohľadu štatistik a aplikačnej praxe s akcentom na restoratívne riešenia. Trestněprávní revue. 2016, č. 6. s. 137.

⁴ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 107.

⁵ Srov. čl. 1 Úmluvy o právech dítěte – „Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve.

bylost mladší 18 let, není-li podle vnitrostátních předpisů, které se ni vztahují, dosaženo zletilosti dříve.

Jednu skupinu mládeže tvoří obvykle děti do dovršení určitého věku, které za své jednání vůbec trestní odpovědnost nenesou. Jejich jednání, která by se za jiných okolností posoudila jako trestné činy, případně projednávají soudy pouze v občanskoprávním řízení, v němž dětem mohou uložit opatření výchovného charakteru, která nesměřují k potrestání dítěte, ale k odstranění nedostatků v jeho výchově. České trestní právo tuto kategorii žádným zvláštním pojmem neoznačuje, ale hovoří pouze o dětech mladších patnácti let. Naproti tomu například rakouské právo tyto děti označuje jako „nedospělé“ (*Unmündige*).⁶

Druhou skupinu mládeže představují děti, které již dosáhly věku potřebného pro vznik trestní odpovědnosti, který se v Evropě pohybuje okolo 14 let věku. Řada států věkovou hranici ale stanovuje až na 15 let věku.⁷ Vývoj u každého dítěte probíhá zcela individuálně a může se stát, že ani po dovršení věku potřebného pro vznik trestní odpovědnosti si dítě pro svůj značně opožděný vývoj nemusí protiprávnost vlastního jednání uvědomovat. Proto trestní odpovědnost této skupiny osob, obvykle nazývané „mladiství“, závisí také na dostatečné rozumové a mravní vyspělosti mladistvého v době spáchání činu. K delikvenci mladistvých trestní právo standardně zaujímá mírnější postoj jak v otázce úpravy trestního řízení, tak v oblasti jejich trestání.

Nakonec jako součást mládeže lze vnímat i mladé dospělé. Jedná se o osoby ve věku od 18 do 21 let (v některých zemích až do 24 let), které již dosáhly zletilosti a za své jednání jsou plně trestně odpovědné. Přesto i u těchto osob vyvstává potřeba s nimi v některých případech zacházet jinak než s dospělými pachateli. Dosaženým stupněm svého psychického a intelektuálního vývoje se mladí dospělí již liší od mladistvých, ale stále ještě nejsou zcela dospělí. Oproti mladistvým jsou schopni větší sebekontroly, ale stále ještě mají sníženou schopnost korigovat své reakce v emočně vypjatých situacích a dosud nejsou schopni plně uvážit všechny budoucí následky svých rozhodnutí. Mladí dospělí se tak nachází na pomezí dětství a dospělosti. Nejsou už ale pod dohledem rodičů, a proto s nimi nelze zacházet úplně stejně jako

---

⁶ Srov. § 1 odst. 1 rJGG.

⁷ BROWN, P.: Reviewing the Age of Criminal Responsibility. *The Criminal Law Review*. 2018, č. 11. s. 904.

s mladistvými. Zároveň jsou ale ještě relativně přístupní pozitivním zásahům do svého života a stále je u nich vysoká naděje, že se je podaří nasměrovat k vedení života v souladu s právem.⁸ Jedná se o rizikovou věkovou skupinu osob, protože osobnost mladých lidí se ještě vyvíjí, ale už nejsou pod dohledem rodičů a musí poprvé sami řešit náročné životní situace, jako je vlastní bydlení a obživa, a mohou snadno sklouznout k protiprávnímu jednání. S ohledem na zmíněné poznatky řada dokumentů mezinárodního práva požaduje, aby státy upravovaly i kategorii mladých dospělých a umožňovaly ve vztahu k nim uplatňovat některá pravidla vztahující se primárně na mladistvé.⁹

1. 1. 2 Mládež podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže

České trestní právo mládež definuje v § 2 odst. 1 písm. a) ZSVM jako děti a mladistvé. Dále zákon o soudnictví ve věcech mládeže pojem dítě více nedefinuje a vymezuje až pojmy dítě mladší 15 let a mladistvý.

Definici dítěte v trestním právu obsahuje § 126 tr. zákoníku, který dítětem rozumí osobu mladší 18 let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.¹⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže speciálně definuje dítě mladší 15 let, kterým se rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku.¹¹ Děti mladší 15 let za své jednání nenesou trestní odpovědnost, protože ta podle § 25 tr. zákoníku počíná teprve dovršením 15. roku věku.

Mladistvým se podle § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM rozumí ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Poslední novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedenou zákonem č. 203/2019, účinnou od 1. 9. 2019, došlo k zakotvení domněnky mladistvosti, podle které se v případě pochybností, zda osoba, proti níž je trestní řízení vedeno, již dosáhla

---

⁸ PIRIUS, R.: The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System. National Conference of State Legislature. August 2019. Dostupné na: <https://www.ncsl.org/Portals/1/Documents/cj/front_end_young-adults_v04_web.pdf> [6. 2. 2020].

⁹ Srov. např. Evropská pravidla pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením Rec(2008)11.

¹⁰ Řada trestných činů vymezených ve zvláštní části trestního zákoníku pojem dítěte zužuje, když hovoří pouze o dítěti do určitého věku. Například spáchání trestného činu vraždy podle § 140 odst. 3 písm. c) tr. zákoníku, trestného činu zabíjení podle § 141 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku nebo trestného činu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku na dítěti mladším 15 let podmiňuje použití vyšší trestní sazby.

¹¹ Srov. § 2 odst. 1 písm. b) ZSVM.

18 let věku, tato osoba považuje za mladistvou.¹² Pachatel se posuzuje jako mladistvý až do dovršení 18. roku věku nezávisle na tom, zda již před dovršením zletilosti podle občanského práva nabytí plné svéprávnosti jejím přiznáním nebo uzavřením manželství.¹³ Mladistvý za své jednání již nese trestní odpovědnost, která ale podle pravidla zakotveného v § 139 tr. zákoníku počíná teprve dnem následujícím po dni, v němž mladistvý dovrší 15. rok věku. Proto za čin spáchaný v den svých 15. narozenin mladistvý není trestně odpovědný.¹⁴ Trestní odpovědnost mladistvého je podmíněna jeho dostatečnou rozumovou a mravní vyspělostí v době spáchání činu, jak bude uvedeno dále.

V některých zahraničních úpravách nebo mezinárodních dokumentech se lze setkat ještě s kategorií mladých dospělých, kterou ale české trestní právo nezná. Původní návrh zákona o soudnictvím ve věcech mládeže počítal i se zakotvením kategorie mladých dospělých, ale během legislativního procesu tato kategorie byla zcela vypuštěna. Mělo se přitom jednat o osoby od 18 do 21 let věku a měla se na ně vztahovat řada pravidel týkajících se mladistvých.¹⁵

V České republice se v trestněprávní praxi lze setkat ještě s pojmy „nezletilec“ nebo „nezletilý“, které často používají soudy jako označení pro děti mladší 15 let, které se dopustily činu jinak trestného. Takové označení ve shora uvedeném kontextu však nemá v českém právním řádu žádnou oporu, a naopak může být dokonce zavádějící. S pojmem „nezletilý“ totiž pracuje zákon o zvláštních řízeních soudních, který v § 4 odst. 2 zavádí pojem „nezletilý“ jako legislativní zkratku pro nezletilého účastníka řízení, který není plně svéprávný. Zákon o zvláštních řízeních soudních se dále v hlavě V, dílu 1, oddílu 5 věnuje přímo péči soudu o nezletilé, která zdaleka nespočívá pouze v ukládání výchovných či ochranných opatření trestně neodpovědným dětem za spáchání činu jinak trestného. Proto není vhodné užívat pojem „nezletilec“ či „nezletilý“ v řízení o činech jinak trestných spáchaných trestně neodpovědnými dětmi.

---

¹² Srov. § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM.

¹³ Srov. § 30 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 58.

¹⁵ ŠÁMAL, P.: K vládnímu návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dostupné na: <<http://octopus.juristic.cz/archiv/77208/octact.html>> [1. 2. 2020].

1. 1. 3 Provinění a čin jinak trestný

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nepracuje pouze s pojmem trestný čin, ale používá i pojmy protiprávní čin, provinění a čin jinak trestný, které se pojmu trestný čin podobají. Protiprávním činem se podle § 2 odst. 2 písm. a) ZSVM rozumí provinění, trestný čin a čin jinak trestný.

Trestní zákoník definuje trestný čin v § 13 odst. 1 jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Ustanovení § 14 tr. zákoníku trestné činy dále dělí na přečiny a zločiny,¹⁶ a proto hovoříme o tzv. bipartici trestných činů.

Trestný čin spáchaný mladistvým se podle § 6 odst. 1 ZSVM nazývá provinění. Nejedná se o zvláštní skupinu trestných činů, ale pouze o speciální označení trestného činu, pokud jej spáchá mladistvý. Konstrukce provinění odpovídá konstrukci trestného činu, a proto i proviněním je pouze protiprávní čin, který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně.¹⁷ Provinění se nedělí na více druhů jako je tomu u trestných činů. Hovoříme tak o provinění krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku i o provinění loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku, přestože u dospělého by se jednalo o přečin krádeže podle § 205 odst. 2 tr. zákoníku a zvláště závažný zločin loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku.

Činem jinak trestným se rozumí čin, který je v daném případě beztrestný, ačkoliv v jiném případě a za jiných okolností by trestný byl. Jedná se o čin, který sice naplňuje znaky skutkové podstaty některého trestného činu uvedeného ve zvláštní části trestního zákoníku, ale chybí mu většinou některý z formálních znaků v podobě věku, přičetnosti či rozumové a mravní vyspělosti u mladistvých. Nebo se jedná o čin spáchaný za okolností vylučujících protiprávnost anebo chybí zavinění v zákonem požadované formě. V případě činu jinak trestného spáchaného mládeží chybí zejména formální znaky trestného činu v podobě věku (u dítěte mladšího 15 let) nebo v podobě

---

¹⁶ Přečinem se podle § 14 odst. 2 tr. zákoníku rozumí všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou pak všechny trestné činy, které nejsou přečiny.

¹⁷ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. s. 136.

dostatečné rozumové a mravní vyspělosti (u mladistvého).¹⁸ Lze tedy shrnout, že v kontextu trestního práva mládeže se činem jinak trestným rozumí čin porušující normy trestního práva, spáchaný dítětem mladším 15 let nebo mladistvým, který z důvodu nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti za své jednání není trestně odpovědný.

1.2 Trestní odpovědnost mladistvých

Trestní odpovědnost je chápána jako povinnost pachatele trestného činu nést nepříznivé právní následky svého jednání, které se projevují uložením trestních sankcí.¹⁹ Aby pachatel za své jednání, jímž naplnil znaky skutkové podstaty některého trestného činu, mohl být trestně odpovědný, musel v době svého jednání splnit podmínku dostatečného věku, tedy nejméně patnácti let²⁰, a přičetnosti. Jedná se o tzv. absolutní trestní odpovědnost, která se odvíjí od pevně stanovené věkové hranice.

Trestní odpovědnost mladistvých vedle věku a přičetnosti závisí ještě na naplnění dalšího znaku v podobě dostatečné rozumové a mravní vyspělosti. Hovoříme o tzv. relativní trestní odpovědnosti, neboť mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.²¹ Mladistvý si však nemusí být vědom, kterého konkrétního trestného činu se svým jednáním dopouští, ale postačuje, že si uvědomuje, že se dopouští něčeho špatného a že tím hrubě porušuje společenské normy.²² Trestní odpovědnost mladistvého tak závisí na tom, zda mu dosažený stupeň jeho intelektuálního a mravního vývoje umožňoval v době spáchání činu uvědomovat si nebezpečnost činu pro společnost a své jednání ovládat. Rozumová vyspělost představuje schopnost pojmového myšlení a mravní vyspělost je dána osvojenými normami chování, které si dotyčná osoba zformuje ve své morální

---

¹⁸ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. s. 148.

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. s. 22.

²⁰ Srov. § 25 tr. zákoníku.

²¹ Srov. § 5 odst. 2 ZSVM.

²² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období. s. 49. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

kvality.²³ Složka rozumové vyspělosti a složka mravní vyspělosti spolu úzce souvisí a vzájemně se ovlivňují, a proto tvoří jeden celek.

Tato koncepce trestní odpovědnosti mladistvých vychází ze zkušenosti, že během dospívání vývoj člověka pokračuje, člověk si stále ještě vytváří svůj hodnotový žebříček a s přibývajícími zkušenostmi formuje své názory a hodnoty, přičemž tento proces probíhá u každého člověka jiným tempem. Právě proto může nastat situace, kdy se vývoj mladistvého staršího 15 let výrazněji opozdil oproti jeho vrstevníkům a mladistvý ještě plně nechápe protiprávnost určitých jednání. V takovém případě není na místě vyvozovat jeho trestní odpovědnost za spáchání konkrétního skutku, jehož protiprávnost si nemohl uvědomit.

Na osoby starší 15 let se a priori hledí jako na trestně odpovědné. Pouze pokud by v konkrétním případě zjištěné poměry mladistvého vzbuzovaly důvodné pochybnosti o jeho rozumovém a mravním vývoji, je možné přistoupit ke znaleckému zkoumání. Muselo by se však orgánům činným v trestním řízení jevit, že je mladistvý oproti svým vrstevníkům značně zaostalý a že si nebyl schopen uvědomit, že činí něco špatného, co hrubě narušuje společenské normy.²⁴ Okolnosti, které mohou ovlivnit rozumový a mravní vývoj mladistvého, mohou spočívat například ve výchovném prostředí mladistvého, které se vyznačovalo nedodržováním právních norem. Proto je velmi důležitý individuální přístup trestního práva k mladistvému a také povinnost orgánů činných v trestním řízení důkladně objasňovat osobní, rodinné a další poměry mladistvého.

Ke znaleckému zkoumání by orgány činné v trestním řízení měly přistoupit ideálně již v přípravném řízení, pokud důvodné pochybnosti o zralosti mladistvého nastanou už v této fázi řízení. Podle výsledku znaleckého zkoumání poté případně dojde k odložení věci nebo k zastavení trestního stíhání mladistvého, bylo-li již zahájeno.

Vyplyne-li ze znaleckého zkoumání, že mladistvý v době svého činu nedosáhl potřebné rozumové a mravní vyspělosti, aby si mohl uvědomit protiprávnost svého

---

²³ ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. Právní rozhledy. 2004, č. 2. s. 51.

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006, usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1383/2015.

jednání a podle toho své jednání usměrnit, trestní odpovědnost vůbec nevzniká. Vždy se ale musí jednat o zásadní nezralost ve srovnání s vrstevníky mladistvého.

Nedostatek rozumové a mravní vyspělosti mladistvého se také někdy vnímá jako zvláštní typ nepřičetnosti, která je dána vývojovým opožděním mladistvého a nikoli duševní chorobou.²⁵ V každém případě podmínka dostatečné rozumové a mravní vyspělosti mladistvého představuje další znak trestní odpovědnosti mladistvých vedle věku a přičetnosti.

Tento koncept trestní odpovědnosti mládeže není žádnou novinkou, neboť již zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 v § 2 odst. 2 uváděl, že mladistvý, který pro značnou zaostalost v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho bezprávnost nebo řídit své jednání podle správného rozpoznání, není trestně odpovědný.

1.3 Restorativní justice

Restorativní justice je jedním z trestněprávních přístupů k řešení kriminality a představuje jakýsi protipól retributivní justice. Retributivní (odplatná) teorie považuje trest za přirozenou reakci na trestnou činnost pachatele a uložený trest podle ní má odrážet závažnost trestného činu.²⁶ Retributivní justice se proto v první řadě soustředí na potrestání pachatele a zabránění mu v páchání další trestné činnosti. Restorativní justice na druhé straně, spíše než o potrestání pachatele, usiluje o nápravu společenských vztahů narušených spácháním trestného činu a snaží se dosáhnout obnovy spravedlnosti ve společnosti.²⁷ Restorativní justice pohlíží na trestné činy jako na činy, které ohrožily či poškodily zájmy konkrétních lidí a nikoli státu, a proto by trestní právo mělo přispívat k obnově ohrožených či narušených vztahů a odstranění konfliktu mezi pachatelem a poškozeným.²⁸

Prostřednictvím restorativní justice stát může zprostředkovat dotčeným stranám, obvykle pachateli a poškozenému, možnost obnovit jejich vzájemné vztahy zasažené trestnou činností pachatele. Díky prostředkům restorativní justice se mohou obě strany

---

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1383/2015.

²⁶ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 179.

²⁷ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restorativna justícia. Praha: Leges, 2015. s. 15.

²⁸ SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H.: Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy. 1999, č. 12. s. 621.

narušeného vztahu aktivně podílet na znovunastolení spravedlnosti mezi nimi. Obvykle je pachatel přiměn převzít odpovědnost za svůj čin a po dohodě s poškozeným se snaží odstranit následky svého činu (zejména náhradou způsobené škody nebo osobní omluvou). Pachatel si často následky svého činu uvědomí teprve při jejich odstraňování a povinnost pachatele odstranit následky svého jednání může vést i k jeho odvrácení od další trestné činnosti, a tedy i ochraně společnosti. Restorativní justice tak může mít nezanedbatelný přínos nejen pro strany vztahu narušeného trestným činem, ale i pro celou společnost. K uplatňování prvků restorativní justice v trestním právu vyzývají i mezinárodní dokumenty přijaté Organizací spojených národů nebo Radou Evropy. Například doporučení Rady Evropy o využití restorativní justice v trestních věcech (CM/Rec (2018)8 definuje základní principy restorativní justice, kterými jsou v první řadě princip participace účastníka a princip náhrady újmy.²⁹

Prvky restorativní justice se stále více dostávají i do českého trestního práva. V hmotném právu se projevují především v podobě alternativních trestů a v procesním právu v podobě odklonů. Myšlenky restorativní justice se výrazně projevují také v trestním právu mládeže, které na mládež nahlíží jako na osoby, jejichž psychický a rozumový vývoj stále probíhá a je u nich větší naděje poučení se z vlastního jednání. Mladiství také řadu provinění spáchají v důsledku neznalosti právních předpisů nebo neuvědomění si možných následků svého jednání. Proto je vhodné s nimi zacházet jinak než s dospělými pachateli, jejichž osobnost už bývá dotvořena, a lze předpokládat, že absolvované trestní řízení a uložené sankce na ně budou mít menší účinek. Jednak je nezbytné k mladistvým přistupovat citlivěji, aby spáchání protiprávního činu a jeho následné projednávání nenarušilo negativně jejich duševní vývoj, a jednak je třeba je primárně přivést k vedení života v souladu s právem a ochránit je před kriminální kariérou.³⁰ Trestní právo mládeže se soustředí především na to, aby mladistvý pochopil škodlivost svého jednání a aktivně za něj převzal odpovědnost, protože tak je největší naděje, že se v budoucnu další trestné činnosti vyvaruje.

---

²⁹MASOPUST, ŠACHOVÁ, P.: Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 22.

³⁰ŠČERBA, F.: Restorativní přístup při řešení trestních věcí mladistvých v České republice. In: STRÉMY, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015. s. 28 – 29.

V platné české právní úpravě soudnictví nad mládeží se restorativní justice projevuje různými hmotněprávními i procesněprávními specifiky oproti obecné úpravě obsažené v trestním zákoníku a trestním řádu. Z hmotněprávního hlediska lze zmínit sankce ukládané mladistvým, kterými mohou být výchovná, ochranná a trestní opatření.³¹ Preferována by vždy měla výchovná opatření, jejichž cílem je pouze výchovné působení na mladistvého a nikoli trestání. Z hlediska restorativní justice má patrně největší význam probační program, který předpokládá aktivní zapojení mladistvého a který se soustředí na rozvíjení jeho osobnosti a staví jej mimo jeho běžné sociální vztahy, čímž se snaží pozitivně ovlivňovat jeho postoje. Díky tomu, že mladistvý se svým souhlasem může vykonávat konkrétní probační program již během přípravného řízení, na něj může být výchovně působeno v relativně krátkém období po spáchání provinění. V trestním řízení proti mladistvým se prvky restorativní justice projevují zejména v podobě odklonů. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vedle podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, použitelných i u dospělých pachatelů, umožňuje využít navíc odklonu v podobě odstoupení od trestního stíhání.

1.4 Trestní soudnictví nad mládeží v mezinárodních souvislostech

Děti může při uplatňování práv a uspokojování jejich zájmů značně znevýhodňovat jejich nízký věk, absence právních znalostí a nedostatek životních zkušeností, a proto se řada mezinárodních organizací v rámci své činnosti zabývá i ochranou práv a zájmů dětí. Některé dokumenty přijaté mezinárodními organizacemi, jako je OSN, Rada Evropy nebo Evropská unie, se věnují ochraně dětí obecně a některé dokumenty se zaměřují přímo na postavení podezřelých a obviněných dětí v trestním řízení. Následující dokumenty, které tato práce krátce představí, zakotvují určité minimální standardy práv dětí, které by smluvní státy měly respektovat a prosazovat v rámci svého vnitrostátního práva.

---

³¹ Mezi výchovná opatření patří podle § 15 odst. 2 ZSVM dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Ochranné opatření ukládané mladistvému může mít podle § 21 odst. 1 ZSVM podobu ochranného léčení, ochranné výchovy, zabezpečovací detence, zabránění věci a zabránění části majetku. Trestní opatření, která lze mladistvému uložit, vyjmenovává ustanovení § 24 odst. 1 ZSVM a jedná se většinou o obdoby trestů ukládaných dospělým pachatelům podle trestního zákoníku.

1. 4. 1 Ženevská deklarace práv dítěte

Prvním dokumentem, který vznikl na poli mezinárodního práva za účelem ochrany práv dětí, byla Ženevská deklarace práv dítěte³² přijatá Společností národů v roce 1924. Ženevská deklarace práv dítěte poprvé v historii uznala práva dětí, ale dítě dosud nevnímala jako subjekt, který je nositelem práv, nýbrž pouze jako objekt ochrany těchto práv.³³

Deklarace obsahuje preambuli, která vyzývá muže a ženy všech národů, aby zajistili dětem jejich práva obsažená v následujících pěti článcích. Článek 1 stanovil, že dítěti má být poskytnuto vše potřebné pro jeho tělesný i duševní vývoj. Podle článku 2 je třeba hladové dítě nakrmit, nemocné vyléčit, zaostalému dítěti pomáhat, delikventní dítě napravit a o sirotky a nalezence musí být postaráno. Z dalších článků plyne, že dítě je třeba chránit před jakýmkoli formami vykořisťování, připravovat jej na život a vychovávat jej s vědomím, že své nadání má věnovat službě bližním.

Vzhledem k tomu, že tato deklarace nezavazovala členské státy, aby zajistily dodržování stanovených práv, ale apelovala přímo na občany členských států Společnosti národů, byly následně přijímány další dokumenty k zajištění ochrany práv dětí, které na tuto první deklaraci navazovaly.

1. 4. 2 Deklarace práv dítěte

Během druhé světové války byla problematika ochrany práv dětí na delší upozaděna³⁴ a tento stav trval až do roku 1950, kdy na půdě Organizace spojených národů sociální výbor předložil návrh deklarace práv dítěte. Další návrh deklarace práv dítěte vzešel roku 1959 od lidskoprávního výboru OSN. V roce 1959 pak byla Valným

---

³² Geneva Declaration of the Rights of the Child. 1924. Dostupné na: <<https://www.humanium.org/en/text-2/>> [1. 2. 2020].

³³ Legislative history of the Convention on the rights of the child. Volume I. United Nations. New York and Geneva, 2007. s. 3. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>> [1. 2. 2020].

³⁴ Legislative history of the Convention on the rights of the child. Volume I. United Nations. New York and Geneva, 2007. s. 4. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>> [1. 2. 2020].

shromážděním OSN přijata Deklarace práv dítěte,³⁵ navazující na Ženevskou deklaraci práv dítěte z roku 1924.

Deklarace práv dítěte vytyčila deset principů, které by při zacházení s dětmi měly být respektovány, přičemž jejich společným cílem byla ochrana zájmů dítěte. Zakotvuje například zákaz diskriminace, právo dítěte na jméno a státní občanství, právo na vzdělání a požívání výhod sociálního zabezpečení, právo postižených dětí na zvláštní zacházení, právo na bydlení, výživu a lékařskou péči a právo na výchovu poskytovanou rodiči. Oproti Ženevské deklaraci práv dítěte je nositelem těchto práv už přímo dítě.

1. 4. 3 Úmluva o právech dítěte

Nejdůležitějším dokumentem, který se na poli mezinárodního práva zabývá ochranou dětí, je Úmluva o právech dítěte³⁶ z roku 1989, kterou ratifikovala ještě Československá federativní republika v roce 1991.³⁷ Dítětem se ve smyslu čl. 1 Úmluvy o právech dítěte rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na ni vztahuje, již nenabyla zletilosti dříve. Tato úmluva ve své preambuli odkazuje na dřívější výše uvedené mezinárodněprávní dokumenty o ochraně práv dětí a zaručuje dětem množství práv, která mají sloužit k ochraně jejich zájmů. Úmluva o právech dítěte obsahuje obdobná práva, jaká dětem zaručovala už Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924 a Deklarace práv dítěte z roku 1959, ale dále je rozšiřuje a doplňuje. Na rozdíl od těchto deklarací však Úmluva o právech dítěte výslovně ukládá smluvním státům, aby práva v této úmluvě zakotvená uznávaly a zabezpečovaly, že na jejich území budou dodržována. Podle článku 3 bodu 1 jsou státní orgány i soukromá zařízení sociální péče povinny při své činnosti vždy vycházet primárně ze zájmu dítěte.

Jedná se o univerzální dokument, který upravuje vedle základních práv dítěte, jako je právo na život i jeho občanská, hospodářská, sociální a kulturní práva a svobody. Úmluva o právech dítěte zakotvuje například i svobodu projevu dítěte, svobodu myšlení a vyznání, právo shromažďovací a sdružovací. Dítěti je zaručeno právo na výchovu

---

³⁵Declaration of the Rights of the Child. 1959. Dostupné na: <<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/deklarace-prav-ditete.pdf>> [1. 2. 2020].

³⁶Convention on the Rights of the Child. 1989. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf>> [1. 2. 2020].

³⁷Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

v rodinném prostředí, ochrana rodiny, právo na zvýšenou péči a ochranu, je-li dítě postižené, a mnoho dalších práv.

Z hlediska soudního řízení je důležité právo dítěte na vyslyšení v každém soudním i správním řízení, které se jej týká.³⁸ Konkrétně článek 40 Úmluvy o právech dítěte se věnuje postavení a právům dětí v trestním řízení, v němž dítě vystupuje jako podezřelý nebo obviněný. Tento článek stanoví, že bude-li dítě uznáno vinným z porušení trestního práva, má s ním být nakládáno způsobem, který může nejlépe pomoci resocializaci dítěte a který rozvíjí smysl dítěte pro čest a důstojnost a jeho úctu k právům a svobodám. Uvedený článek také zakazuje retroaktivitu, stanoví právo dítěte na projednání věci v přiměřené lhůtě před nezávislým a nestranným soudem v přítomnosti dítěte, jeho zákonných zástupců a právního zástupce. Také zakazuje nutit dítě k výpovědi nebo přiznání viny, stanovuje jeho právo podávat opravné prostředky nebo právo na pomoc tlumočníka. Po celé řízení o skutku, jehož spácháním se dítě mělo provinít proti předpisům trestního práva, má být chráněno soukromí dítěte a mají být zajištěna jeho lidská práva. Dítěti má vždy být sděleno obvinění a má platit presumpce nevinu. Smluvní státy jsou povinny stanovit věkovou hranici vzniku trestní odpovědnosti. Dále je jejich úkolem zajistit poradenství, programy vzdělávání a zabezpečit zacházení s dětmi způsobem odpovídajícím jejich blahu, poměrům a spáchanému provinění. Podrobnější výklad jednotlivých ustanovení úmluvy obsahuje Všeobecný komentář Výboru č. 10 (2007) k právům dítěte v rámci soudnictví pro mladistvé, který mimo jiné zdůrazňuje potřebu využívání odklonů, pokud mladistvý převezme odpovědnost za své jednání.³⁹

Za účelem zajištění ochrany práv zaručených touto úmluvou Úmluva o právech dítěte článkem 43 zřídila Výbor pro práva dítěte skládající se z deseti odborníků, kteří jsou voleni smluvními státy z řad jejich státních příslušníků.⁴⁰

1. 4. 4 Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží

Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží, tzv. Pekingská pravidla, přijalo v roce 1985 Valné shromáždění OSN jako rezoluci č. 40/33.⁴¹ Tato pravidla

---

³⁸ Srov. čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

³⁹ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 14.

⁴⁰ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 170.

se věnují speciálně mládeži jako subjektu práv zaručených lidskoprávními dokumenty OSN, jako je Všeobecná deklarace lidských práv nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Pravidla se člení na pět částí – obecné zásady, vyšetřování a soudní stíhání, soudní rozhodnutí a opatření, neinstitucionalizované zacházení s mladistvými a institucionalizované zacházení. Hlavní myšlenka tohoto dokumentu spočívá v tom, že soudnictví ve věcech mládeže by mělo být koncipováno tak, aby předcházelo trestné činnosti mládeže a pomáhalo chránit mládež.⁴²

Pekingská pravidla apelují na státy, aby nestanovovaly spodní věkovou hranici pro vznik trestní odpovědnosti příliš nízko a vždy přihlížely k intelektové a duševní vyspělosti mladistvého. Zdůrazňují rovněž, že veškeré reakce státu na trestnou činnost mladistvých by vždy měly být přiměřené nejen samotnému jednání mladistvého, ale i jeho osobě. Opatření spojená s omezením osobní svobody mladistvého by se měla ukládat zcela výjimečně. Možnost uložení trestu smrti mladistvému za jakýkoli trestný čin pravidlo 17.2 výslovně vylučuje a pravidlo 18.1 vyjmenovává některá opatření, která je naopak vhodné mladistvým ukládat (dohled, probace, peněžité tresty, veřejné prospěšné práce a další). Pravidlo 25.1 vyzývá státy ke spolupráci s občanskými a jinými obdobnými sdruženími při snaze o převýchovu mladistvých delikventů a jejich zapojování zpět do společnosti.⁴³ Při projednávání skutku mladistvého i při volbě reakce na jeho jednání by vždy mělo být postupováno především s ohledem na blaho a zájem mladistvého. Proto pravidlo 16.1 stanoví, že orgán rozhodující o provinění mladistvého má mít před rozhodnutím k dispozici zprávu o jeho osobních a sociálních poměrech. Pravidla dále apelují na státy, aby zajistily projednávání věcí mladistvých s urychlením a bez průtahů.

Pekingská pravidla přiznávají mladistvému v řízení všechna práva představující ve svém souhrnu právo na spravedlivý proces⁴⁴, tedy právo na sdělení obvinění, právo nevypovídat i právo být slyšen, právo na právní pomoc, právo mít obhájce a právo podávat opravné prostředky. Státy by mladistvému měly při jednání v jeho věci umožnit

---

⁴¹ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice. 1985. Dostupné na: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/145271NCJRS.pdf>> [1. 2. 2020].

⁴² ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 156.

⁴³ Srov. Pekingská pravidla, pravidlo 25.1 včetně komentáře. Dostupné na: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/145271NCJRS.pdf>> [25. 1. 2020].

⁴⁴ Srov. čl. 6 EÚLP.

doprovod rodiče či opatrovníka, které je třeba také vždy informovat o případném zadržení mladistvého. Podle pravidla 13 má být vzetí mladistvého do vazby nejkrajnějším prostředkem a jakmile to bude jen trochu možné, měla by být nahrazena jinými prostředky, jako je dohled či umístění mladistvého ve výchovném zařízení. Pokud už se mladistvý ve vazbě nachází, měla by mu být zajištěna potřebná péče a pomoc, kterou mladistvý vzhledem ke svému nízkému věku a specifikům své osobnosti může potřebovat.⁴⁵ Stejně tak má být zajišťována potřebná péče zdravotní, pedagogická, psychologická i sociální mladistvým umístěným v různých výchovných ústavech, kde by vždy mladistvý měli být umístěni odděleně od dospělých osob.⁴⁶ Během celého řízení by mělo být respektováno právo mladistvého na ochranu soukromí, aby se zabránilo negativním dopadům trestního řízení na další život mladistvého. Orgánům činným v trestním řízení mladistvých by státy měly dát určité diskreční pravomoci vyřídit věc mimo formalizovaný soudní proces prostřednictvím různých odklonů, které mohou být mnohdy nejlepší reakcí na čin mladistvého. Pravidlo 22.1 požaduje speciální proškolení osob činících úkony v řízení ve věcech mladistvých, přičemž vhodné je zejména proškolení v oblasti sociologie a psychologie.

Na rozdíl od předešlých zmíněných dokumentů se Pekingská pravidla věnují speciálně trestnímu soudnictví nad mládeží, a proto jsou z hlediska úpravy postavení podezřelých a obviněných dětí či mladistvých v trestním řízení jedním z nejdůležitějších dokumentů.

Na Pekingská pravidla později navázaly i směrnice OSN pro prevenci kriminality mládeže (tzv. Rijádské směrnice, rezoluce 45/112 ze dne 14. 12. 1990)⁴⁷, pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody (Havanská pravidla, rezoluce 45/113 ze dne 14. 12. 1990)⁴⁸ a standardní minimální pravidla OSN pro opatření nesouvisející s odnětím svobody (tzv. Tokijská pravidla, rezoluce 45/110

---

⁴⁵ ZEŽULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 160.

⁴⁶ Srov. Pekingská pravidla, pravidlo 26 včetně komentáře. Dostupné na: <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/145271NCJRS.pdf>> [25. 1. 2020].

⁴⁷ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). 1990. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/PreventionOfJuvenileDelinquency.aspx>> [1. 2. 2020].

⁴⁸ United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty. 1990. Dostupné na: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/United_Nations_Rules_for_the_Protection_of_Juveniles_Deprived_of_their_Liberty.pdf> [1. 2. 2020].

ze dne 14. 12. 1990).⁴⁹ Rijádské směrnice stanovují, že předcházení kriminality mladistvých má být podstatnou součástí prevence kriminality v celé společnosti, a proto by státní orgány měly spolupracovat s dalšími organizacemi za účelem prevence kriminality mládeže a vytvářet programy podporující řádný vývoj mladistvých. Z Havanských pravidel, která se věnují speciálně problému omezení osobní svobody mládeže, lze například vyčíst, že sankce spojené s omezením osobní svobody by mladistvým měly být ukládány pouze v krajních případech a nikdy by neměly být ukládány na dobu neurčitou. Kromě obecných pravidel pro omezení osobní svobody mladistvých osob se Havanská pravidla věnují i podmínkám samotného výkonu opatření spojeného s omezením osobní svobody a právům mladistvého, které by měly státy při jeho výkonu zabezpečovat.⁵⁰ Tokijská pravidla se sice nezaměřují výslovně na mládež, ale přesto je namístě je zmínit, protože vyzývají státy, aby uvěznění vnímaly jako krajní způsob reakce na trestnou činnost a upřednostňovaly opatření nespojená s odnětím osobní svobody, což je o to významnější u mladistvých delikventů. Z cílů vyjádřených v článku 1, ale i z dalšího obsahu Tokijských pravidel, je zřejmý apel na zapojení dobrovolníků a celé společnosti při hledání alternativních řešení kriminality.⁵¹ Článek 8 Tokijských pravidel například vyjmenovává některá opatření alternativní k uvěznění, při jejichž využití k omezení osobní svobody nedochází.

1. 4. 5 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Přestože se nevěnuje výslovně dětem, je z hlediska jejich práv velmi podstatná i Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁵² přijatá roku 1950 Radou Evropy. Tato úmluva představuje patrně nejdůležitější lidskoprávní dokument závazný pro většinu evropských států i pro samotnou Evropskou unii, protože upravuje nejzákladnější práva, jako je právo na život, zákaz otroctví, mučení i nucených prací, právo na spravedlivý proces a mnoho dalších. Pro účely trestního řízení je podstatné zejména právo na spravedlivý proces zaručené článkem 6, z něhož vyplývá řada základních principů trestního řízení, jako je právo na veřejné projednání věci

---

⁴⁹ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/tokyorules.pdf>> [25. 1. 2020].

⁵⁰ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 17.

⁵¹ Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 12. Dostupné na: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf>> [25. 1. 2020].

⁵² Československá federativní republika tuto úmluvu podepsala v roce 1991 a ve Sbírce zákonů byla vyhlášena jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

v přiměřené lhůtě před nezávislým a nestranným soudem nebo právo být slyšen. Odstavec 2 článku 6 zaručuje presumpci neviny a odstavec 3 minimální práva obviněného v trestním řízení, která se samozřejmě vztahují jak na dospělé obviněné, tak na obviněné děti. Jedná se o právo na sdělení obvinění v jazyce, kterému obviněný rozumí, a právo na bezplatnou pomoc tlumočníka, právo na obhajobu a přiměřený čas k její přípravě, právo hájit se osobně nebo za pomoci obhájce včetně práva na bezplatnou obhajobu, právo vyslýchat svědky a navrhopvat předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě. Článek 7 potom upravuje zákaz retroaktivity v trestním právu.

Za účelem dohledu nad dodržováním této úmluvy byl samotnou úmluvou zřízen Evropský soud pro lidská práva sídlící ve Štrasburku.

1. 4. 6 Evropská úmluva o výkonu práv dětí

Významná pro ochranu práv dětí je také Evropská úmluva o výkonu práv dětí⁵³ přijatá Radou Evropy dne 25. 1. 1996, která se vztahuje na děti mladší 18 let a soustředí se na ochranu jejich zájmů a především procesních práv. Úmluva smluvním státům ukládá, aby dětem zajistily procesní práva, jako je právo dítěte na informace, právo vyjádřit svůj názor, právo být informován o následcích konkrétního rozhodnutí nebo právo mít v řízení svého zástupce. Zástupce dítěte má za úkol v řízení prosazovat zájmy dítěte, sdělovat mu všechny podstatné informace a o názorech dítěte zpravovat orgán rozhodující o dítěti. Řízení týkající se dítěte by mělo vždy probíhat bez zbytečných průtahů a orgán rozhodující ve věci by si měl před rozhodnutím opatřit dostatek informací o dítěti a jeho poměrech, aby mohl rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte. Vzhledem k obsahu úmluvy je třeba ji respektovat zejména v řízení rodinněprávních, konkrétně v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle hlavy V, dílu 1, oddílu 5 ZŘS, a také v řízení ve věcech dětí mladších patnácti let podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

---

⁵³ Česká republika Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí podepsala v roce 2001 a ve Sbírce zákonů byla vyhlášena jako sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s.

1. 4. 7 Doporučení Rady Evropy č. R (87)20 o společenských reakcích na kriminalitu mládeže

Vedle shora zmíněných úmluv Rada Evropy vydala i řadu doporučení, které se zabývají postavením mladistvých v trestním řízení. Jedním z nich je i doporučení Rady Evropy R(87)20 přijaté Výborem ministrů v roce 1987, které se zaměřuje na společenské reakce na kriminalitu mládeže.⁵⁴ Doporučení zdůrazňuje potřebu rychlého projednání věcí mladistvých a řadu dalších požadavků na samotný průběh řízení. Zmínit lze například požadavek, aby se věci mladistvých neprojednávávaly před trestními soudy pro dospělé, požadavek ochrany soukromí mladistvého po celou dobu řízení, požadavek posílení postavení mladistvého v řízení nebo právo mladistvého na právního zástupce. Doporučení také vyžaduje, aby osoby pracující s mladistvými během řízení měly zvláštní specializaci na práci s mládeží. Mladistvým by měla za spáchanou trestnou činnost být ukládána především alternativní opatření, která umožní jejich zpětné začlenění do společnosti. Pokud i přesto má být mladistvému uložen trest odnětí svobody, má jej mladistvý vykonávat odděleně od dospělých.⁵⁵

Obdobné požadavky, jen ve vztahu k mladistvým z přistěhovaleckých rodin, obsahuje také doporučení Rady Evropy č. R(88)6, o společenských reakcích na kriminalitu mládeže z řad mladých lidí pocházejících z přistěhovaleckých rodin.⁵⁶

1. 4. 8 Doporučení Rec (2003) 20 o nových způsobech zvládání delikvence mládeže a úloze justice pro mladistvé

Doporučení Výboru ministrů č. Rec(2003)20⁵⁷ z roku 2003 zabývající se novými způsoby zvládání delikvence mládeže a úlohou justice pro mladistvé se zaměřilo přímo na postavení mladistvých pachatelů v trestním řízení. Mladistvým rozumí osobu, která

---

⁵⁴ Recommendation No. R(87)20 of the Committee of Ministers to member states on social reactions to juvenile delinquency. Dostupné na: <<https://archive.crin.org/en/library/legal-database/council-europe-recommendation-rec200320-concerning-new-ways-dealing-juvenile.html>> [7. 2. 2020].

⁵⁵ HULMÁKOVÁ, J.: Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech. Trestněprávní revue. 2009, č. 12, s. 368.

⁵⁶ Recommendation No. R(88)6 of the Committee of Ministers to member states on social reactions to juvenile delinquency among young people coming from migrant families. Dostupné na: <[http://www.kekidatabank.be/docs/Instrumenten/RvE/1988%20CMRec\(88\)6_on%20social%20reactions%20to%20juvenile%20delinquency%20among%20young%20people%20coming%20from%20migrant%20families.pdf](http://www.kekidatabank.be/docs/Instrumenten/RvE/1988%20CMRec(88)6_on%20social%20reactions%20to%20juvenile%20delinquency%20among%20young%20people%20coming%20from%20migrant%20families.pdf)> [7. 2. 2020].

⁵⁷ Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice. Dostupné na: <https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805df0b3> [7. 2. 2020].

již dosáhla dostatečného věku pro vznik trestní odpovědnosti, ale ještě není dospělá. Doporučení obsahuje principy, na kterých by mělo stát trestní soudnictví ve věcech mládeže. Předně zdůrazňuje, že by trestní právo mládeže mělo usilovat o předcházení kriminality mládeže i její recidivy a o zpětné začleňování delikventů z řad mladistvých do společnosti. Proto by trestní justice měla široce spolupracovat i s dalšími subjekty, jako jsou vzdělávací zařízení a orgány zabývající se péčí o mládež. Rodiče by přitom měli být vedeni k přijímání odpovědnosti za trestnou činnost mladistvého a mělo by jim být k dispozici poradenství, jak se k dané situaci postavit a jak napravit případné nedostatky ve výchově mladistvého. Trestní právo mládeže se má soustředit především na nejzávažnější kriminalitu jako jsou násilné nebo drogové trestné činy. Také by mělo stále hledat nové efektivní prostředky, jak se s kriminalitou mládeže vypořádat, a vytvářet nové možnosti odklonů v trestním řízení mladistvých, aby řízení bylo méně formalizované a odpovídalo nejlepšímu zájmu mladistvého. Státy by též měly umožnit, aby soud mohl na mladého dospělého do věku 21 let pohlížet jako na mladistvého, pokud shledá, že není dostatečně vyzrálý.

1.4.9 Evropská pravidla pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením Rec (2008)¹¹

Další významné doporučení Rady Evropy představují Evropská pravidla pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením Rec (2008)¹¹,⁵⁸ které vydal v roce 2008 Výbor ministrů. Opět se jedná pouze o doporučení, které nemá pro členské státy závazný charakter, ale mělo by pro ně být alespoň vodítkem při úpravě vlastního trestního práva mládeže. Toto doporučení obsahuje základní principy zacházení s mladistvými v trestním řízení při ukládání sankcí či opatření a při jejich výkonu, které by státy měly ve své úpravě respektovat a dále rozvíjet.

Evropská pravidla pro mladistvé pachatele podrobené sankcím nebo opatřením rozlišují dvě kategorie mládeže, a to mladistvé, kterými jsou všechny osoby mladší 18 let, a mladé dospělé, kterými jsou osoby ve věku od 18 do 21 let. Doporučení apeluje na státy, aby umožnily aplikaci některých pravidel vztahujících se k mladistvým ve vhodných případech i na mladé dospělé.

---

⁵⁸ Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures. Dostupné na: <[https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08(1).pdf)> [25. 1. 2020].

Doporučení státům například ukládá, aby stanovily věkovou hranici pro vznik trestní odpovědnosti a aby ji nestanovovaly příliš nízko. Veškeré sankce a opatření je třeba mladistvým ukládat v jejich zájmu, nesmí se jimi porušovat jejich lidská práva, ani mladistvé nijak ponižovat. Podle těchto pravidel by se mělo k sankci omezení osobní svobody mladistvého přistupovat až jako ke krajnímu prostředku a stejně tak vazba by se měla u mladistvých užívat jen v nezbytných případech. O uložení sankce či opatření mladistvému by v konečném stupni měly rozhodovat vždy jen soudy a důraz je kladen i na to, aby orgány rozhodující o trestné činnosti mládeže měly dostatečný prostor pro využívání prostředků restorativní justice. Během řízení o trestné činnosti mladistvých je třeba chránit soukromí mladistvého. Většina ustanovení se, jak už napovídá samotný název doporučení, věnuje přímo ukládání sankcí a jejich výkonu, což však není předmětem této práce.

1. 4. 10 Pokyny Výboru ministrů o justici vstřícné k dětem

Postavení dětí v trestním řízení se blíže věnují i Pokyny Výboru ministrů o justici vstřícné dětem⁵⁹ z roku 2010, které podobně jako Pekingská pravidla zakotvují určitá základní pravidla, jimiž by se justice členských států měla při zacházení s dětmi v trestním řízení řídit. Vzhledem k obecnosti těchto pravidel se ale může úprava trestního práva mládeže v jednotlivých členských státech Rady Evropy lišit.⁶⁰

Pokyny považují za dítě každou osobu mladší 18 let a ukládají státům, aby tyto osoby v soudním nebo jiném obdobném řízení náležitě chránily. Dítě vždy musí být informováno o všech proti němu vznesených obviněních a to způsobem, kterému dítě porozumí. Obecně by všechny informace v řízení dítěti měly být sdělovány srozumitelně s přihlédnutím k jeho věku, a proto by osoby pracující s dětmi měly být na práci s nimi speciálně proškoleny. Státy by měly dbát na ochranu soukromí dětí a zajistit, aby nemohly být informace o dětech vystupujících v soudních řízeních nikde zveřejňovány a přístup k záznamům o těchto dětech byl omezený. Pokyny stejně jako Pekingská pravidla ukládají státům, aby minimální věk pro vznik trestní odpovědnosti dítěte nebyl příliš nízký, ale žádná konkrétnější vodítka ke stanovení věku neuvádí.

---

⁵⁹ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. Dostupné na: <<https://rm.coe.int/16806a452e>> [25. 1. 2020].

⁶⁰ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 30.

Omezení osobní svobody dítěte v rámci trestu i užívání vazby by mělo být zcela výjimečné a dítě by vždy mělo být umístěno odděleně od dospělých. Státy mají dítěti zajistit například právo být slyšen, právo nechat se právně zastoupit nebo právo podávat opravné prostředky. Řízení, v němž vystupují děti, by mělo se mělo provést vždy co nejrychleji a během celého řízení by se měl zohledňovat nejlepší prospěch dítěte.

1. 4. 11 Evropská unie

Od 1. 5. 2004 je Česká republika součástí Evropské unie, a proto je vázána i jejím právem. Přestože existuje řada pramenů práva Evropské unie, které se zabývají i justiční spoluprací v oblasti trestního práva, přímo problematice postavení mládeže v trestním řízení se právo Evropské unie až do roku 2016 nijak nevěnovalo. Změna přišla až s přijetím Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 11. 5. 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (2016/800/EU).⁶¹ Směrnice upravuje minimální pravidla pro práva dětí, které jsou podezřelými nebo obviněnými v trestním řízení, a vztahuje se na všechny děti, kterými jsou podle čl. 3 osoby mladší 18 let neohledě na věk trestní odpovědnosti stanovený vnitrostátním právem členských států. Členské státy se mohou rozhodnout, zda působnost směrnice rozšíří až do 21 let věku. Působnost směrnice se posuzuje podle věku, kterého dosáhla osoba v době, kdy se stala účastníkem trestního řízení.⁶² Uvedená směrnice v podstatě rozšiřuje obecnou úpravu procesních práv, která náleží obviněným či podezřelým, a to především tak, že výrazně rozšiřuje právo na informace, které mají být podávány dětem i osobám vykonávajícím rodičovskou odpovědnost. Výrazné rozšíření poučovací povinnosti by mělo zajistit účinný výkon práv dětí v trestním řízení a jejich právo na spravedlivý proces.⁶³

Členské státy jsou povinny trestní řízení ve věcech dětí projednávat s náležitou péčí a jako naléhavou záležitost, dále jsou povinny zajistit ochranu soukromí dětí, poučovat je o jejich právech v řízení a umožnit jim na jednání doprovod osob vykonávajících rodičovskou odpovědnost. Děti mají mít zajištěno právo účastnit

---

⁶¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. 5. 2016, o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Dostupná na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0800>> [25. 1. 2020].

⁶² JELÍNEK, J., GRÍVNA, T., ROMŽA, S., TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. et. al. Trestní právo Evropské unie. Druhé, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. s. 326.

⁶³ BOCK, S., PUSCHKE, J.: Heilung gesetzgeberischen Untätigkeit. Zeitschrift für Jugendkriminalität und Jugendhilfe. 2019, č. 3. s. 231.

se soudních jednání týkajících se jejich věci, právo na pomoc obhájce a na individuální posouzení po zohlednění jejich osobnosti a sociálních a dalších poměrů. Individuální posouzení by mělo přispívat k uzpůsobení řízení vyspělosti dítěte a tím i umožnit jeho efektivnější účast na řízení.⁶⁴ Proto by individuální posouzení mělo být prováděno v rané fázi řízení ještě před podáním obžaloby.⁶⁵ Článek 17 výslovně připouští i použití evropského zatýkacího rozkazu v případě dětí.

Tato směrnice Evropské unie byla do českého vnitrostátního práva implementována novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 203/2019 Sb., která nabyla účinnosti 1. 9. 2019. Vzhledem k tomu, že se směrnice vztahuje pouze na děti, které vystupují jako podezřelé či obviněné v trestním řízení, v české úpravě soudnictví ve věcech mládeže se projevila pouze v trestním řízení ve věcech mladistvých podle hlavy II. zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Na řízení o činech dětí mladších 15 let, které trestně odpovědné nejsou, ani o činech trestně neodpovědných mladistvých se směrnice nevztahuje.⁶⁶

1. 4. 12 Shrnutí principů trestního soudnictví nad mládeží

Problematické postavení dětí vystupujících v trestním řízení jako obviněné a podezřelé osoby se v oblasti mezinárodního práva věnuje řada dokumentů, a přestože se věnují různým otázkám trestního práva mládeže, lze z nich dovodit určité principy, na kterých by se trestní právo mládeže mělo budovat.

Trestní právo mládeže by mělo být upraveno samostatně a odlišně od obecných pravidel vztahujících se na dospělé obviněné. Ideálně by měly existovat zvláštní zákony věnující se pouze trestnímu soudnictví nad mládeží a komplexně upravovat jak hmotné, tak procesní trestní právo mládeže.⁶⁷ Cílem zákonodárce by přitom nemělo být trestání delikventní mládeže, ale usilování o zajištění její řádné výchovy a ochrana jejích zájmů. I proto by trestní právo mělo být k reakci na kriminalitu mládeže užíváno subsidiárně. Státy by k trestné činnosti mládeže měly přistupovat mírněji než u dospělých pachatelů

---

⁶⁴ ŠÁMAL, P., POKORNÁ, A.: Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 6. s. 136.

⁶⁵ BOCK, S., PUSCHKE, J.: Heilung gesetzgeberischen Untätigkeit. *Zeitschrift für Jugendkriminalität und Jugendhilfe*. 2019, č. 3. s. 229.

⁶⁶ ŠÁMAL, P., POKORNÁ, A.: Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 6. s. 131.

⁶⁷ ZEŽULOVÁ, J.: *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 173.

a pokud jim budou ukládat sankce, vždy by měly být přiměřené také věku a zralosti mladistvého, jeho osobním, rodinným a majetkovým poměrům.

Trestní právo mládeže by se mělo soustředit na hledání efektivních způsobů řešení kriminality mládeže, které nezpůsobí narušení prospěšných společenských vazeb mladistvého, ale naopak pomohou začlenění mladistvého do společnosti. Výše uvedené mezinárodní dokumenty proto zdůrazňují princip subsidiarity užívání sankcí spojených s omezením osobní svobody mladistvého. V případě, že státy přesto uloží mladistvému sankci spojenou s odnětím svobody, mají zajistit oddělený výkon této sankce od dospělých pachatelů a umožnit mladistvým dokončit povinnou školní docházku a přípravu na budoucí povolání, aby se po výkonu trestu mohli bez větších obtíží zařadit do běžného života.

Bez významu není ani princip spolupráce orgánů činných v trestním řízení s dalšími subjekty, které mohou nejprve pomáhat s objasněním poměrů mladistvého, o což je třeba vždy usilovat za účelem zvolení vhodné reakce na delikventní činnost mladistvého, a později mohou pomoci i se samotným výkonem opatření uložených mladistvému.⁶⁸

Z výše uvedených dokumentů lze vyčíst také řadu zásad vztahujících se k samotnému trestnímu řízení, které by mělo probíhat před zvláštními soudy pro mládež a osoby jednající s mládeží během řízení by měly mít zvláštní proškolení v problematice péče o delikventní mládež. Státy by měly dbát na to, aby trestní řízení proti mladistvým probíhalo s co největším urychlením a umožnit užívání odklonů a mediací. Velice důležitá je zásada ochrany soukromí mladistvého po celou dobu řízení a povinnost států zajistit mladistvým přinejmenším stejná procesní práva jako náleží dospělým obviněným. Především je nezbytné zajistit dodržování principu presumpce nevin, právo na právního zástupce, právo být informován o průběhu řízení a právo být slyšen nebo právo podávat opravné prostředky.

1. 4. 13 Shrnutí

Ochraně dětí nejen v trestním řízení se věnuje řada mezinárodních právních dokumentů, které byly přijaty na půdě OSN, Rady Evropy i Evropské unie a jejich

---

⁶⁸ Důležitá je spolupráce především s orgány zabývajícími se péčí o děti, ale i se školními zařízeními, které mladistvý navštěvuje, nebo s různými občanskými sdruženími, která mohou být důležitým partnerem soudu při ukládání sankce mladistvému a zajišťování jejího výkonu.

závaznost je různá, stejně jako se liší i práva zaručovaná dětem těmito dokumenty. Co však mají společné, je to, že usilují o co nejvyšší ochranu dětí a smluvní státy jsou povinny zabezpečit ochranu zájmů dětí a jejich práv, ať už se jedná o nejzákladnější právo, právo na život, nebo o práva dětí v soudním či jiném řízení. Ze všech výše zmíněných dokumentů, které se blíže věnují i postavení dětí přímo v trestním řízení, plyne, že trestní soudnictví nad mládeží by mělo být smluvními státy upraveno způsobem, který ochrání děti před negativními vlivy, které s sebou řízení přináší. Například tím, že má být chráněno soukromí dětí, trestní řízení by se mělo vést bez účasti veřejnosti a celé řízení by mělo usilovat o předcházení trestné činnosti páchané dětmi.

2 Historie trestního soudnictví nad mládeží

Trestní právo hmotné i procesní původně mělo stejná pravidla pro všechny pachatele nehledě na jejich věk. Od druhé poloviny 17. století začaly v Evropě vznikat první písemné kodifikace trestního práva a postupně se v nich začala objevovat i různá specifika týkající se mladých pachatelů ohledně úpravy jejich trestní odpovědnosti, možnosti jejich potrestání nebo později i v průběhu trestního řízení. Zpočátku se však nejednalo o ucelenou úpravu v samostatném právním předpisu, ale pouze o odchylky od obecných pravidel, které byly obsaženy v běžných trestněprávních předpisech a které se měly užít, pokud trestně stíhanou osobou byl někdo nedospělý.

2.1 Mládež v trestním právu před rokem 1931

Na historickém území Čech, Moravy a Slezska bylo dlouho právo značně roztržité a teprve vydáním Obnoveného zřízení zemského v roce 1627 (a 1628 pro Moravu) se právo na našem území začalo sjednocovat. Od 18. století pak byly vydávány první hrdelní řády, které představovaly ucelenější úpravu trestního práva. Jednalo se o Hrdelní řád císaře Josefa I. z roku 1707, který vycházel z německého *Constitutio Criminalis Carolina*, a dále o *Constitutio Criminalis Theresiana* z roku 1768. Josefův hrdelní řád se mládeži blíže nevěnoval, pouze zmiňoval nedospělý věk jako polehčující okolnost. Nedospělými byli chlapci mladší 18 let a dívky mladší 15 let. Hrdelní řád Marie Terezie se již mládeži věnoval o něco více a rozděloval ji na tři skupiny – trestně neodpovědné děti do 7. roku věku, nedospělé do 14. roku věku a pak mladistvé do 16. roku věku. Nedospělci sice už měli trestní odpovědnost, ale byli trestáni s ohledem na svůj nižší věk mírněji. Mladiství však už byli plně trestně odpovědní.

Na hrdelní řád Marie Terezie navázal i rakouský zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852, který ve znění dalších novel na našem území platil až do roku 1950. Tento trestní zákon opět rozlišoval tři kategorie mládeže – dětský věk do 10. roku věku, nedospělost od 10 let do 14. roku věku a mladistvý věk od 14 let do 20. roku věku. Děti do 10 let nebyly vůbec trestně odpovědné. Nedospělé ve věku

od 10 do 14 let zákon považoval za zmenšeně přičetné a mladiství byli sice plně trestně odpovědní, ale měli být trestáni mírněji.⁶⁹

Všechny tyto shora uvedené právní předpisy však stále ještě lpěly na myšlence, že účelem trestního práva je především pachatele trestat. Teprve na konci 19. století se začaly objevovat hlasy upozorňující na to, že trestní právo mládeže by se mělo zaměřit předně na výchovu mládeže namísto ukládání přísných trestů mladistvému, jehož osobnost, postoje a hodnoty se stále ještě vyvíjí. Na počátku 20. století se proto i na území Rakouska-Uherska objevily první snahy o zvláštní přístup k pachatelům z řad mládeže. Konkrétně v letech 1907, 1909 a naposledy ještě v roce 1917 vznikly osnovy zákona o trestání a trestní ochraně osob mladistvých, který ale kvůli rozpadu Rakouska-Uherska nebyl přijat.⁷⁰

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 nově vzniklý stát převzal původní právo rakouské a právo uherské, přičemž ani jedno se trestnímu právu mládeže podrobněji nevěnovalo. Rakouské právo obsahovalo minimum trestněprávních pravidel vztahujících se k mládeži a na počátku 20. století se chybějící úpravu snažilo nahradit prostředky správního práva. Mládež se podle rakouského práva dělila na trestně neodpovědné děti do dovršení 10 let věku a mladistvé od 10 let do dovršení 14. roku věku. Ti byli trestně odpovědní pouze za zločiny a sankcionováni za ně byli jako za přestupky. Od 14 let věku byly všechny osoby plně trestně odpovědné. Mladistvým mohl soud uložit stejné tresty jako dospělým pachatelům, ovšem místo trestu smrti a trestu doživotního žaláře se ukládal trest těžkého žaláře v sazbě od deseti do dvaceti let a mladistvý trest uvěznění vykonával odděleně od dospělých odsouzených.⁷¹ Žádné zvláštní soudy pro mládež neexistovaly a soud neměl povinnost zjišťovat poměry mladistvého a příčiny jím spáchané trestné činnosti. Uherské právo se trestnímu právu mládeže věnovalo od počátku 20. století více než rakouské. V roce 1913 došlo v Uhrách ke zřízení soudů mládeže a vznikla i zvláštní úprava trestání mládeže, jež umožnila mladistvému ukládat nejen tresty, ale i ochrannou výchovu. Mladistvými byly osoby starší 12 let, které dosud nedovršily 18. rok věku, přičemž jejich trestní odpovědnost

---

⁶⁹ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 15 – 18.

⁷⁰ ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 20 – 21.

⁷¹ OSMANČÍK, O. a kol.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. s. 4 – 5.

byla podmíněna dostatečnou duševní a mravní vyspělostí. Děti, které nedovršily 12 let věku, vůbec trestně odpovědné nebyly.

Vzhledem k tomu, že ani jedna z uvedených právních úprav nebyla vyhovující a také proto, že bylo třeba právo na území celé republiky sjednotit, byly dosavadní rakouské i uherské úpravy trestního práva mládeže v roce 1931 zrušeny a nahrazeny zákonem č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. Tento zákon vyňal z obecných trestněprávních kodexů ustanovení věnující se postavení mládeže a sám uceleně upravil trestní právo hmotné i procesní ve věcech mládeže. Přestože zvláštní úprava trestního soudnictví nad mládeží byla na našem území aktuálním tématem již v době zániku Rakouska-Uherska, došlo k přijetí zákona o trestním soudnictví nad mládeží až po třinácti letech existence samostatného Československého státu. Důvod spočíval mimo jiné v tom, že nejprve bylo třeba v nově vzniklé republice vybudovat fungující veřejnou správu a v jejím rámci orgány sociální péče o mládež.⁷²

2.2 Zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží

První komplexní úpravu trestního soudnictví ve věcech mládeže na území samostatného Československa představoval zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží (dále jen „ZTSM“), který platil pro celé území Československa. Tvůrci osnovy zákona se při své práci inspirovali nedávno přijatými zákony v Rakousku⁷³ a Německu⁷⁴. Výchozí myšlenka tohoto zákona spočívala v tom, že mladiství delikventi by za své jednání neměli být příliš trestáni, ale měli by být vychováni k tomu, aby se delikventní činnosti více nedopouštěli.⁷⁵ Zákon byl ve své době považován za velice pokrokový, a přestože byl v roce 1950 bez náhrady zrušen, byl po více než sedmdesáti letech od svého přijetí inspirací pro současný zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Při porovnání obou zákonů upravujících soudnictví nad mládeží, které na území samostatného Československa a následně České republiky

---

⁷² KALLAB, J.: Stručný výklad zákona z 11. března 1931, č. 48 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží. Brno, 1931. s. 4.

⁷³ Rakousko upravilo trestní právo mládeže v zákoně o zacházení s mladistvými delikventy nazvaném *Bundesgesetz über die Behandlung junger Rechtsbrecher* (zkráceně nazývaném *Jugendgerichtsgesetz*) v roce 1928.

⁷⁴ Německo poprvé trestní právo mládeže upravilo v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže z roku 1923 nazvaném *Jugendgerichtsgesetz*.

⁷⁵ OSMANČÍK, O. a kol.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. s. 7.

existovaly, je zřejmé, že se v mnohém podobají, ať už jde o pojmosloví nebo o samotný přístup k mladým lidem, kteří porušili normy trestního práva.

Samotný zákon se skládal ze tří hlav – o trestání mládeže, o trestním řízení proti mladistvým a ustanovení závěrečná. První hlava obsahovala hmotněprávní ustanovení o trestní odpovědnosti mladistvých a o možných reakcích státu na jimi spáchaná provinění. Druhá hlava se věnovala procesním postupům v trestním řízení proti mladistvým. Třetí hlava obsahovala například úpravu poručenských soudů nebo tři zvláštní trestné činy směřující proti zájmům mládeže (neoprávněné uveřejnění v ustanovení § 60, zanedbání povinné péče o mladistvého v ustanovení § 61 a maření ochranného opatření v ustanovení § 62). Z uvedeného je zřejmé, že zákon obsahoval hmotněprávní i procesněprávní úpravu trestního práva mládeže stejně jako současný zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Přestože zákon nabyl účinnosti teprve k 1. 10. 1931, § 65 ZTSM stanovil, že se ustanovení tohoto zákona mají použít i na posouzení činů spáchaných před nabytím účinnosti zákona, a to i v případě, že řízení o těchto činech již u soudů běží, ale dosud nebylo pravomocně skončeno.

K provedení zákona o trestním soudnictví nad mládeží bylo přijato i vládní nařízení č. 195/1931 Sb. z. a n., které upravovalo některé další záležitosti týkající se trestního řízení proti mladistvým včetně součinnosti s poručenskými soudy a jinými úřady, problematiku podmíněného propuštění a ochranných opatření, nebo například evidování záznamů o odsouzení mladistvých. Některé další otázky upravovaly ještě výnosy ministerstva spravedlnosti.⁷⁶

2. 2. 1 Hmotněprávní ustanovení

Zákon rozdělával mládež na dvě skupiny – nedospělé a mladistvé. Do kategorie nedospělých spadaly osoby, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršily 14 let věku, a tyto osoby nebyly trestně odpovědné. Osoby, které v době spáchání provinění dovršily 14. rok věku, ale nedovršily 18. rok věku, zákon považoval za mladistvé, kteří již byli trestně odpovědní. Trestní odpovědnost mladistvých ale byla stejně jako dnes podmíněna dosaženým stupněm rozumového a mravního vývoje. Ustanovení § 2 odst. 2 ZTSM stanovilo, že mladistvý, který nemohl pro značnou zaostalost rozpoznat

---

⁷⁶ Například výnos ministerstva spravedlnosti č. 23.377/31 o umístění soudů mládeže, výnos ministerstva spravedlnosti č. 41.209/31 o výkonu trestu zavření.

bezprávnost svého činu nebo řídit své jednání, není trestně odpovědný. Pokud se objevily důvodné pochybnosti o tom, zda mladistvý není příliš zaostalý na to, aby mohl za své jednání být trestně odpovědný, bylo třeba provést tzv. lékařské ohledání. Podle § 39 ZTSM tělesné a duševní zdraví mladistvého ohledávali dva lékaři, ale soud mohl za účelem posouzení zaostalosti mladistvého požádat o posudek i psychologa či pedagoga.⁷⁷ Výsledek lékařského ohledání měl sloužit nejen k posouzení přičetnosti mladistvého v době spáchání provinění, ale měl význam i pro následné uložení vhodného opatření.

Nedospělým se zákon věnoval jen okrajově a pouze stanovil, že činy jinak trestné spáchané nedospělými projednávaly poručenské soudy, které mohly nedospělým podle § 1 odst. 2 ZTSM ukládat ochranná a léčebná opatření. Poručenským soudem se rozuměl poručenský či opatrovnický soud nebo poručenský úřad. Nejednalo se o zvláštní soud v rámci soudní soustavy, ale pouze o specializované soudní oddělení, kdy pravomoc poručenského soud vykonávaly v prvním stupni okresní soudy. Ustanovení § 1 odst. 2 ZTSM demonstrativně vyjmenovávalo některá opatření, která bylo možné nedospělému uložit. Jednalo se například o pokárání nedospělého, přenechání jeho potrestání rodině či škole, nařízení umístění nedospělého v jiné rodině či v léčebném nebo jiném vhodném ústavu. Nedospělému mohl být nařízen i ochranný dozor nebo ochranná výchova. Pokud se nedospělý starší 12 let dopustil činu, za jehož spáchání trestní zákon umožňoval uložení trestu smrti, bylo nedospělému třeba obligatorně uložit ochrannou výchovu ve výchovně nebo jej umístit v léčebném ústavu.

Trestné činy spáchané mladistvými zákon nazýval proviněními nehledě na to, zda daný trestný čin byl podle trestního zákona přestupkem, přečinem nebo zločinem. Za spáchání provinění bylo možné mladistvému ukládat tresty podmíněné i nepodmíněné a při splnění podmínek mohl soud i upustit od potrestání. Při rozhodování soud měl vždy povinnost zvažovat, jaké řešení bude nejvhodnější pro mravní vývoj mladistvého s přihlédnutím k povaze, závažnosti a okolnostem jím spáchaného provinění a poměrům a pohnutkám mladistvého. Pokud soud shledal mladistvého vinným ze spáchání provinění, mohl také uložit napomenutí osobám, které měly povinnost péče o mladistvého. Co se týče konkrétních trestů, v úvahu přicházel

---

⁷⁷ MIŘIČKA, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932. s. 12.

trest peněžitý nebo trest zavření⁷⁸, který byl náhradou za trest smrti a za všechny tresty na svobodě podle trestního zákona. Trest vyhoštění nebo vypovězení z celé republiky bylo možné uložit pouze cizincům. Dále bylo možné mladistvému uložit ochranný dozor nebo ochrannou výchovu, pokud to bylo potřeba k zajištění jeho řádné výchovy.

Vzhledem k tomu, že tato práce má za cíl věnovat se zvláštnostem trestního řízení ve věcech mládeže, budu se blíže věnovat pouze úpravě trestního řízení proti mladistvým, obsažené v hlavě druhé zákona o trestním soudnictví nad mládeží.

2. 2. 2 Procesní úprava trestního práva mládeže

Ustanovení § 28 ZTSM zakotvuje subsidiaritu trestního řádu, pokud tento zákon nestanoví jinak. Odchytky upravené v tomto zákoně se však měly použít pouze v trestním řízení, které bylo zahájeno předtím, než mladistvý dosáhl devatenáctého roku věku. Pokud měl být mladistvý projednáván současně pro více sbíhajících se trestných činů, z nichž některé měly být dokonány až po dovršení osmnáctého roku jeho věku, bylo možné vést řízení podle tohoto zákona pouze v případě, že trestný čin dokonáný po osmnáctém roku věku mladistvého je přestupkem nebo přečinem, k jehož projednání je věcně příslušný okresní soud.

Provinění mladistvých projednávaly soudy pro mládež, kterými byli u krajských soudů senáty mládeže a u okresních soudů soudci mládeže. Senáty mládeže krajského soudu se skládaly buď ze dvou soudců, z nichž jeden předsedal a jeden byl přísedící, nebo ze dvou soudců a dvou přísedících, pokud se jednalo o věc, kterou by měly projednávat porotní soudy, u nichž se však podle § 29 odst. 1 ZTSM trestní řízení proti mladistvým vést nemohlo. Pokud okresní soud byl zároveň poručenským soudem, měl soudce mládeže a soudce poručenský být jednou osobou. Soudcem pro mládež i přísedícím ve věcech mládeže měly být vždy osoby, které disponovaly vhodnými vlastnostmi a povahou a mělo se přihlížet i k jejich vzdělání. Soud mládeže nemusel existovat u každého okresního soudu, ale vládním nařízením mohlo být stanoveno, že některý okresní soud bude vykonávat i pravomoc soudu pro mládež za další okresní

---

⁷⁸ Trest zavření vycházel ze sazeb stanovených trestním zákonem, ale spodní a horní hranice trestu na svobodě se vždy snižovaly na polovinu s tím, že spodní hranice nesměla převyšovat 1 rok a horní hranice 5 let. Pokud však byl mladistvý shledán vinným ze spáchání provinění, za nějž by trestní zákon umožnil uložení trestu smrti nebo doživotního trestu na svobodě, měl být mladistvému uložen trest zavření v sazbě od 1 roku do 10 let a v sazbě od 2 do 15 let, byl-li mladistvý době spáchání provinění starší 16 let. Stejně tak se snižovala horní hranice peněžitého trestu uvedeného v trestním zákoně na polovinu a spodní hranice trestu peněžitého v případě mladistvých nebyla.

soud v obvodu téhož krajského soudu. Pokud to bylo možné, měly soudy zřídit zvláštní oddělení s názvem „soud pro mládež“, které mělo být v sídle soudu oddělené, aby se mladiství nesetkávali s dospělými obviněnými. Místně příslušný k projednání provinění mladistvého byl soud, v jehož obvodu se nacházelo v době spáchání provinění místo stálého pobytu mladistvého, nebo soud, v jehož obvodu se mladistvý v době řízení zdržoval, neměl-li v době spáchání provinění místo stálého pobytu na území republiky. Stejně jako existovaly specializované soudy mládeže, vrchní prokurátor ustanovoval zvláštní státní zástupce pro činnost s mládeží a činil tak podle stejných hledisek, která měli splňovat i soudci mládeže.

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží stál mimo jiné na zásadě spolupráce soudu s dalšími subjekty, které měly dohlížet na péči o děti. Proto se o zahájení řízení i o jeho výsledku vždy informovali rodiče nebo jiný zákonný zástupce mladistvého, poručenský soud, okresní péče pro mládež nebo jiné zařízení péče pro mládež (zejména úřadovna pro péči o mládež). Podle svého uvážení mohl soud informovat i školu, kterou mladistvý navštěvoval.⁷⁹ Zákonní zástupci mladistvého nejen že byli vyrozumíváni o zahájení, průběhu i skončení trestního řízení proti mladistvému, ale mohli se i účastnit hlavního přelíčení nebo ústního přelíčení a mohli podávat za mladistvého opravné prostředky, a to i proti jeho vůli.

Podle § 38 ZTSM bylo povinností soudu pečlivě objasnit osobní, rodinné a majetkové poměry mladistvého, a proto také vyrozumíval všechny výše uvedené subjekty. Díky spolupráci s rodiči, poručenským soudem i zařízeními pečujícími o mládež včetně okresní péče o mládež soud získával široké poznatky o poměrech mladistvého a tato zjištění mu pomáhala reagovat na provinění mladistvého způsobem, který se zdál pro jeho nápravu nejvhodnější. Především od poručenského soudu a okresní péče o mládež nebo jiného pomocného zařízení pro soudní péči o mládež byly vyžadovány zprávy o poměrech mladistvého.⁸⁰ K objasnění poměrů mladistvého dále mohla přispět i zpráva školy nebo výslech svědků, kterými byly tzv. přezvědné osoby, jež vypovídaly pouze k poměrům mladistvého.⁸¹

---

⁷⁹ Srov. § 37 a § 58 ZTSM.

⁸⁰ Srov. § 58 ZTSM.

⁸¹ MIRIČKA, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932. s. 111 – 112.

Ustanovení § 41 ZTSM v zásadě zakazovalo vedení společného trestního řízení proti mladistvému a dospělému. Pouze objevily-li se vážné důvody svědčící pro účelnost vedení společného řízení a bylo-li to v zájmu mladistvého, mohlo se vést společné řízení. O vedení společného řízení proti mladistvému a dospělému rozhodoval vždy soud nadřízený soudu pro mládež, který byl příslušný k projednání věci mladistvého. Soud následně v tomto společném řízení musel respektovat pravidla trestního řízení proti mladistvému, upravená v druhé hlavě zákona o trestním soudnictví nad mládeží.⁸²

Za účelem zjednodušení celého řízení podle § 43 ZTSM nenásledovalo řízení před soudem až po průběhu vyšetřování v obžalovacím řízení jako tomu bylo v případě dospělých.⁸³ Místo toho mělo přípravné řízení podobu vyhledávání, které prováděl soud mládeže, a státní zástupce pouze podával návrh, v němž uvedl, jaká osoba se měla dopustit jakého skutku. Vyhledávání měl provádět pouze soud a nikoli státní zástupce, aby mladistvý nepřišel během řízení do styku s osobami bez kvalifikace pro práci s mládeží. Cílem tohoto zjednodušení bylo dosáhnout zrychlení řízení a menšího formalizmu, protože se mělo za to, že formální zdlouhavý průběh celého trestního řízení podle obecných předpisů by mohl značně zasáhnout psychiku mladistvého.⁸⁴ Proto také podle ustanovení § 11 vládního nařízení č. 195/1931 Sb. z. a n., jímž se prováděl zákon o trestním soudnictví nad mládeží, soudci ani státní zástupce nenosili při jednáních ve věcech mládeže taláry.

K zajištění práv mladistvého § 44 ZTSM zavedl povinné zastoupení mladistvého obhájcem při hlavním přelíčení a při ústním přelíčení o opravném prostředku. Mimoto musel mít mladistvý samozřejmě obhájce i v případech, kdy jej podle trestního řádu musel mít i dospělý obviněný.⁸⁵ Pokud to bylo potřeba k účinné ochraně zájmů

---

⁸² KALLAB, J.: Stručný výklad zákona z 11. března 1931, č. 48 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží. Brno, 1931. s. 8.

⁸³ Z § 90 a § 91 trestního řádu č. 119/1873 Ř. z. vyplývá, že obecně přípravné řízení sestávalo ze dvou částí, přípravného vyhledávání a přípravného vyšetřování, které vedl státní zástupce. V některých případech mohl státní zástupce již po přípravném vyhledávání podat soudu obžalobu, v případech uvedených v § 91 odst. 1 trestního řádu však vždy muselo být vedeno přípravné vyšetřování.

⁸⁴ MÍŘICKÁ, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932. s. 124 – 125.

⁸⁵ Obviněný podle trestního řádu č. 119/1873 Ř. z. musel mít obhájce při hlavním líčení před porotním a před státním soudem, v některých veřejných líčeních před Nejvyšším soudem (§ 347), pro doručení obžalovacího spisu podaného na nepřítomného, pro předběžný výsledek ohledně možnosti nařízení pozorování duševního stavu obviněného v ústavu nebo zvláštním pozorovacím oddělení soudu, a také

mladistvého, zejména nacházel-li se ve vazbě, mohl soud mladistvému ustanovit obhájce již v přípravném řízení. Mladistvý si obhájce mohl zvolit sám, nebo mu jej mohl zvolit jeho zákonný zástupce. Pokud jej však neměl, ačkoli to zákon požadoval, ustanovil mu jej soud. Vyjma řízení o činech, k jejichž projednávání by byly příslušné sborové soudy, nemusel funkci obhájce mladistvého vykonávat advokát, ale mohl jím být i zákonný zástupce mladistvého.

Mladistvého bylo možno vzít do vazby stejně jako dospělé obviněné, ale § 40 ZTSM zdůrazňoval subsidiaritu užití vazby u mladistvého, která měla být využívána jen v těch nejkrajnějších případech, v nichž nebylo možné účelu vazby dosáhnout mírnějším způsobem. Zákonodárce si uvědomoval negativní následky, které s sebou vazba přináší, i skutečnost, že díky pobytu ve vazbě se hrozící trest na svobodě pro mladistvého stává méně odstrašujícím, a proto měl být mladistvý vzat do vazby pouze výjimečně.⁸⁶ Ve výkonu vazby měl být mladistvý vždy oddělen od dospělých a mohl ji vykonávat i ve výchovném ústavu.

Odchyly od trestního řízení podle trestního řádu obsahovala i úprava hlavního přelíčení obsažená v § 46 až § 48 ZTSM. Předně vždy musela být zachována třídní lhůta k přípravě,⁸⁷ která nesměla být mladistvému zkrácena, ani kdyby s tím souhlasil. Na rozdíl od obecné úpravy soud nemohl rozhodnout o vině mladistvého trestním příkazem, ale musel konat hlavní přelíčení, při kterém musel být mladistvý vyslechnut. Podmínkou vynesení rozsudku, jejíž nesplnění bylo důvodem zmatečnosti, byl výslech mladistvého při hlavním přelíčení a přítomnost jeho obhájce při hlavním přelíčení. Z uvedeného pravidla vyplývá, že oproti obecné úpravě nebylo možné konat hlavní přelíčení bez přítomnosti mladistvého. K této zvláštní úpravě zákonodárce přistoupil proto, aby soud pro mládež mohl mladistvého vidět a vyslechnout a na základě toho si o mladistvém a spáchaném skutku utvořit názor na projednávaný případ a podle toho zvolit nejvhodnější reakci na provinění mladistvého.⁸⁸ O konání hlavního přelíčení byli vedle procesních stran a obhájce mladistvého vyrozumíváni i jeho zákonný zástupce

---

podle zákona č. 68/1935 Sb. z. a n. v řízení před zemským soudem jako státním soudem. In: JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 56.

⁸⁶ MIRIČKA, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932. s. 115.

⁸⁷ Srov. § 46 ZTSM a § 221 zákona č. 119/1873 Ř. z., trestní řád.

⁸⁸ MIRIČKA, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932. s. 135.

a zástupce pomocného zařízení soudní péče o mládež. Tyto osoby určitým způsobem měly dohlížet na výchovu mladistvého a mohly o něm vnést do řízení důležité informace. Zákonný zástupce mladistvého a zástupce pomocného zařízení soudní péče o mládež měli při hlavním přelíčení právo sdělit soudu všechny skutečnosti významné pro řízení. Právo činit návrhy či právo závěrečné řeči jim však nenáleželo, protože nebyli procesní stranou. Zákon dále umožňoval, aby byl mladistvý dočasně vykázán ze soudní síně, pokud se soud obával, že daná část přelíčení může mít na mladistvého negativní dopad. Po svém návratu do soudní síně ale musel být zpraven o důležitých okolnostech zjištěných v jeho nepřítomnosti.

Za účelem ochrany mladistvého soud mohl se souhlasem obhájce nebo zákonného zástupce mladistvého vyloučit veřejnost při hlavním přelíčení a povolit na něm účast pouze vybraným osobám, pokud to bylo v zájmu mladistvého nebo v zájmu veřejnosti. Rozsudek se ale vždy vyhlášoval veřejně. Vždy se hlavního přelíčení mohli vedle zúčastněných osob účastnit i rodiče, pěstouni a poručník mladistvého, ochranný dozorce, zástupci zařízení péče o mládež a samozřejmě obhájce. Stejná pravidla se vztahovala i na ústní přelíčení o opravném prostředku. Mladistvý měl být před negativními dopady trestního řízení chráněn také tím, že bylo ustanovením § 60 ZTSM zakázáno zveřejňování takových informací o provinění mladistvého nebo o probíhajícím řízení, které by umožňovaly ztotožnění jeho osoby (tedy především jména nebo podobizny mladistvého). Porušení tohoto zákazu bylo přečinem, za který bylo možno uložit peněžitý trest od 100 Kč do 5 000 Kč nebo vězení v trvání od tří dnů do jednoho měsíce. Uveřejnit informace týkající se trestního řízení nebo provinění mladistvého, umožňující jeho ztotožnění, bylo přípustné pouze pro účely samotného řízení nebo se souhlasem soudu či státního zástupce.

O vině mladistvého soud rozhodoval rozsudkem, proti kterému bylo přípustné podat odvolání a zmatečnou stížnost za podmínek stanovených v § 280 až § 283 trestního řádu č. 119/1873 Ř. z. s odchylkami stanovenými v § 53 ZTSM. Proti odsuzujícímu rozsudku, kterým soud upustil od potrestání mladistvého, bylo možné podat odvolání v neprospěch mladistvého pouze do výroku o upuštění od potrestání a ve prospěch mladistvého pouze do výroku o vině. Proti odsuzujícímu rozsudku, kterým soud mladistvého odsoudil k nějakému konkrétnímu trestu, bylo možné podat odvolání z důvodu, že soud neupustil od potrestání mladistvého. Proti různým dalším

rozhodnutím a opatřením, která mohla být během řízení vydána, byla přípustná stížnost,⁸⁹ která měla obvykle odkladný účinek.

Specifikum trestního řízení proti mladistvým spočívalo také ve stanovení širšího okruhu osob oprávněných k podávání řádných i mimořádných opravných prostředků. Proti rozhodnutím, proti nimž náleželo právo podání opravného prostředku mladistvému, mohli podat opravné prostředky ve prospěch mladistvého i jeho zákonní zástupci, rodiče, manžel, obhájce, veřejný žalobce a pomocné zařízení pro soudní péči o mládež. Veřejný žalobce, obhájce, rodiče a zákonní zástupci mladistvého mohli podat opravný prostředek i proti vůli mladistvého. Rozhodnutí, proti nimž tyto osoby mohly podat opravný prostředek, se proto musela doručovat také jim, pokud nebyly přítomny vyhlášení rozhodnutí. Lhůta pro podání opravného prostředku se u obhájce, státního zástupce a zákonného zástupce posuzovala zvlášť, u ostatních osob se počítala podle lhůty obviněného.

2.3 Vývoj trestního práva mládeže po roce 1950

V roce 1950 byl přijat nový trestní zákon č. 86/1950 Sb., který mimo jiné zrušil i celý zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, aniž by došlo k jakékoli jeho náhradě. Úprava trestního soudnictví ve věcech mládeže byla velmi stručná a pouze v podobě několika výjimek z obecné úpravy byla obsažena v ustanoveních § 56 až § 63 trestního zákona č. 86/1950 Sb. a v ustanoveních § 227 až § 237 zákona č. 87/1950 Sb. trestního řádu. Mladistvými se rozuměly osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 15 let věku, ale nepřekročily 18. rok věku. Tresty ukládané mladistvému měly především přispět k jeho výchově v řádného pracujícího člověka a mohl mu být uložen i trest odnětí svobody, jehož horní i spodní hranice se snižovaly na polovinu s tím, že horní hranice nesměly převyšovat pět let a spodní hranice jeden rok. Trest smrti nebylo možné mladistvému uložit vůbec. Trest odnětí svobody mladiství měli vykonávat ve zvláštních ústavech pro mladistvé nebo zvláštních odděleních věznic.

---

⁸⁹ Stížnost bylo možné podávat proti rozhodnutím a opatřením, proti nimž ji připouštěl trestní řád, ale navíc podle § 53 ZTSM i proti některým dalším zvláštním rozhodnutím, která se vydávala pouze v řízení proti mladistvému jako například proti rozhodnutí o ochranném opatření.

V souvislosti s přijetím trestního zákona č. 86/1950 Sb. se zrušily i soudy pro mládež a úřadovny soudní péče o mládež a trestnou činnost mládeže projednávaly obecné trestní soudy příslušné podle obecných ustanovení trestního řádu. Bylo-li to v zájmu mladistvého, mohly ale věc postoupit soudu, v jehož obvodu se nacházelo bydliště mladistvého. Trestní řád z roku 1950 stejně jako zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 připouštěl vzetí mladistvého do vazby, ale mělo se tak dít pouze v nejnutnějších případech. Mladistvý si stejně jako dospělí obvinění v řízení mohl zvolit obhájce, ale za účelem ochrany jeho práv mohl prokurátor rozhodnout, že mladistvý musí mít obhájce již v přípravném řízení. Obligatorně musel mít mladistvý obhájce při hlavním a odvolacím líčení a důvod nutné obhajoby zakládala i vazba mladistvého. Obdobně jako podle úpravy z roku 1931 se k vedení společného řízení proti mladistvému a dospělému mělo přistupovat pouze z důležitých důvodů. Orgány činné v trestním řízení měly za úkol také důkladně objasnit poměry mladistvého pro účely posouzení možnosti uložení ochranné výchovy mladistvému. Bylo-li to v zájmu mladistvého, mohl soud rozhodnout o konání hlavního líčení, odvolacího líčení nebo veřejného zasedání bez účasti veřejnosti. K hlavnímu i odvolacímu líčení a veřejnému zasedání soud vždy předvolával zákonného zástupce mladistvého či jinou osobu, která nad ním bděla, a vyrozumíval o jejich konání orgán veřejné péče o mládež, který se těchto soudních jednání mohl účastnit, a náleželo mu právo závěrečné řeči až po mladistvém.

Obdobnou úpravu trestního práva mládeže jako trestní zákon a trestní řád z roku 1950 obsahoval i trestní zákon z roku 1950 ve znění novely č. 63/1956 Sb. a zákon o trestním řízení soudním č. 64/1956 Sb.

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb. v podstatě pokračovaly ve stejné úpravě a ani přes řadu novel těchto kodexů nedošlo do přijetí zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v oblasti soudnictví nad mládeží k výraznějším změnám. Jak hmotněprávní, tak procesněprávní úprava byla poměrně stručná a jednalo se pouze o stanovení několika odchylek od obecné úpravy. Mladistvými byly trestně odpovědné osoby starší 15 let, které však nedovršily 18 let věku a za jejich činy jim vedle trestů a ochranných opatření zakotvených v obecné úpravě bylo možno uložit ještě ochrannou výchovu. Soud ochrannou výchovu také obligatorně ukládal v občanskoprávním řízení dětem starším 12 let ale mladším 15 let,

kteře se dopustily činu, za který by trestní zákon umožňoval uložení trestu smrti (od roku 1990 výjimečného trestu). Fakultativně ji mohl uložit i dětem mladším 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, pokud ochranná výchova byla potřebná k zajištění jejich řádné výchovy. Mladistvému nikdy nemohl být uložen trest smrti a sazby trestu odnětí svobody se opět snižovaly na polovinu s tím, že jejich horní hranice nesměla přesahovat pět let a spodní hranice jeden rok. Trest odnětí svobody pak mladiství vykonávali odděleně od dospělých pachatelů. Mladistvému mohl být uložen i trest peněžitý, trest zákazu činnosti nebo trest propadnutí věci a později i trest vyhoštění a trest obecně prospěšných prací. Kromě ochranné výchovy však chyběla zvláštní, především výchovná, opatření pro mladistvé.

V oblasti procesního práva stojí za zmínku, že mladistvý musel mít od okamžiku sdělení obvinění obhájce nebo že hlavní líčení nebylo možné konat v jeho nepřítomnosti. Úprava společného řízení proti mladistvému a dospělému, podmínek užití vazby, veřejnosti hlavního a odvolacího líčení včetně možnosti vyloučení veřejnosti byla obdobná jako v trestních řádech z let 1950 a 1956. Stejně tak mohl soud postoupit věc jinému věcně příslušnému soudu, pokud to bylo v zájmu mladistvého. V řízení bylo vždy třeba zjišťovat poměry mladistvého za účelem následného uložení takového opatření, které nejúčinněji přispěje k výchově mladistvého pachatele. Proto také soudy spolupracovaly s orgánem pověřeným péčí o mládež, kterému se doručovala i obžaloba a vyrozumění o konání hlavního líčení. Oproti dřívější úpravě již však ustanovení § 301 tr. řádu požadovalo, aby konkrétní osoby provádějící úkony v trestním řízení vedeném proti mladistvému disponovaly dostatečnými zkušenostmi a znalostmi problematiky péče o mládež.

2. 4 Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Od roku 1950, kdy došlo ke zrušení zákona č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, až do roku 2003 na našem území neexistovala ucelená úprava trestního práva mládeže. Zvláštní ustanovení týkající se trestní odpovědnosti mladistvých a jim ukládaných sankcí obsahoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v ustanoveních § 74 až § 87, specifika řízení proti mladistvým upravoval trestní řád v ustanoveních § 291 až § 301 tr. řádu. Teprve přijetím zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech

mládeže, který se v mnohém inspiroval svým předchůdcem z roku 1931, došlo opět k vyčlenění trestního práva mládeže do samostatného právního předpisu.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže převzal od svého předchůdce rozdělení mládeže na dvě skupiny, a to na děti mladší 15 let⁹⁰ a mladistvé ve věku od 15 do 18 let. Inspirace je zřejmá i v reakcích státu na trestnou činnost mladistvých a činy jinak trestné spáchané mládeží. Vedle hmotněprávní úpravy zákon o soudnictví ve věcech mládeže komplexně upravuje i průběh trestního řízení proti mladistvému a věnuje se i řízení ve věcech dětí mladších patnácti let, které se měly dopustit činu jinak trestného. I v procesní úpravě se projevuje řada prvků obsažených již v zákoně o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.

2. 4. 1 Účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže má především preventivní účel, který je vyjádřen v § 1 odst. 2 ZSVM. Podle tohoto ustanovení se projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší 15 let nebo mladiství, sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustí, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů.

Podle důvodové zprávy mládež představuje základní skupinu delikventů, na kterou justice i celá společnost má zaměřit svou pozornost v tom směru, aby se její protiprávní činnost projednávala podle tohoto zákona a aby se dětem mladším 15 let a mladistvým ukládala přiměřená opatření, která jim pomohou najít vhodné společenské uplatnění odpovídající jejich schopnostem a jejich rozumovému a mravnímu vývoji.⁹¹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tak přispívá k naplnění čl. 32 odst. 1 LZPS zaručujícího zvláštní ochranu dětí a mladistvých.⁹²

---

⁹⁰ Původní znění návrhu trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) snižovalo věkovou hranici pro vznik trestní odpovědnosti na 14 let, ale ještě před nabytím účinnosti došlo jeho první novelou provedenou zákonem č. 306/2009 Sb., opět ke zvýšení věkové hranice na 15 let.

⁹¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období, s. 47. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

⁹² JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Linde, 2004. s. 5.

Ze shora citovaného ustanovení je zřejmé, že smyslem řízení o proviněních nebo činech jinak trestných, je odvrátit mládež od dalšího páchaní protiprávní činnosti a napravit následky protiprávním činem způsobené. Zákonodárství ve věcech mládeže se zaměřuje nikoli na trestání delikventní mládeže, ale na její výchovu, protože vychází z předpokladu, že řádnou výchovou mládeže lze nejlépe ochránit společnost před trestnou činností.⁹³ Opatření, která jsou následně mládeži ukládána, by vždy v konkrétním případě měla být zvolena tak, aby naplnění účelu zákona co nejvíce přispěla. Uložené opatření by mělo zohledňovat poměry mladistvého a jeho dosažený rozumový a mravní vývoj a mělo by napomoci k vytvoření vhodných podmínek pro duševní a sociální rozvoj mladistvého.⁹⁴ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje mladistvým uložit za spáchané provinění tři druhy opatření⁹⁵ – výchovná, ochranná a trestní. Podle § 3 odst. 2 ZSVM by trestní opatření měla být ukládána pouze subsidiárně, pokud nelze účelu zákona dosáhnout uložením mírnějších opatření nebo použitím zvláštních způsobů řízení.

Z účelu zákona vyjádřeného v § 1 odst. 2 ZSVM i z účelu opatření a jejich druhů jsou zřejmé myšlenky restorativní justice, neboť projednáním protiprávních činů mládeže a případným uložením opatření je sledováno v první řadě odstranění negativních následků spáchané protiprávní činnosti a výchova mládeže.

Mimo jiné právě v účelu opatření se zákon o soudnictví ve věch mládeže liší od trestního zákoníku, který výslovně účel trestu ani nestanovuje. Účel trestu však lze vyčíst ze zásad pro ukládání trestu, upravených především v § 39 až § 42 tr. zákoníku. Z uvedených zákonných ustanovení vyplývá, že účelem trestu je jednak ochrana společnosti před pachatelem trestného činu a zabránění pachateli v páchaní další trestné činnosti, a jednak výchova pachatele k vedení řádného života a výchovné působení i na zbytek společnosti.⁹⁶ Trest se vyznačuje především tím, že pachateli způsobuje újmu na jeho právech, a to především na vlastnickém právu nebo na osobní svobodě. Z vymezení účelu opatření v ustanovení § 9 odst. 1 ZSVM je zřejmé, že oproti trestům

---

⁹³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období. s. 48. Dostupná na: < <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0> > [25. 1. 2020].

⁹⁴ Srov. § 9 odst. 1 a § 3 odst. 3 ZSVM.

⁹⁵ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zavedl monistický systém sankcí, kterými jsou pouze opatření. Trestní zákoník na druhé straně rozlišuje dva druhy sankcí, kterými jsou tresty a ochranná opatření, a proto hovoříme o dualismu sankcí.

⁹⁶ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. s. 401.

usiluje opatření hlavně o výchovu mladistvého a o jeho ochranu před škodlivými vlivy, ale jeho cílem není působení jakékoli újmy mladistvému.

2. 4. 2 Vztah k obecným předpisům

Přestože se zákon o soudnictví ve věcech mládeže považuje za zákon, který komplexně upravuje trestní právo mládeže po stránce hmotněprávní i procesněprávní, obsahuje tento zákon pouze úpravu odchylek od obecných pravidel obsažených v trestním zákoníku a trestním řádu. Proto se podle § 2 odst. 3 ZSVM na osoby, které v době spáchání činu nepřekročily 18. rok věku, použije obecných právních předpisů, pokud tento zákon nestanoví jinak. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je v poměru speciality k trestnímu zákoníku i trestnímu řádu a obecné úpravy těchto kodexů lze užít pouze v případech, kdy zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje vlastní zvláštní úpravu.⁹⁷ Obecnými právními předpisy ve smyslu citovaného ustanovení mohou ale být i jiné právní předpisy, zejména občanský zákoník, zákon o zvláštních řízeních soudních, občanský soudní řád nebo zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

---

⁹⁷ Poměr speciality je vyjádřen i v ustanovení § 109 tr. zákoníku, který stanoví, že trestní odpovědnost mládeže a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Podle trestního zákoníku se má postupovat v případě, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak.

3 Zvláštnosti trestního řízení ve věcech mladistvých v České republice

Jak již bylo uvedeno výše, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který je v účinnosti od 1. 1. 2004, obsahuje kromě hmotněprávní úpravy trestního práva mládeže i ucelenou úpravu řízení proti mladistvým a řízení ve věcech dětí mladších 15 let. Obě řízení se přitom v mnohých ohledech liší od trestního řízení upraveného trestním řádem. Tato kapitola dále upozorňuje na zvláštnosti trestního řízení vedeného proti mladistvému, jak je upravuje hlava II. zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže byl sice přijat teprve v roce 2003, ale rozdíly v trestním řízení, kde jako obviněný vystupoval mladistvý, se projevovaly již dříve, jen byly upraveny v trestním řádu, a byly koncipovány jako výjimky z obecné úpravy. Proto řada zvláštností, které budou dále popsány, nebyly novinkou vpravenou do českého právního řádu teprve přijetím zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

3. 1 Trestní řízení ve věcech mladistvých

Trestní řízení ve věcech mladistvých má v zásadě stejný průběh jako běžné trestní řízení vedené proti dospělému obviněnému. Celé řízení se opět rozděluje na přípravné řízení, řízení před soudem a vykonávací řízení. Přípravné řízení přitom může být provedeno také jako zkrácené přípravné řízení ve smyslu § 179a a následující tr. řádu. Trestní stíhání může skončit i za použití některých zvláštních způsobů řízení a ve vztahu k mladistvému lze použít stejné zajišťovací prostředky jako ve vztahu k dospělému obviněnému. Přesto se však v trestní řízení vedené proti mladistvému vyznačuje řadou odlišností, jejichž smyslem je obvykle snaha na mladistvého během řízení co nejvíce výchovně působit a eliminovat škodlivé dopady trestního řízení a spáchaného provinění na osobu mladistvého. Dále se proto práce zaměřuje pouze na odlišnosti trestního řízení o proviněních mladistvých oproti standardnímu trestnímu řízení upravenému trestním řádem.

Úpravu trestního řízení ve věcech mladistvých obsahuje hlava II. díl 7 ZSVM, podle které se však postupuje jen v případě, že jsou splněny podmínky § 73 odst. 1

ZSVM. Zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých se nepoužijí v řízení o proviněních, která mladistvý spáchal jednak před dovršením 18. roku věku, a jednak po dovršení 18. roku věku, pokud trestní zákoník na čin spáchaný po dovršení 18. roku věku stanoví stejný nebo přísnější trest. Stejně tak se zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých neuplatní v případě, že sice má být projednán skutek, který obviněný spáchal jako mladistvý, ale trestní stíhání bylo zahájeno až poté, co obviněný dovršil 19. rok věku. V obou případech trestní řízení proběhne podle obecných pravidel stanovených v trestním řádu a ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých se vůbec neužijí. Ustanovení § 73 odst. 1 ZSVM v obou zmíněných případech vylučuje pouze použití procesních ustanovení hlavy II. zákona o soudnictví ve věcech mládeže a nijak nedopadá na obecná ustanovení uvedená v § 1 až § 4 ZSVM a na hmotněprávní ustanovení uvedená v § 5 až § 35 ZSVM. Bude-li tedy zahájeno trestní stíhání skutku, kterého se mladistvý dopustil před dovršením 18. roku, teprve po dovršení 19. roku jeho věku, proběhne celé trestní řízení podle pravidel trestního řádu. Podle judikatury Nejvyššího soudu ČR je určení věci do soudnictví ve věcech mladistvých založeno na hmotněprávní skutečnosti, že projednáváný čin spáchal mladistvý, a proto takovou věc bude nadále projednávat soud pro mládež, jehož místní příslušnost se však určí podle § 18 tr. řádu.⁹⁸

3.2 Zásady trestního řízení ve věcech mladistvých

Zásadami trestního řízení se rozumí určité principy, na nichž je trestní řízení jako celek vystavěno, a které určují jeho podobu. Některé z těchto principů mají dokonce ústavněprávní základ, jako například zásada veřejného projednání věci nebo právo na obhajobu,⁹⁹ další zásady obsahuje trestní řád v ustanovení § 2. Tyto zásady se vztahují i na trestní řízení vedené proti mladistvým, ale některé z nich jsou modifikovány zákonem o soudnictví ve věcech mládeže, který obsahuje ještě další zásady specifické pouze pro řízení ve věcech mládeže. Výčet zvláštních zásad řízení ve věcech mládeže, tedy nejen mladistvých ale i řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let, se nalézá v § 3 ZSVM. Toto ustanovení zakotvuje zásady hmotněprávní i procesněprávní. Podle důvodové zprávy k zákonu o soudnictví

---

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 8 Td 16/2013.

⁹⁹ Srov. čl. 38 a čl. 40 LZPS.

ve věcech mládeže níže uvedené zásady „vycházejí z principu, že všechna opatření, postupy a prostředky upravené zákonem o odpovědnosti mládeže a o soudnictví ve věcech mládeže je třeba užívat k obnovení narušených sociálních vztahů, integraci mladistvého do širšího sociálního prostředí a k prevenci zločinnosti.“¹⁰⁰

3. 2. 1 Zásada specifického přístupu k projednávání trestních věcí mladistvých

Zásadu specifického přístupu k projednávání trestních věcí mladistvých lze považovat za vůdčí zásadu celého trestního zákonodárství ve věcech mládeže. Podle § 3 odst. 4 ZSVM by všechny orgány činné v trestním řízení měly přihlížet k věku mladistvého, jeho rozumové i mravní vyspělosti a též k jeho zdravotnímu stavu.¹⁰¹ Měly by přitom postupovat tak, aby vedeným trestním řízením byl co nejméně zasažen další vývoj mladistvého, ale aby přitom bylo dosaženo účelu řízení. Proto je nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení důsledně usilovaly nejen o objasnění trestné činnosti spáchané mladistvým, ale i o objasnění příčin a dalších okolností, které vedly ke spáchání činu. Povinnost k objasňování příčin jednání mladistvého přímo ukládá § 55 odst. 1 ZSVM, podle kterého je úkolem orgánů činných v trestním řízení provádět pečlivě šetření k objasnění příčin trestné činnosti mladistvého a ke zjištění osobních poměrů mladistvého včetně poznávání jeho dosavadního způsobu života. Při rozhodování o uložení sankce za spáchané provinění je třeba ke shora uvedeným zjištěním přihlížet a zvážit, jak nejlépe na mladistvého působit s cílem předejít spáchání další protiprávní činnosti.

Přístup ke každému mladistvému by v tomto typu trestního řízení měl být dostatečně individualizován a orgány činné v trestním řízení by všechny úkony měly provádět s cílem dosažení výchovného a preventivního účelu celého řízení. Musí přitom při jednání s mladistvými respektovat jejich věk i duševní vyspělost ve snaze co nejméně ohrozit jejich další vývoj, ale zároveň jim umožnit, aby porozuměly významu vedeného řízení.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období, s. 48. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

¹⁰¹ Článek 12 závazného pokynu policejního prezidenta ze dne 29. 12. 2016, ZPPP č. 289/2016, o činnosti na úseku dětí, předpokládá při objasňování činů páchaných mládeží i možnost používání různých demonstračních pomůcek například v podobě loutek.

¹⁰² Srov. § 41 odst. 1 ZSVM.

Tato zásada se projevuje například rozšířením principu oportunitity zavedením dalšího zvláštního způsobu řízení v podobě institutu odstoupení od trestního stíhání nebo v požadavku specializace osob, které v řízení s mladistvými nějak pracují.¹⁰³

3. 2. 2 Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí

V trestním řízení vedeném proti mladistvým vedle obvyklých subjektů vystupujících v běžném trestním řízení vystupuje další subjekt, který hraje velice důležitou roli, a to orgán sociálně-právní ochrany dětí. Zásada spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zakotvená v § 3 odst. 4 ZSVM a dále zdůrazněná v § 36 a § 40 ZSVM, stanoví požadavek, aby orgány činné v trestním řízení po celou dobu řízení s tímto orgánem spolupracovaly. Smysl této spolupráce spočívá jednak v posílení výchovné funkce trestního řízení ve vztahu k mladistvému, a jednak ve vytvoření podmínek pro další práci s mladistvým.¹⁰⁴ Orgán sociálně-právní ochrany dětí má možnost například šetřením provedeným v domácnosti mladistvého zjistit případné nedostatky výchovného prostředí a v návaznosti na svá zjištění navrhnout vhodnou reakci na spáchané provinění. Mimoto pokud se s dítětem již v minulosti vyskytly závažnější výchovné problémy nebo se objevily nedostatky v jeho výchovném prostředí, orgán sociálně-právní ochrany vede ohledně tohoto dítěte spis. Díky předchozí práci s dítětem může poskytnout i starší informace, ze kterých může plynout, že nežádoucí chování dítěte postupem času graduje a projednávaný skutek není jednorázovým excesem z jinak řádného života dítěte, ale pouze výsledkem dlouhodobých výchovných problémů.

Na zásadu spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí navazuje i požadavek spolupráce s Probační a mediační službou a zájmovými sdruženími občanů, která se mohou významně podílet na zprostředkování a realizaci řady výchovných nebo i některých trestních opatření.

3. 2. 3 Zásada ochrany soukromí mladistvého

Přijetím zákona o soudnictví ve věcech mládeže došlo k podstatné změně v přístupnosti informací o trestním řízení ve věcech mladistvých, neboť trestní řád

---

¹⁰³ JELÍNEK, J.: Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, č. 11-12. s. 37.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 29.

nezakotvoval pro řízení vedené proti mladistvým obviněným žádné rozdíly týkající se veřejnosti informací ohledně trestního řízení. Hlavní líčení i veřejné zasedání bylo veřejnosti přístupné a mohly být zveřejňovány informace o probíhajícím řízení stejně jako u dospělých obviněných. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže k otázce veřejnosti řízení zaujal zcela odlišný přístup a upřednostnil ochranu soukromí mladistvého před veřejností řízení, a to z důvodu ochrany mladistvého před stigmatizací, kterou trestní řízení může přinášet, a před jinými škodlivými vlivy okolí.¹⁰⁵ Změna v otázce veřejnosti trestního řízení ve věcech mladistvých vyvolala zpočátku nelibost veřejnosti a Ústavní soud dokonce rozhodoval o návrhu na zrušení ustanovení § 53 a § 54 ZSVM. Uvedená ustanovení však shledal ústavně konformními a návrh na jejich zrušení zamítl.¹⁰⁶ Ochrana soukromí mladistvého v trestním řízení, jako jedna z jeho základních zásad,¹⁰⁷ se projevuje omezeným rozsahem zveřejňování informací o probíhajícím trestním řízení a neveřejností hlavního líčení a veřejného zasedání.

Ustanovení § 52 a § 53 ZSVM zakazují do pravomocného skončení trestního stíhání zveřejňování informací, kterými by bylo ohroženo dosažení účelu trestního řízení nebo které by odporovaly požadavku ochrany osobnosti mladistvého či jiných osob na řízení zúčastněných. Zúčastněnými osobami, které se nejčastěji účastní trestního řízení, jsou zákonní zástupci mladistvého. Zejména nesmí být nijak zveřejněna jakákoli informace, obsahující jméno či podobiznu mladistvého nebo jakékoli jiné informace, které by umožnily jeho identifikaci.¹⁰⁸ Pokud jde o zákaz zveřejňování podobizny mladistvého, rozumí se tím nejen fotografie nebo videozáznam, ale i kreslené podobizny. Přestože chránit osobnost mladistvého a zúčastněných osob je úkolem orgánů činných v trestním řízení, zákaz zveřejňování shora uvedených informací se vztahuje na všechny osoby, které k takovým informacím získají během řízení přístup, tedy například i svědky nebo znalce, a trvá i po skončení řízení.¹⁰⁹ Proto

---

¹⁰⁵ SOTOLÁŘ, A.: K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 4. s. 129.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04.

¹⁰⁷ Srov. § 3 odst. 5 ZSVM.

¹⁰⁸ Nelze proto zveřejňovat ani fotografie rodičů či sourozenců mladistvého nebo jiných údajů o těchto osobách, ze kterých by bylo možno dovodit, kdo je mladistvým, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní řízení.

¹⁰⁹ HRUŠÁKOVÁ, M.: Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 1. s. 34.

i když vyhlášení rozsudku je veřejné a mohou se ho účastnit zástupci médií, nesmí pak ani oni nikde zveřejnit informace o identitě mladistvého.

Jedinou výjimkou ze shora uvedeného zákazu je zveřejnění informací během trestního řízení za účelem pátrání po mladistvém, které nelze provést bez zveřejnění některých jeho identifikačních údajů. Dále ke přípustné také sdělení informací probačním úředníkem, je-li to nezbytné pro vypracování zprávy o mladistvém. Pokud by po skončení řízení měl být zveřejňován celý rozsudek v médiích, je možné tak učinit zásadně bez jména mladistvého. V praxi se při zveřejňování celého znění rozsudku místo jména mladistvého používá pseudonym, kterým je obvykle buď označení květin (petrklíč, tulipán, aj.)¹¹⁰ nebo pouze „mladistvý“ například s připojením iniciál jeho jména nebo několika stejných písmen abecedy („mladistvý ZZZZ“). Výjimkou by byl pouze případ, kdy by soud v souladu s § 54 odst. 4 ZSVM rozhodl o uveřejnění rozsudku včetně jména mladistvého a případně dalších osobních údajů. Takový postup je možný pouze u zvláště závažného provinění, pokud je uveřejnění rozsudku s ohledem na osobu mladistvého a povahu a charakter spáchaného provinění, potřebné pro ochranu společnosti.

Zákaz zveřejňování informací umožňujících identifikaci mladistvého obviněného obsahoval již § 60 zákona č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, který jednání porušující tento zákaz kvalifikoval jako přečin. V současné době lze jednání porušující shora uvedený zákaz zveřejňování informací umožňujících identifikaci mladistvého postihovat jako přestupek podle § 61 zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. V úvahu přichází též trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 180 tr. zákoníku, ale v takovém případě by musela být zveřejněním informací mladistvému způsobena vážná újma na jeho právech a oprávněných zájmech.¹¹¹

Přestože ustanovení čl. 38 odst. 2 LZPS a čl. 96 odst. 2 Ústavy zaručují právo na veřejné projednání věci před soudem, trestní řízení ve věcech mladistvých

---

¹¹⁰ Například usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 8 Td 16/2013.

¹¹¹ Před přijetím zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, bylo porušení zákazu zveřejňování informací umožňujících identifikaci mladistvého postihováno jako správní delikt podle § 45a zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Před novelou č. 52/2009 Sb., kterou byl zrušen § 26 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, bylo možno podle tohoto ustanovení postihovat jako přestupek výslovně shora uvedené porušení zákazu zveřejňování informací.

obviněných je zásadně neveřejné. Neveřejnost trestního řízení ve věcech mladistvých představuje jednu ze zákonných výjimek ze shora uvedené zásady veřejnosti. Soud proto automaticky jedná bez přítomnosti veřejnosti, aniž by rozhodoval o jejím vyloučení ve smyslu § 200 tr. řádu.

Hlavnímu líčení a veřejnému zasedání v trestním řízení vedeném proti mladistvému nemůže být na rozdíl od obecné úpravy přítomna veřejnost, ale pouze konkrétně vyjmenované osoby. Kromě soudce, respektive senátu, státního zástupce a mladistvého se hlavního líčení a veřejného zasedání mohou účastnit obhájce, zákonní zástupci mladistvého, jeho opatrovník, příbuzní v pokolení přímém, sourozenci, manžel či druh mladistvého, poškozený a zúčastněná osoba a jejich zmocněnci, zákonní zástupci a opatrovníci, důvěrník poškozeného, znalci, svědci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby a zástupci školy či výchovného zařízení, které mladistvý navštěvuje. Připustit účast jiné osoby na hlavním líčení nebo veřejném zasedání není možné. Mohou však být na návrh mladistvého konána veřejně.¹¹² Pokud je to v zájmu mladistvého, soud jeho návrhu vyhovějí a rozhodne o veřejném konání hlavního líčení nebo veřejného zasedání. I tak ale může ve smyslu § 201 odst. 1 tr. řádu odepřít účast nezletilým osobám a osobám, které by mohly důstojný průběh hlavního líčení narušit. Pokud by v dalším průběhu řízení soud dospěl k závěru, že veřejné konání hlavního líčení či veřejného zasedání není mladistvému na prospěch, může podle § 64 odst. 3 písm. a) ZSVM veřejnost vyloučit.

Rozsudek se vždy vyhlašuje veřejně za účasti mladistvého a vyhlášení tak může být přítomen kdokoli včetně zástupců médií. Soud by však měl všechny přítomné osoby poučit o ochraně soukromí mladistvého a o zákazu zveřejňování informací umožňujících jeho identifikaci. Neveřejnost hlavního líčení či veřejného zasedání se v praxi projevuje rovněž tím, že by před jednacím síní v programu nařízených jednání nemělo být uvedeno jméno mladistvého,¹¹³ ale pouze spisová značka a místo jména mladistvého lze uvést například jen „mladistvý“.

---

¹¹² Srov. § 54 odst. 1 ZSVM. Návrh však musí podat přímo sám mladistvý, není možné, aby jej za něj podal obhájce nebo zákonný zástupce, protože se jedná o jeho osobní projev. In: SOTOLÁŘ, A.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže – 1. část. Právní rozhledy. 2004, č. 7. s. 243.

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ, M.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. Trestněprávní revue. 2006, č. 6. s. 172.

3. 2. 4 Zásada rychlosti řízení

Zásada rychlosti řízení vyplývající z § 3 odst. 6 ZSVM sice platí i ve standardním trestním řízení, ale v případě mladistvých je zákonem ještě více zdůrazňována, aby byl dopad řízení na mladistvého co možná nejmenší a aby se měl mladistvý možnost ze svého protiprávního jednání co nejvíce poučit. Lze totiž předpokládat, že projednání věci soudem v krátké době po spáchání provinění může na pachatele výchovně působit efektivněji než projednání věci po uplynutí delšího časového období. V praxi proto soudce hlavní líčení za účelem projednání obžaloby nebo návrhu na potrestání podaného proti mladistvému obviněnému nařizuje přednostně, obdobně jako to činí u vazebních věcí. Za účelem realizace této zásady zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje určité odchylky od obecné úpravy trestního řádu. Například doba trvání vazby je upravena zcela odlišně od úpravy trestního řádu a je také výrazně kratší, nebo je zkrácena doba pro pozorování duševního stavu mladistvého.¹¹⁴

Přestože zákon klade důraz na rychlost trestního řízení ve věcech mladistvých, omezuje užití některých prostředků, například trestního příkazu, které by měly řízení zrychlovat. K prodloužení řízení může docházet i tím, že orgány činné v trestním řízení vyžadují od orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně také od Probační a mediační služby aktuální zprávy o poměrech mladistvého, které jsou však nezbytné pro objasnění příčin jeho protiprávní činnosti. Zákonodárce tak staví výchovnou funkci trestního řízení ve věcech mladistvých nad rychlost celého řízení.

3. 2. 5 Zásada uspokojení zájmů poškozeného

Přestože i z řady ustanovení trestního řádu plyne, že by pachatel trestného činu měl vždy usilovat o nápravu narušených vztahů s poškozeným, trestní řád tuto zásadu výslovně nezakotvuje. Ustanovení § 2 odst. 15 tr. řádu pouze ukládá orgánům činným v trestním řízení, aby poučily poškozeného o možnosti uplatnění jeho práv a jejich uplatnění mu umožnily. Ustanovení § 3 odst. 7 ZSVM oproti tomu výslovně stanoví, že trestní řízení musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo aby se mu dostalo jiného přiměřeného zadostiučinění.

---

¹¹⁴ JELÍNEK, J.: Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, č. 11-12. s. 39.

Po obviněném mladistvém se proto ve všech fázích řízení požaduje, aby usiloval o nápravu vztahů s poškozeným, odstranil následky spáchaného provinění a nahradil způsobenou škodu anebo se o to alespoň pokusil. Pokud činem mladistvého vznikla nemajetková újma, měl by usilovat o její nápravu poskytnutím zadostiučinění, které může mít například podobu omluvy nebo poskytnutí různých pomocných prací v jeho volném čase.

Přístup mladistvého svědčící o jeho snaze o nápravu následků způsobených spáchaným proviněním je jedním z předpokladů pro zánik trestnosti činu z důvodu účinné lítosti podle § 7 ZSVM nebo pro uplatnění odklonů ve smyslu § 68 a následující ZSVM. I z tohoto důvodu by měli mladistvému jeho zákonní zástupci a obhájce vysvětlit, že náprava narušených vztahů s poškozeným je namístě také proto, že tím může dosáhnout příznivějšího rozhodnutí ve věci.

Zásada uspokojení zájmů poškozeného se projevuje například v § 45 odst. 1 ZSVM, který ukládá orgánům činným v trestním řízení při zvažování užití některého ze zvláštních způsobů řízení brát v úvahu i účelnost těchto postupů s ohledem na zájmy poškozeného. Uspokojení zájmů poškozeného v trestním řízení má velký význam i pro výchovný vliv řízení na mladistvého pachatele. Projednávání provinění mladistvého by mělo směřovat také k tomu, aby se postavil čelem důsledkům svého jednání a snažil napravit vztahy, které svým jednáním narušil. Taková zkušenost by mu měla pomoci uvědomit si dopady svého jednání na okolí, a vést ho k vnímání odpovědnosti za své činy.

3.3 Osoby vystupující v trestním řízení ve věcech mladistvých

V každém trestním řízení vystupují především subjekty trestního řízení, kterými se rozumí činitelé, kteří mají a vlastním jménem vykonávají vliv na průběh řízení. K uskutečnění tohoto vlivu jim zákon poskytuje určitá procesní práva a procesní povinnosti.¹¹⁵ Těmito subjekty jsou vždy orgány činné v trestním řízení¹¹⁶ (policejní orgán, státní zástupce a soud) a osoba, proti níž se trestní řízení vede. Jako subjekt může v řízení vystupovat také poškozený, osoba zúčastněná a případně další osoby. V trestním řízení vedeném proti mladistvému se oproti obecnému trestnímu řízení okruh

---

¹¹⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 189.

¹¹⁶ Srov. § 12 odst. 1 tr. řádu.

osob, které v řízení vystupují, značně rozšiřuje. Významný rozdíl spočívá také v tom, že všechny orgány činné v trestním řízení by měly být specializované a mít zvláštní proškolení pro práci s mládeží. Zákon v § 3 odst. 8 přímo vyjmenovává subjekty, které musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží, a to soudce, státní zástupce, příslušníky policejních orgánů¹¹⁷ a úředníky Probační a mediační služby. Podle § 41 odst. 2 ZSVM by úkony v trestním řízení vedeném proti mladistvému měly provádět pouze policejní orgány, státní zástupci a soudci specializovaní na práci s mládeží.

Je však třeba si uvědomit, že v trestním řízení vedeném proti mladistvému nebo v řízení vedeném proti dítěti mladšímu 15 let vystupují i další osoby, a to pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a advokáti v procesním postavení obhájce nebo opatrovníka. Hlavním předmětem činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí je práce s mládeží specifikovanou v § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a to včetně dětí, které spáchaly trestný čin nebo dětí mladších 15 let, které se dopustily činu jinak trestného. Proto jsou pracovníci poskytující sociálně-právní ochranu dětem na tuto činnost náležitě vyškoleni. Problém ovšem nastává u obhájců nebo opatrovníků. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ani jiný předpis žádnou specializaci advokátů pro práci s mládeží nepožaduje, a proto v současné době ani neexistuje žádný registr advokátů vyškolených na práci s mládeží. V praxi proto dochází k případům, kdy si obhájce mladistvého neuvědomuje odlišnosti trestního řízení ve věcech mladistvých a jeho primární, výchovný, účel. Obhájce pak mladistvého vede k tomu, aby neprokazoval svou vinu a případně ve věci ani nevypovídal, stejně jako by šlo o dospělého obviněného. Za účelem ochrany zájmů mladistvého by ale jistě bylo vhodné, aby si všechny osoby, se kterými mladistvý během řízení přijde do kontaktu, uvědomovaly specifika trestního řízení vedeného proti mladistvému. De lege ferenda proto myslím, že by měla být zákonem stanovena i povinnost advokátů, kteří mají vykonávat funkci obhájce mladistvého, mít zvláštní proškolení v oblasti zacházení s mládeží. V návaznosti na to by pak mohl alespoň pro obvod každého krajského soudu existovat zvláštní seznam advokátů specializovaných na práci s mládeží.

---

¹¹⁷ Závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 29. 12. 2016, ZPPP č. 289/2016, o činnosti na úseku dětí, v člancích 5 a 4 mimo jiné stanovuje, že specialisté plní na úseku dětí zejména úkoly policejního orgánu při odhalování, prověřování a vyšetřování protiprávních činů páchaných dětmi jakožto osobami mladšími 18 let. Specialisté by si formou celoživotního vzdělávání měli systematicky osvojovat například znalosti způsobu vyslýchání dětí nebo znalosti v oborech pedopsychologie, pedagogiky, vývojové psychologie a podobně.

Proškolování soudců a státních zástupců na práci s mládeží zajišťuje Justiční akademie¹¹⁸ formou pravidelných seminářů zaměřených na psychologii výsledku mládeže nebo na specifika řízení o proviněních mladistvých a činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let. Znalosti získané pravidelným proškolováním umožňují orgánům činným v trestním řízení pracovat s mládeží přiměřeně jejich vývoji a jejich osobnosti, náležitě reagovat na jejich protiprávní činnost a ochránit je před negativy, která s sebou absolvování trestního řízení přináší.

Vzhledem k tomu, že v trestním řízení o proviněních spáchaných mladistvými i v řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let vystupuje řada subjektů, je nezbytné, aby spolu tyto subjekty poměrně úzce spolupracovaly a umožnily tím naplnění účelu daného řízení. Za tímto účelem v posledních letech v obvodech většiny okresních soudů fungují tzv. týmy pro mládež. Jedná se o neformální setkání soudců, státních zástupců, úředníků Probační a mediační služby, pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně i policejních orgánů, pracujících s mládeží. Během těchto pravidelných setkání se výše uvedené osoby pracující s mládeží snaží koordinovat vzájemnou spolupráci a řeší problémy, které během jejich činnosti nastávají. Právě tato vzájemná komunikace může velice usnadnit průběh řízení a umožnit nejefektivnější působení na mladistvého, případně na dítě mladší 15 let. Orgány činné v trestním řízení spolupracují také s různými zájmovými sdruženími občanů a osobami zajišťujícími probační programy, protože tyto subjekty umožňují realizaci řady výchovných opatření. Aby výchovná opatření ale plnila řádně svůj účel, musí rovněž zájmová sdružení nebo osoby zajišťující probační programy hlásit soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí veškerá porušení uložených výchovných opatření, aby na ně mohlo být patřičně reagováno.

Kromě požadavku na specializaci subjektů řízení se od obecné úpravy trestního řízení liší především okruh osob, které v trestním řízení vystupují.

3. 3. 1 Mladistvý

Trestní stíhání se vede vždy proti konkrétní osobě, o níž se orgány činné v trestním řízení domnívají, že spáchala skutek, pro který je trestní stíhání vedeno. Tato

---

¹¹⁸ Justiční akademie je organizační složka státu, jejímž prostřednictvím Ministerstvo spravedlnosti zajišťuje vzdělávání osob působících v justici, a to jak soudců a státních zástupců, tak i justičních a právních čekatelů, asistentů soudců nebo vyšších soudních úředníků.

osoba se nazývá obviněným¹¹⁹ a může jí být fyzická i právnická osoba. V případě trestního řízení ve věcech mladistvých je obviněným mladistvý.

Mladistvému v řízení náleží stejná práva jako obviněnému v běžném trestním řízení, která zakotvuje ustanovení § 33 tr. řádu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ale postavení mladistvého řadou institutů posiluje, protože vychází z předpokladu, že by z důvodu neukončeného rozumového a mravního vývoje mladistvý nemusel být schopen vždy porozumět všem postupům v řízení a náležitě svá práva využít.

Ustanovení § 42 odst. 1 ZSVM přiznává mladistvému právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu. Orgány činné v trestním řízení jsou proto povinny postupovat vždy šetrně a s přihlédnutím k věku a duševní vyspělosti mladistvého a šetřit jeho osobnost.¹²⁰ V praxi to pro orgány činné v trestním řízení znamená, že většina úkonů, jichž se mladistvý účastní, probíhá méně formálně než v běžném řízení. Například při výslechu je mladistvý nejprve dotazován na to, jak se má a co dělá ve volném čase. Orgán činný v trestním řízení se podobnými neformálními otázkami snaží navodit trochu přátelštější atmosféru, aby si mladistvý z řízení neodnášel příliš negativní zážitky a byl co nejméně ohrožován jeho další psychický vývoj. Veškeré poučování mladistvého musí orgány činné v trestním řízení činit způsobem, který je pro mladistvého srozumitelný. Proto oproti poučování dospělých musí orgán činný v trestním řízení často uvádět názorné příklady, aby si mladistvý dokázal představit, co bude následovat a jaká má v řízení práva a povinnosti.

Protože jsou mladiství pro svůj stále ještě probíhající vývoj snáze ovlivnitelní než dospělí, došlo novelou účinnou od 1. 9. 2019¹²¹ k výraznému rozšíření poučovací povinnosti orgánů činných v trestním řízení ve vztahu mladistvým.¹²² Orgány činné v trestním řízení i před touto novelou ve většině mladistvého již poučovaly, nicméně neměly poučovací povinnost výslovně stanovenou takto široce. Od 1. 9. 2019 musí povinně mladistvého poučovat o fázích trestního řízení a úloze orgánů činných v trestním řízení, o nutnosti přítomnosti mladistvého hlavnímu líčení i veřejnému

---

¹¹⁹ Srov. § 12 odst. 7, odst. 8 a odst. 9 tr. řádu.

¹²⁰ Srov. § 41 odst. 1 ZSVM.

¹²¹ Novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedená zákonem č. 203/2019 Sb.

¹²² VÁLKOVÁ, H.: Soudnictví ve věcech mládeže optikou poslední implementační novely. Trestněprávní revue. 2019, č. 10. s. 201.

zasedání (s výjimkou řízení proti uprchlému), o právu zákonného zástupce či opatrovníka na stejné poučení, jaké náleží mladistvému a o jejich právu účastnit se úkonů, kterých se může účastnit mladistvý. Dále musí být mladistvý poučen o ochraně svého soukromí v řízení. Toto poučení orgány činné v trestním řízení poskytují všem osobám, které získají informace o probíhajícím trestním řízení, protože pouze tak, může být ochrana soukromí mladistvého skutečně zajištěna. Je-li to na místě, musí být mladistvý poučen i o podmínkách vzetí do vazby a dalším rozhodování o vazbě a o podmínkách zvláštních způsobů řízení. Veškerá poučení musí být mladistvému samozřejmě poskytována způsobem adekvátním jeho duševní a rozumové vyspělosti, aby jim porozuměl.

Nejvýrazněji postavení mladistvého v řízení posiluje institut nutné obhajoby, jehož užití je mnohem širší než ve standardním trestním řízení. Mladistvý musí mít obhájce už od okamžiku, kdy je proti němu použito opatření podle trestního řádu, a to až do dovršení 18 let věku, a ve všech fázích řízení včetně řízení vykonávacího a řízení o mimořádných opravných prostředcích.¹²³ Nutná obhajoba již od počátku řízení by měla alespoň částečně vyvážit nedokončený rozumový a duševní vývoj mladistvého a pomoci mu, aby mohl plně uplatnit všechna svá práva v řízení.

3. 3. 2 Soudy pro mládež

Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let podle § 4 ZSVM vykonávají soudy pro mládež.¹²⁴ Nejedná se přitom o žádné zvláštní soudy jako takové, ale pouze o specializované senáty a specializované samosoudce, kteří v rámci obecné soudní soustavy vykonávají soudnictví nad mládeží. Ve věcech mládeže vždy musí bezpodmínečně rozhodovat soud pro mládež, který musí existovat u každého soudu. Projednání a rozhodnutí věci obecným soudem na místo specializovaného soudu pro mládež zakládá podstatnou vadu řízení ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu, která je důvodem pro zrušení rozsudku

---

¹²³ Srov. § 42a ZSVM.

¹²⁴ Rozhodnutí soudu pro mládež vždy musí obsahovat řádné označení konkrétního soudu pro mládež, které může znít následovně – Okresní soud v Příbrami jako soud pro mládež, Krajský soud v Hradci Králové jako soud pro mládež, Vrchní soud v Praze jako soud pro mládež a Nejvyšší soud jako soud pro mládež.

odvolacím soudem.¹²⁵ Tím by také došlo k zásahu do práva na zákonného soudce zaručovaného čl. 38 odst. 1 LZPS.

Pokud jde o věcnou příslušnost soudu pro mládež, zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje žádné zvláštní ustanovení, a proto se v řízení ve věcech mladistvých v souladu s § 1 odst. 3 ZSVM postupuje v otázce určování věcné příslušnosti plně podle ustanovení § 16 a § 17 tr. řádu a v prvním stupni rozhodují okresní nebo případně krajské soudy.

Zvláštním způsobem ustanovení § 37 ZSVM upravuje místní příslušnost soudů pro mládež, přičemž toto ustanovení se vztahuje pouze na řízení před soudem, nikoli na řízení přípravné.¹²⁶ Zatímco § 18 tr. řádu za primární východisko pro určení místní příslušnosti soudu považuje místo spáchání trestného činu, pro zákon o soudnictví ve věcech mládeže je místo spáchání provinění teprve sekundárním kritériem. Podle ustanovení § 37 odst. 1 ZSVM je ke konání řízení proti mladistvému primárně příslušný soud, v jehož obvodu má mladistvý stálé bydliště, a nemá-li jej, tak soud, v jehož obvodu se mladistvý fakticky zdržuje nebo pracuje.¹²⁷ Stálým bydlištěm mladistvého se rozumí místo, kde mladistvý v rozhodné době skutečně bydlí anebo místo, kde má vytvořené podmínky pro stálé bydlení,¹²⁸ a proto jím automaticky nemusí být místo nahlášeného trvalého pobytu mladistvého. V každém řízení je třeba zjišťovat, kde mladistvý skutečně bydlí a k jakému místu má nejpevnější vazby. Pokud se sice mladistvý pohybuje na území České republiky, ale k žádnému místu není pevněji vázán, není možné určit místní příslušnost soudu podle kritéria stálého bydliště a musí se přistoupit ke kritériu místa spáchání provinění.¹²⁹

Teprve v případě, že příslušnost soudu nelze určit podle hledisek uvedených v § 37 odst. 1 ZSVM, protože se takové místo nepodařilo zjistit nebo se nenachází

---

¹²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. 8 To 14/2005, publikované pod č. 16/2006 Sb. rozh. tr.

¹²⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 361.

¹²⁷ Obě kritéria, tedy místo výkonu práce mladistvého i místo, kde se mladistvý zdržuje, jsou si navzájem rovna a řízení proto povede ten soud, u kterého se státní zástupce rozhodl podat obžalobu. In: ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 366.

¹²⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 365.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. 8 Td 35/2012, nebo usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 8 Td 23/2017.

na území České republiky, přichází na řadu kritérium místa spáchání provinění. Nelze-li zjistit místo činu, určí se příslušnost soudu podle místa, kde spáchané provinění vyšlo najevo. Výše uvedená kritéria jsou vůči sobě ve vztahu subsidiarity.

Důvod této odchylky od obecné úpravy vychází z nutnosti spolupráce soudu s více subjekty než v trestním řízení vedeném proti dospělým obviněným.¹³⁰ Soud pro mládež i další orgány činné v trestním řízení jsou povinny spolupracovat s Probační a mediační službou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a spolupracují i s rodinou mladistvého. Spolupráce všech těchto subjektů je nezbytná k úspěšnému naplnění účelu trestního řízení ve vztahu k mladistvému a nejsnadněji ji lze realizovat, když se všechny subjekty nachází ve vzájemné blízkosti. Kromě toho by hledisko stálého bydliště mladistvého mělo garantovat určitou stabilitu jeho pobytu, a tím i možnost efektivního působení Probační a mediační služby a orgánu sociálně-právní ochrany dětí na mladistvého i po skončení řízení.¹³¹

Vzhledem k tomu, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je místně příslušný¹³² podle místa trvalého pobytu dítěte, lze nejlépe zajistit spolupráci soudu pro mládež s orgánem sociálně právní ochrany dětí, když se orgán sociálně-právní ochrany dětí nachází přímo v obvodu daného soudu pro mládež. Stejně tak lze lépe zajistit i spolupráci s Probační a mediační službou, která například zprostředkovává různá výchovná opatření a mladistvý do střediska Probační a mediační služby pak musí často opakovaně docházet. Při určení místní příslušnosti podle místa bydliště mladistvého lze předpokládat, že mladistvý bude k tomuto místu opravdu vázán během řízení i po jeho skončení. Pro mladistvého i jeho rodinu by proto mělo být snazší dostavovat se k soudu i dalším výše uvedeným subjektům, než kdyby místní příslušnost byla určena podle místa spáchaného provinění a rodina mladistvého by musela dojíždět k vzdálenému soudu.

Problematická situace, kterou se mnohokrát zabýval i Nejvyšší soud, může nastat u mladistvého, který vykonává soudně nařízenou ústavní či ochrannou výchovu. V takové situaci je vždy třeba zvážit konkrétní okolnosti pobytu mladistvého v daném

---

¹³⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období, s. 58. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

¹³¹ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 8 Td 4/2018.

¹³² Srov. § 61 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

zařízení. Pokud mladistvý nařízenou ústavní či ochrannou výchovu, která není jen dočasná, opravdu řádně vykonává, považuje se výchovný ústav za jeho stálé bydliště. Za místo stálého pobytu mladistvého, se ale nepovažuje věznice, kde by mladistvý vykonával trestní opatření odnětí svobody, nebo kde by se nacházel ve vazbě.¹³³ Na druhé straně, pokud mladistvému sice byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova, ale mladistvý z daného zařízení utíká, zdržuje se mimo něj a stále je velmi fixován ke svému bydlišti, kam se za rodiči vrací, jako bydliště mladistvého se toto zařízení neposoudí.¹³⁴ Z uvedeného je zřejmé, že pokud se mladistvý trvale nezdržuje jen na jediném místě, musí soud zkoumat, k jakému místu má nejsilnější vztah.

Výjimku ze shora uvedených pravidel pro určení místní příslušnosti soudu pro mládež obsahuje ustanovení § 39 ZSVM, které soudu umožňuje věc postoupit soudu pro mládež, u kterého je konání řízení při zohlednění zájmů mladistvého nejúčelnější.¹³⁵ Podle Jelínka „*takovým soudem může být například soud mládeže, v jehož obvodu se obviněný připravuje na své povolání, nebo kde pracuje a bydlí, anebo kde je mladistvý na dlouhodobém léčení.*“¹³⁶ Nejvyšší soud dovodil, že zmíněný postup podle § 39 ZSVM by měl být zcela výjimečný a nelze jej odůvodňovat pouze rychlostí nebo hospodárností řízení. Důvodem může být například efektivnější spolupráce s jinými subjekty (především s orgánem sociálně-právní ochrany dětí) a soud vždy musí v první řadě zohledňovat zájmy mladistvého.¹³⁷ Při zvažování tohoto postupu je nezbytné zohlednit všechny podstatné skutečnosti týkající se života mladistvého i stíhaného skutku. Soud proto zjišťuje, k jakému místu jsou z dlouhodobějšího hlediska soustředěny vazby mladistvého, který orgán sociálně-právních ochrany dětí vede spis o mladistvém a případně zohledňuje i závažnost stíhaného provinění.¹³⁸

---

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 8 Td 11/2007, publikované pod č. 15/2008 Sb. rozh. tr.

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Td 21/2012.

¹³⁵ K aplikaci tohoto ustanovení dochází pouze v případech, že soud pro mládež zjistil okolnosti, které odůvodňují vedení trestního řízení před jiným soudem pro mládež, až po nařízení hlavního líčení. Pokud by dané okolnosti zjistil dříve, zejména při předběžném projednání obžaloby, pak by podle § 188 odst. 1 písm. a) tr. řádu předložil věc k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližší společně nadřízeným soudem jemu a soudu, který by měl být příslušný k projednání věci.

¹³⁶ JELÍNEK, J.: Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, č. 11-12. s. 44.

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 8 Td 22/2008, publikované pod č. 11/2009 Sb. rozh. tr.

¹³⁸ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 26. 5. 2009, sp. zn. 8 Td 28/2009.

3. 3. 3 Státní zastupitelství

K postavení státního zastupitelství v řízení ve věcech mladistvých se zákon nijak nevyjadřuje a jen uvádí, že i státní zástupce by měl mít zvláštní proškolení na práci s mládeží. Pokud jde o jeho místní příslušnost, řídí se příslušností soudu pro mládež.¹³⁹ Ustanovení čl. 2 odst. 1 Pokynu obecné povahy č. 7/2009, o trestním řízení ve věcech mládeže, upravuje příslušnost státního zástupce vykonávajícího dozor v přípravném řízení stejně, jako ji upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže pro soudy, a proto se primárně řídí opět místem bydliště dítěte.

Ustanovení č. 2 odst. 2 Pokynu obecné povahy č. 7/2009, o trestním řízení ve věcech mládeže řeší situaci, kdy mladistvý během přípravného řízení opakovaně mění místo svého pobytu. K tomu dochází v praxi hlavně v případech, kdy mladistvý vykonává soudem uloženou ústavní nebo ochrannou výchovu, ale během trestního řízení ze zařízení opakovaně utíká a po svém nalezení je umístěn do jiného zařízení. Aby si neustále státní zástupci v těchto případech nemuseli postupovat spisy a seznamovat se s dosavadním průběhem řízení, zakotvuje uvedené ustanovení pravidlo, že se během přípravného řízení místní příslušnost dozorující státního zástupce nemění. V okamžiku, kdy má dojít k podání obžaloby, ale státní zástupce znovu posuzuje svou místní příslušnost a případně věc postoupí místně příslušnému státnímu zástupci, který pak podá obžalobu a bude ji zastupovat i před soudem.

Vedle úkolů, které má státní zástupce i v běžném trestním řízení by v řízení vedeném proti mladistvému při výkonu dozoru nad průběhem přípravného řízení měl dbát i na to, aby policejní orgány k mladistvému přistupovaly ohleduplně a s náležitou šetrností, jak jim to ukládá § 41 odst. 1 ZSVM.¹⁴⁰ Zvýšenou pozornost by státní zástupce měl věnovat i tomu, zda již v přípravném řízení nejsou dány okolnosti pro využití zvláštních způsobů řízení nebo pro uložení vhodného výchovného opatření.

3. 3. 4 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí sehraává v soudnictví nad mládeží nezastupitelnou úlohu a zákon o soudnictví ve věcech mládeže opakovaně zdůrazňuje

---

¹³⁹ Srov. § 12 odst. 1 vyhlášky č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli.

¹⁴⁰ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 530.

povinnost dalších orgánů ke spolupráci s ním.¹⁴¹ Orgán sociálně-právní ochrany dětí vykonává svou činnost podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a podle § 6 písm. c) tohoto zákona poskytuje sociální ochranu též mladistvým, kteří spáchali provinění, a dětem mladším 15 let, které spáchaly čin jinak trestný. Sociální ochranou se ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, rozumí zejména ochrana práv a oprávněných zájmů dítěte spočívajících především v zabezpečení vhodného rodinného a výchovného prostředí.

Spolupráce soudů, státních zástupců i policejních orgánů s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí je nezbytná pro dosahování nápravy mladistvého, eventuálně dítěte mladšího 15 let. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí mohou provádět šetření v domácnosti mladistvého, ve škole nebo jiném výchovném zařízení, které mladistvý navštěvuje, a díky tomu získat komplexní přehled o způsobu jeho výchovy i o dosavadním vedení jeho života. Mohou nejsnáze odhalit nedostatky výchovného prostředí mladistvého, které nežádka bývají příčinou spáchaného provinění, a následně navrhnout adekvátní řešení provinění mladistvého. Zásahem do jeho dosavadní výchovy, zejména uložením vhodných výchovných opatření, lze následně pozitivně ovlivnit další vývoj mladistvého a odradit ho od dalšího páchaní protiprávní činnosti.

Kromě shora uvedené činnosti, kterou orgán sociálně-právní ochrany dětí pro orgány činné v trestním řízení vykonává, se také může účastnit hlavního líčení a veřejných zasedání, o jejichž konání je vyrozumíván. Přestože to zákon přímo nevyžaduje, zasílá soud zpravidla orgánu sociálně-právní ochrany dětí i obžalobu. Orgán sociálně-právní ochrany dětí sice podle § 60 ZSVM má být informován o zahájení trestního stíhání, ale do podání obžaloby může dojít k novým zjištěním týkajícím se stíhaného skutku, o nichž je vhodné zpravit i orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pokud se pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí hlavního líčení nebo veřejného zasedání účastní, má právo závěrečné řeči, a to netradičně až po mladistvém, přestože podle trestního řádu je obviněný osobou, které právo závěrečné řeči náleží jako poslední.¹⁴² Poté samozřejmě ještě předseda senátu mladistvému udělí poslední slovo.

---

¹⁴¹ Srov. § 3 odst. 4 ZSVM, § 36 ZSVM, § 40 ZSVM, § 55 odst. 3 ZSVM.

¹⁴² Srov. § 216 odst. 2 tr. řádu.

Účast orgánu sociálně-právní ochrany dětí v řízení proti mladistvým ustanovení § 73 odst. 2 ZSVM omezuje dovršením 19. roku věku mladistvého. Poté už orgán sociálně-právní ochrany dětí v řízení nemůže činit žádné úkony.

3. 3. 5 Probační a mediační služba

Na objasnění poměrů mladistvého i na následné realizaci uložených opatření se podílí také Probační a mediační služba, která mimo jiné věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých a také přispívá ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými.¹⁴³ Probační a mediační služba sehrává důležitou roli už od počátku řízení, kdy může mladistvému s jeho souhlasem zprostředkovat možnost absolvování vhodného probačního programu ještě během přípravného řízení, což může být následně zohledněno při zvážení možnosti odstoupení od trestního stíhání.¹⁴⁴ Proto by o zahájení trestního stíhání mladistvého měla být informována co nejdříve, aby hned od počátku řízení mohla přispívat k odstranění příčin provinění mladistvého a k ovlivnění jeho sociálních poměrů.

Probační a mediační služba se rovněž významně podílí na výkonu řady trestních opatření, jako je výkon trestního opatření domácího vězení nebo výkon trestního opatření obecně prospěšných prací. Konkrétně v obou uvedených případech je třeba s ní možnost výkonu těchto trestních opatření předjednat ještě před jejich uložením ze strany soudu, aby Probační a mediační služba mohla prošetřit, zda jsou u mladistvého splněny podmínky pro realizaci daných trestních opatření. V opačném případě by mohl nastat po právní moci rozsudku problém, že uložená trestní opatření nebude možné vykonat například proto, že nikde v okolí bydliště mladistvého nelze vykonávat obecně prospěšné práce přiměřené jeho věku a zdravotnímu stavu.

Úředníci Probační a mediační služby rovněž mohou mladistvému zprostředkovat setkání s poškozeným a umožnit mu, aby se poškozenému omluvil a pokusil se s ním případně dohodnout na náhradě způsobené škody či nemajetkové újmy. Takové setkání nejen že může přispět k uspokojení zájmů poškozeného, ale může i významně výchovně zapůsobit na mladistvého. Mladistvého mnohdy až osobní setkání s osobou, které svým proviněním nějak ublížil, pomůže uvědomit si dopady svého jednání.

---

¹⁴³ Srov. § 4 odst. 4 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

¹⁴⁴ VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, prohry a výzvy. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 14.

3. 3. 6 Zákonní zástupci, opatrovník a důvěrník

Zvláštní postavení v trestním řízení vedeném proti mladistvému zaujímají zákonní zástupci mladistvého, kterým zákon opět za účelem posílení procesního postavení mladistvého umožňuje uplatňovat řadu jeho práv za něj.¹⁴⁵ Zákonní zástupci především mohou mladistvého v řízení zastupovat nebo mu zvolit obhájce, činit za něj návrhy, podávat opravné prostředky a účastnit se všech úkonů, jichž se může účastnit mladistvý. Proto jsou také vyrozumíváni o všech úkonech, o nichž je informován mladistvý, nebo které se mladistvého bezprostředně dotýkají. Vyrozumívají se například o zadržení, zatčení či vzetí mladistvého do vazby, zasílá se jim opis obžaloby a vyrozumění o konání hlavního líčení a veřejného zasedání. Následně se jim zasílá i opis rozsudku, pokud mladistvý dosud není zletilý. Pokud se mladistvému, jenž dosud nenabyl plné svéprávnosti, oznamuje jakékoli usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, musí být podle § 67 odst. 3 ZSVM oznámeno i jeho zákonným zástupcům.

Zákonní zástupci mohou za mladistvého podávat veškeré opravné prostředky, které by mohl podat mladistvý. Do nabytí svéprávnosti mladistvého mohou v jeho prospěch podávat opravné prostředky i proti jeho vůli.¹⁴⁶ Lhůta k podání opravného prostředku v takovém případě nezávisí na doručení rozhodnutí mladistvému, ale běží od doručení nebo oznámení rozhodnutí, které bylo provedeno nejpozději.¹⁴⁷ Proto vzdá-li se mladistvý v konkrétním případě například práva podání odvolání, jeho zákonným zástupcům toto právo nadále zůstává a mohou odvolání podat. Pokud by mladistvý nechtěl, aby za něj odvolání mohli podat zákonní zástupci, může se vzdát práva na odvolání i za další osoby k tomu ze zákona oprávněné.

Stejné postavení jako zákonný zástupce mladistvého má v řízení i opatrovník, pokud byl mladistvému ustanoven. Díky novele zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedené zákonem č. 55/2017 Sb. může přímo soud pro mládež během řízení ustanovit mladistvému opatrovníka, nemůže-li jej zastupovat jeho zákonný zástupce. Opatrovník

---

¹⁴⁵ Srov. § 43 odst. 1 ZSVM.

¹⁴⁶ Srov. § 72 odst. 1 věta druhá ZSVM.

¹⁴⁷ Srov. § 72a odst. 1 ZSVM. Zákonnými zástupci jsou obvykle rodiče mladistvého. Pokud během řízení mladistvý nabyde plné svéprávnosti, rodiče ztrácí postavení zákonných zástupců a jsou již pouze příbuznými v pokolení přímém ve smyslu § 72 odst. 2 ZSVM. V takovém případě sice podle uvedeného ustanovení stále mohou ve prospěch mladistvého podávat opravné prostředky, ale lhůta pro podání opravného prostředku se v tomto případě počítá od oznámení nebo doručení rozhodnutí mladistvému. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 8 Tz 47/2017, publikovaný pod č. 10/2018 Sb. rozh. tr.

v řízení potom vykonává stejná práva, jejichž výkon by náležel zákonným zástupcům mladistvého. Opatrovník mladistvého může stejně jako jeho zákonní zástupci práva mladistvého vykonávat i proti jeho vůli, pokud mu to bude na prospěch. To samozřejmě platí pouze v případě, že mladistvý dosud nenabyl plné svéprávnosti.

K ustanovení opatrovníka mladistvému soud přistoupí, hrozí-li kolize zájmů mladistvého se zájmy jeho zákonných zástupců. K tomu může dojít například, je-li zákonný zástupce zároveň poškozeným nebo je-li poškozeným sourozenec mladistvého. Dalším důvodem pro ustanovení opatrovníka může být situace, kdy mladistvý již nabyl plné svéprávnosti jejím přiznáním nebo uzavřením manželství po dovršení 16 let věku, ale poté u něj propukla duševní porucha, která je důvodem pro omezení svéprávnosti a ustanovení opatrovníka, ale k rozhodnutí o omezení jeho svéprávnosti a s tím spojenému ustanovení opatrovníka dosud nedošlo.¹⁴⁸

Osobu opatrovníka může od 1. 9. 2019 navrhnout sám mladistvý. Pokud ji nenavrhne, nebo navrhne osobu, u níž hrozí střet zájmů s mladistvým, jmenuje soud podle § 43 odst. 2 ZSVM mladistvému opatrovníkem jinou vhodnou osobu. Takovou osobou může být někdo mladistvému blízký, pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jiná osoba zkušená v oblasti výchovy mládeže anebo advokát. Osoba, která má vykonávat funkci opatrovníka, musí se svým ustanovením souhlasit, nejedná-li se o advokáta, a nesmí u ní hrozit střet zájmů s mladistvým. Takto ustanovený opatrovník je soudem jmenován vždy pouze pro dané trestní řízení.

Zákon dále připouští u hlavního líčení a veřejného zasedání přítomnost důvěrníka mladistvého. Soud by měl mladistvého poučit o jeho právu zvolit si důvěrníka, ale je pouze na mladistvém, zda tak učiní či nikoli. Mladistvý si může zvolit až dva důvěrníky a soud musí jejich přítomnost při hlavním líčení a veřejném zasedání vždy připustit, pokud o to mladistvý požádá. Je-li řízení vedeno současně proti více obžalovaným mladistvým, může mít důvěrníka každý z nich s tím, že jich může být ale maximálně celkem šest. Pokud by obžalovaných mladistvých bylo více a obžalovaní

---

¹⁴⁸ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář k § 43. In: ASPI (právní informační systém). Praha: Wolters Kluwer ČR.[18. 2. 2020]

by se nedohodli na maximálně šesti důvěrnících, tak ze zvolených důvěrníků jich soud vybere pouze šest.¹⁴⁹

3.3.7 Poškozený

Poškozeným je v řízení ve věcech mladistvých podle § 43 odst. 1 tr. řádu osoba, které bylo proviněním mladistvého ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda či nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Poškozený může vystupovat jako účastník řízení i v běžném trestním řízení vedeném proti dospělému obviněnému, kde může požadovat náhradu způsobené škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení nebo poskytnutí přiměřeného zadostiučinění. Stejná práva má poškozený i v trestním řízení ve věcech mladistvých a orgány činné v trestním řízení jej o nich musí poučit a umožnit mu jejich uplatnění. Postavení poškozeného je však v tomto řízení silnější, což vyplývá jednak ze zásady uspokojení zájmů poškozeného obsažené v § 3 odst. 7 ZSVM, a jednak z ustanovení § 45 ZSVM, podle kterého orgány činné v trestním řízení mají povinnost po celé řízení zohledňovat zájmy poškozeného.

Rozdíl v postavení poškozeného spočívá v tom, že v běžném trestním řízení závisí pouze na poškozeném, zda bude v řízení aktivně uplatňovat své nároky vůči obviněnému, či nikoli. V trestním řízení proti mladistvému však na uspokojení zájmů poškozeného dbají i orgány činné v trestním řízení tím, že by vždy na mladistvého měly působit v tom směru, aby dobrovolně a aktivně usiloval o odčinění způsobené majetkové i nemajetkové újmy. Takový postup přispívá nejen k uspokojení zájmů poškozeného, ale i ke splnění výchovného účelu řízení ve vztahu k mladistvému, který si následky svého jednání a svou odpovědnost za ně mnohdy plně uvědomí až při jejich odstraňování. Ustanovení § 45 odst. 2 ZSVM dokonce ukládá orgánům činným v trestním řízení, aby poškozeného vyrozuměly, projeví-li mladistvý během řízení vůli odčinit újmu způsobenou poškozenému. Soud a v přípravném řízení státní zástupce jsou také povinni posuzovat vhodnost a účelnost některého ze zvláštních způsobů řízení, které mohou vést k uspokojení zájmů poškozeného.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Srov. § 201 odst. 2 tr. řádu.

¹⁵⁰ Srov. § 45 odst. 1 ZSVM.

3.4 Společné řízení

Trestní řízení lze vést proti jednomu nebo současně proti více obviněným a projednávat v něm jeden i více skutků, jejichž spáchání je obviněnému či obviněným kladeno za vinu. Podle § 38 ZSVM se o všech proviněních mladistvého (souvislost subjektivní) a proti všem mladistvým, jejichž provinění spolu souvisí (souvislost objektivní), koná zásadně společné řízení, pokud je to vhodné vzhledem k rychlosti, hospodárnosti a účelnosti řízení. Tedy obdobně jako u dospělých obviněných.

Při vedení společného řízení proti více mladistvým obviněným, může nastat problém při určování místní příslušnosti soudu, pokud by se místa bydliště mladistvých nacházela v obvodech rozdílných soudů. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže takovou situaci výslovně neřeší, a proto se bude postupovat podle obecných ustanovení § 20 až § 22 tr. řádu. Protože se příslušnost státního zástupce vykonávajícího dozor nad průběhem přípravného řízení podle čl. 4 POP č. 7/2009 určuje podle obviněného, jemuž je kladeno za vinu nejzávažnější provinění, a tento státní zástupce následně podává obžalobu či návrh na potrestání, bude ve věci pak rozhodovat zpravidla soud příslušný podle místa bydliště toho obviněného mladistvého, jemuž se klade za vinu nejzávažnější provinění. Soud však nemá povinnost vést společné řízení, i kdyby byla obžaloba podána proti více obviněným mladistvým současně. Po přezkoumání obžaloby a spisu z přípravného řízení může soud dospět k názoru, že v daném případě je v zájmu mladistvých vhodnější, aby věc projednávaly soudy místně příslušné pro projednání provinění každého z mladistvých obviněných zvlášť. V takovém případě řízení o provinění jednotlivých mladistvých vyloučí k samostatným řízením, která následně budou vedena odděleně u různých soudů.¹⁵¹

Ustanovení § 38 odst. 2 ZSVM zásadně vylučuje vedení společného řízení proti mladistvému a dospělému obviněnému. Společné řízení proti mladistvému a dospělému lze vést pouze za podmínky, že je to nezbytné pro všestranné a objektivní objasnění věci a není-li to na újmu mladistvému. Při posuzování těchto zákonných podmínek se zohledňují pouze dopady, které vedení společného řízení bude mít na mladistvého. Vliv vedení společného řízení na dospělého se vůbec nezkoumá, protože uvedené

---

¹⁵¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 375.

ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže slouží pouze k ochraně mladistvého a nikoli dospělého.¹⁵² Pokud by státní zástupce podal společnou obžalobu, aniž by byly splněny podmínky pro vedení společného řízení, soud musí věc dospělého obviněného vyloučit k samostatnému projednání a postoupit ji obecnému soudu příslušnému ke konání řízení podle ustanovení § 16 až § 18 tr. řádu.

Přestože zákon umožňuje konání společného řízení proti mladistvému a dospělému obviněnému pouze výjimečně, je třeba si uvědomit, že v praxi většinou při podání společné obžaloby proti mladistvému a dospělému obviněnému není vhodné vyloučení věci dospělého k samostatnému projednání. Obvykle je totiž společná obžaloba podávána proto, že se obvinění trestné činnosti měli dopustit ve spolupachatelství. Vyloučení věci dospělého k samostatnému projednání by za této situace často bylo značně nevhodné, neboť by fakticky o tomtéž skutku byla vedena dvě řízení, většina dokazování by se prováděla dvakrát, a to včetně výslechů svědků nebo znaleckých posudků, díky čemuž by pak docházelo k navyšování nákladů řízení. Právě z hlediska hospodárnosti a praktičnosti proto velmi často soud vede společné řízení, přestože podle ustanovení § 38 odst. 2 ZSVM by tento postup měl být zcela výjimečný. Vede-li soud nakonec společné řízení proti mladistvému i dospělému obviněnému, koná jej podle § 38 odst. 2 ZSVM vždy soud pro mládež místně příslušný podle § 37 ZSVM a ve vztahu k mladistvému postupuje podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Proto mimo jiné hlavní líčení a veřejná zasedání budou z důvodu ochrany soukromí mladistvého probíhat bez účasti veřejnosti.

Konání společného řízení proti mladistvému a dítěti mladšímu 15 let je kvůli odlišným povahám obou řízení zcela vyloučeno.

3.5 Hlavní líčení a veřejné zasedání

Stejně jako v trestním řízení probíhajícím podle trestního řádu i v řízení vedeném proti mladistvému soud rozhoduje obvykle v hlavním líčení a dále ve veřejných zasedáních. Na rozdíl od obecné úpravy se ale těchto soudních jednání nesmí účastnit veřejnost s výjimkou případu, kdy by soud na návrh mladistvého podle § 54 odst. 1 ZSVM rozhodl, že hlavní líčení či veřejné zasedání může být konáno

---

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 10. 2. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1515/2015, publikované pod č. 42/2016 Sb. rozh. tr.

veřejně. Návrh na veřejné konání hlavního líčení nebo veřejného zasedání musí vzejít přímo od mladistvého a nemůže jej za něho podat ani jeho obhájce nebo zákonný zástupce.¹⁵³

Hlavnímu líčení i každému veřejnému zasedání musí být mladistvý bezpodmínečně přítomen, nejde-li o řízení proti uprchlému. Obecná úprava přitom připouští podle ustanovení § 202 odst. 2 tr. řádu konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného, jsou-li splněny zákonem předvídané podmínky. Rovněž veřejného zasedání v trestním řízení vedeném proti dospělým se obviněný nemusí účastnit. Nejvyšší soud dovodil, že veřejné zasedání bez přítomnosti mladistvého nelze konat, ani když o to mladistvý výslovně požádá, protože jeho účast u veřejného zasedání nelze ničím nahradit.¹⁵⁴ Účast mladistvého je přitom vyžadována u všech veřejných zasedání ve všech fázích řízení. Důvod, proč zákon požaduje za všech okolností účast mladistvého při hlavním líčení i veřejném zasedání, spočívá opět ve snaze dosáhnout naplnění výchovné funkce trestního řízení ve vztahu k mladistvému. Pokud je mladistvý k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání řádně a včas předvolán, a přesto se nedostaví, soud musí hlavní líčení či veřejné zasedání odročit a předvolat jej znovu. Případně může jeho přítomnost zajistit uložením pořádkové pokuty nebo jej může nechat předvést. Jako prostředek k zajištění účasti mladistvého při hlavním líčení nebo veřejném zasedání by soud neměl využívat vazbu, protože zákon o soudnictví ve věcech mládeže zdůrazňuje, že vzetí mladistvého do vazby by mělo být tím nejkrajnějším řešením.

Oproti běžnému trestnímu řízení se povinně musí státní zástupce účastnit nejen hlavního líčení, ale ustanovení § 64 odst. 2 ZSVM vyžaduje jeho účast i při veřejném zasedání.

K účasti obhájce při hlavním líčení či veřejném zasedání zákon o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje žádnou zvláštní úpravu, a proto musí být přítomen pouze vyžaduje-li to zákon. Vzhledem k tomu, že u mladistvého je po celou dobu řízení, nejméně dokud mladistvý nedovrší 18 let věku, zákonem vyžadována nutná obhajoba,

---

¹⁵³ SOTOLÁŘ, A.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže – 1. část. Právní rozhledy. 2004, č. 7. s. 243.

¹⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 8 Tdo 921/2007.

obhájce se musí účastnit všech hlavních líčení i veřejných zasedání, která se ve věci konají.

O konání hlavního líčení i veřejného zasedání se podle § 64 odst. 2 ZSVM vyrozumívá i příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, ale zákon nepožaduje, aby se k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání skutečně dostavil. Přestože účast pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí není zákonem přímo vyžadována, je více než vhodná. Vzhledem k tomu, že orgán sociálně-právní ochrany dětí pracuje s mladistvým během celého řízení, může soudu při jednání poskytnout aktuálnější informace o situaci mladistvého, než jak je zachycena v dříve vypracovaných zprávách. Proto pokud se orgán sociálně-právní ochrany dětí rozhodne neúčastnit nařízeného hlavního líčení nebo veřejného zasedání, měl by soudu alespoň zaslat novou zprávu o aktuální situaci mladistvého. De lege ferenda by dle mého názoru bylo vhodné, aby zákon buď účast pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí při hlavním líčení a veřejných zasedáních vyžadoval, anebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí alespoň uložil povinnost před konáním hlavního líčení nebo veřejného zasedání bezpodmínečně zaslat aktualizovanou zprávu o poměrech mladistvého. Bez informací orgánu sociálně-právní ochrany dětí totiž soud v podstatě nemůže získat potřebný přehled o poměrech mladistvého a s ohledem na ně pak mladistvému uložit nejvhodnější opatření.

Účast Probační a mediační služby se při hlavním líčení ani veřejném zasedání nepožaduje a zákon ani přímo nepředpokládá, že by o jejich konání měla být vyrozumívána. Nicméně pokud je to s ohledem na situaci vhodné, soud o konání hlavního líčení či veřejného zasedání vyrozumí i Probační a mediační službu. Ostatně ustanovení § 54 odst. 1 ZSVM s účastí úředníka Probační a mediační služby při hlavním líčení a veřejném zasedání přímo počítá, když jej výslovně zmiňuje jako osobu, která se přes neveřejnost řízení smí účastnit hlavního líčení i veřejného zasedání.

3.6 Dokazování

Těžiště dokazování, coby postupu vedoucího ke zjištění skutkového stavu, leží v hlavním líčení, stejně jako je tomu ve standardním trestním řízení. Rozdíl však spočívá jednak v rozsahu skutečností, které mají být dokazováním objasněny, a jednak ve způsobu provádění některých důkazů. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

nevylučuje možnost užití jakéhokoli z důkazních prostředků, jež mohou sloužit k provedení důkazu v obecném trestním řízení, ale podmínky či způsob provedení některých důkazních prostředků modifikuje. Podle § 89 odst. 2 tr. řádu může jako důkaz sloužit všechno, co může přispět k objasnění věci, tedy zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, listiny a věci důležité pro trestní řízení a ohledání. Vyjma konfrontace a vyšetření duševního stavu se důkazní prostředky upravené trestním řádem v trestním řízení ve věcech mladistvých využívají bez omezení.

3. 6. 1 Rozsah dokazování

Stejně jako v případě dospělých pachatelů je předmětem dokazování skutek, pro který je obviněný stíhán, přičemž orgány činné v trestním řízení se snaží zjistit, zda se daný skutek stal, zda je proviněním a kdo je jeho pachatelem. Dále se dokazují okolnosti důležité pro posouzení osobních poměrů pachatele činu, pro posouzení povahy a závažnosti spáchaného činu a okolnosti pro posouzení výše škody a bezdůvodného obohacení.¹⁵⁵ Vedle toho § 55 ZSVM ukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost pečlivě objasňovat i příčiny provinění a veškeré okolnosti týkající se osobních, rodinných i jiných poměrů mladistvého. Jedním z předpokladů pro vznik trestní odpovědnosti mladistvého je podle § 5 odst. 1 ZSVM rovněž dostatečná rozumová a mravní vyspělost mladistvého, a proto orgány činné v trestním řízení musí pečlivě zjišťovat dosažený stupeň mravní a rozumové vyspělosti mladistvého. Za tím účelem je nezbytné zjistit, v jakém prostředí mladistvý žije a jaké bylo jeho chování v době před spácháním provinění (zda s ním již byly nějaké výchovné problémy nebo se dokonce dopustil jiné protiprávní činnosti).

Orgánům činným v trestním řízení s objasňováním poměrů mladistvého pomáhá především orgán sociálně-právní ochrany dětí, který na jejich žádost vypracovává písemnou zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a o jeho aktuální životní situaci. Poznatky získává především během osobního setkání s mladistvým a jeho rodinnými příslušníky (zejména zákonnými zástupci). Pokud se mladistvý dopustil provinění v souvislosti s návštěvou školy či jiného výchovného zařízení, setká se orgán sociálně-právní ochrany dětí i se zástupci těchto zařízení, ale obvykle si od uvedených zařízení vyžádá alespoň zprávu o chování a prospěchu

---

¹⁵⁵ Blíže srov. § 89 odst. 1 tr. řádu.

mladistvého v daném zařízení. Uvedená zpráva vypracovávaná orgánem sociálně-právních ochrany dětí podle § 56 odst. 3 ZSVM vedle identifikačních údajů mladistvého musí obsahovat i jeho postoj ke spáchanému provinění a jeho následkům, popis vztahu mladistvého s rodiči a bližší rodinou, informace o jeho chování ve škole a prospěchu a případně skutečnosti týkající se výkonu zaměstnání, pokud je zaměstnán. Pouze při znalosti všech shora uvedených informací může soud mladistvému za spáchané provinění uložit opatření, které bude k jeho nápravě nejvhodnější a které nejvíce přispěje k odstranění příčin, jež ke spáchání provinění přispěly.

3. 6. 2 Výslech mladistvého

Výslech obviněného představuje důkazní prostředek, ke kterému soud přistupuje v hlavním líčení, vazebním zasedání i při většině veřejných zasedání. Právě tento důkazní prostředek soudu umožňuje zjistit postoj obviněného k projednávané věci, a proto výslech obviněného provádí vždy i v řízení ve věcech mladistvých. Vzhledem k tomu, že mladistvý obviněný je osobou, proti níž je trestní řízení vedeno, je během řízení zpravidla vyslýchán několikrát. Obvykle mladistvý před zahájením trestního stíhání podává vysvětlení na úřední záznam podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. řádu a po zahájení trestního stíhání je vyslýchán jako obviněný, nebo vypovídá jako podezřelý ve zkráceném přípravném řízení podle § 179b odst. 3 tr. řádu a poté vypovídá v hlavním líčení v postavení obžalovaného.

Chvíle, kdy je mladistvý vyslýchán, lhostejno zda při hlavním líčení či v přípravném řízení, jsou pro mladistvého nepochybně jedněmi z nejstresovějších okamžiků celého řízení. Absolvování trestního řízení včetně opakovaného vypovídání ke spáchanému provinění i k vlastní osobě je však nezbytné pro naplnění výchovné funkce trestního řízení. Přesto by však vývoj mladistvého měl být těmito zážitky ohrožen co nejméně. Proto § 57 odst. 1 ZSVM stanovuje, že při výslechu mladistvého musí být postupováno ohleduplně a je nezbytné šetřit jeho osobnost. Přestože se toto ustanovení s ohledem na své zařazení v zákoně vztahuje na výslech mladistvého během hlavního líčení, lze jej analogicky vztáhnout i na ostatní výslechy mladistvého, k nimž během celého řízení dochází.

S výslechem obžalovaného úzce souvisí i konfrontace upravená v § 104a tr. řádu, která umožňuje obžalovaného postavit tváří v tvář svědku nebo

spoluobviněnému, jehož výpověď nesouhlasí s výpovědí obžalovaného, a tím se pokusit odstranit výrazné rozpory v jejich výpovědích. V trestním řízení vedeném proti mladistvému není užití tohoto důkazního prostředku sice vyloučeno, ale podle § 57 odst. 2 ZSVM by k využití konfrontace mělo docházet zcela výjimečně a pouze v řízení před soudem. Otázkou je ale přínosnost tohoto důkazního prostředku u mladistvých. Pro mladistvého se jedná o značně stresovou situaci, v níž může mít strach z konfrontované osoby, což může negativně ovlivnit i pravdivost jeho výpovědi.¹⁵⁶

3. 6. 3 Vyšetření duševního stavu

Vyšetření duševního stavu může být prováděno znalcem z oboru psychiatrie i u dospělých obviněných, a to většinou za účelem zjištění jejich přičetnosti ve smyslu § 26 a § 27 tr. zákoníku v době spáchání trestného činu. U dospělých obviněných se vyšetření duševního stavu provádí v případech, kdy mají orgány činné v trestním řízení pochybnosti o přičetnosti¹⁵⁷ obviněného. K vyšetření jeho duševního stavu se přistupuje při podezření, že obviněný trpí duševní poruchou, které mohla v době spáchání činu ovlivnit jeho rozpoznávací nebo určovací schopnost.¹⁵⁸ Za stejných podmínek lze přistoupit i k vyšetření duševního stavu mladistvého. Znalecké zkoumání ale probíhá způsobem upraveným v § 58 ZSVM a vyšetření mladistvého provádí společně znalec specializovaný na dětskou psychiatrii a znalec specializovaný na dětskou psychologii.

Oproti tomu se však u mladistvých provádí vyšetření duševního stavu ještě za účelem zjištění, zda mladistvý dosáhl dostatečné rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl být za spáchaný skutek trestně odpovědný.¹⁵⁹ Znalec v tomto případě nezjišťuje přítomnost duševní poruchy a její případný vliv na rozpoznávací a určovací schopnosti mladistvého. Jeho úkolem je zjištění dosaženého stupně rozumového a mravního vývoje mladistvého. V takovém případě u mladistvých obviněných vyšetření duševního stavu podle § 58 odst. 1 ZSVM provádí společně znalec z oboru

---

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 511.

¹⁵⁷ Srov. § 26 tr. zákoníku.

¹⁵⁸ Nedostatek rozpoznávací schopnosti znamená, že pachatel nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání. Nedostatek určovací schopnosti znamená, že pachatel nebyl schopen ovládnout své jednání, kterým měl v daném případě naplnit skutkovou podstatu trestného činu. In: JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. s. 214 – 215.

¹⁵⁹ Srov. § 5 odst. 1 ZSVM.

zdravotnictví specializovaný na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky specializovaný na dětskou psychologii. Původně, před novelizací zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., prováděli vyšetření duševního stavu povinně dva znalci z oboru zdravotnictví se zaměřením na dětskou psychiatrii. Od toho bylo upuštěno a namísto toho je druhým znalcem provádějícím vyšetření duševního stavu dětský psycholog, díky čemuž znalecký posudek nyní obsahuje komplexnější posouzení osobnosti mladistvého.¹⁶⁰ Za odpověď na otázku, zda mladistvý byl v době svého jednání schopen rozpoznat jeho protiprávnost, odpovídá znalec z oboru psychiatrie zaměřený na dětskou psychiatrii.¹⁶¹ Vyšetřením by měl být zjištěn stupeň jeho rozumové a mravní vyspělosti v době spáchání provinění.

Protože duševní vývoj mladistvého stále probíhá, nelze v případě pochybností o stupni jeho mravní a rozumové vyspělosti použít již dříve, v jiném řízení, podaný znalecký posudek o vyšetření duševního stavu mladistvého. Vždy musí být provedeno nové vyšetření duševního stavu zaměřené na dobu spáchání aktuálně projednávaného provinění.

Pokud nelze vyšetření duševního stavu provést jinak, může soud podle § 116 tr. řádu nařídít pozorování mladistvého ve zdravotnickém ústavu, ale takové pozorování nemůže trvat déle než jeden měsíc.¹⁶² Výjimečně lze na základě odůvodněné žádosti tuto lhůtu o jeden měsíc prodloužit.

3. 7 Zvláštní způsoby řízení

Zvláštním způsobem řízení rozumíme trestní řízení, které se vyznačuje určitými odchylkami od standardního trestního řízení, jehož vrcholem je hlavní líčení s rozsáhlým dokazováním a následným rozhodnutím o vině obžalovaného. Pojem zvláštní způsoby řízení používá trestní řád i zákon o soudnictví ve věcech mládeže a jejich úpravu obsahuje trestní řád v § 290 až § 314s. Řadí mezi ně řízení ve věcech

---

¹⁶⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 513.

¹⁶¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 3 Tz 139/2000, publikovaný pod č. 29/2001 Sb. rozh. tr.

¹⁶² Lhůta pozorování duševního stavu ve zdravotním ústavu, jak ji upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže, je o polovinu kratší, než lhůta pro pozorování duševního stavu dospělého obviněného upravená § 117 tr. řádu, která může činit až dva měsíce.

mladistvých, řízení proti uprchlému, podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, řízení před samosoudcem, trestní příkaz, řízení o schválení dohody o vině a trestu, řízení o přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a příkazu k zjištění údajů o telekomunikačním provozu a řízení po zrušení nálezem Ústavního soudu.

Vedle pojmu zvláštní způsoby řízení se lze v praxi setkat i s pojmem odklonu. Žádný právní předpis však pojem odklonu nedefinuje a ani z odborné literatury neplyne jedna univerzální definice. Díky různým definicím se pak pod tento pojem podřazují různé procesní postupy nebo rozhodnutí.¹⁶³

Jedním z možných přístupů k pojmu odklonu může být rozdělování na odklony v širším a užším smyslu. Odklonem v užším smyslu se pak rozumí pouze určité opatření restorativní justice, při jehož užití dochází k výchovnému působení na obviněného a k upuštění od jeho dalšího trestního stíhání. Oproti tomu odklon v širším pojetí, který můžeme vnímat jako jakýkoli zvláštní způsob řízení, představuje jakoukoli alternativu k běžnému trestnímu řízení, ve kterém soud po rozsáhlém dokazování v hlavním líčení vysloví vinu obžalovaného nebo jej viny zproští. Mezi odklony v širším pojetí se řadí zejména různá zkrácená a zjednodušená řízení.¹⁶⁴ Odklony v užším pojetí se obvykle vyznačují tím, že při jejich využití nedochází k vyslovení viny, ale řízení se zastaví. Smyslem odklonů v užším pojetí je v souladu s myšlenkami restorativní justice v první řadě náprava narušených vztahů a nikoli potrestání pachatele trestného činu, eventuálně provinění.

Mezi odklony v užším pojetí lze zařadit podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Někdy se za odklon považuje také dohoda o vině a trestu a trestní příkaz. Odklony v užším pojetí, na které se dále zaměřím, představují významnou kategorii zvláštních způsobů řízení.

Pro zmíněné odklony je typické, že se nekoná běžné hlavní líčení včetně rozsáhlého dokazování, v němž se v největším rozsahu uplatňují nejdůležitější zásady trestního řízení. Aplikací odklonů proto dochází například k modifikaci zásady

---

¹⁶³ TIBITANZLOVÁ, A.: Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 46.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J., STRYA, J.: Odklony v justiční praxi – 1. část. Trestněprávní revue. 2019, č. 9. s. 180.

veřejnosti, zásady ústnosti a zásady bezprostřednosti. Základním předpokladem uplatnění odklonů, vyjma trestního příkazu, je proto doznání obviněného k řešenému skutku nebo prohlášení o jeho spáchání. V opačném případě by musela být vina obviněného náležitě prokazována. Odklonění od standardního projednání věci v hlavním líčení by mělo umožnit daný případ vyřídit rychleji, což je také jedním z důvodů zavádění odklonů v trestním řízení. Všechny odklony vyžadují aktivní participaci obviněného na řešení jeho trestné činnosti¹⁶⁵ a v některých případech i spolupráci poškozeného. Další společný znak odklonů spočívá v jejich nenárokovosti. Obviněný totiž nemá žádný právní nárok na to, aby státní zástupce nebo soud jeho případ vyřídil cestou odklonu, a to ani v případě, že jsou splněny zákonem předvídané podmínky. Přestože obviněný může aplikaci odklonu vždy iniciovat, konečné rozhodnutí o jeho aplikaci záleží vždy pouze na úvaze soudu a v přípravném řízení na úvaze státního zástupce. Jedná se o fakultativní postup, a proto ani odvolací či dovolací soud nemohou zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně jen proto, že soud nevyužil navrhovaného odklonu.¹⁶⁶

Od ostatních zmíněných odklonů v užším smyslu se odlišují dohoda o vině a trestu a trestní příkaz, na které v plném rozsahu nelze vztáhnout další znaky charakteristické pro odklony. Proto někteří autoři tyto postupy mezi odklony neřadí.¹⁶⁷ Pro ostatní zmíněné odklony však platí, že se v řízení nerozhoduje o vině obviněného, ale s úspěšným využitím konkrétního odklonu se v konečném důsledku pojí definitivní zastavení trestního řízení, které zakládá překážku věci rozsouzené. Další typický prvek představuje konsensus, neboť obviněný vždy s využitím konkrétního odklonu musí projevit souhlas. V případě narovnání se dokonce vyžaduje i souhlas poškozeného. Odklony nacházejí své uplatnění zejména v případech, které se vyznačují nižší společenskou škodlivostí, v nichž je menší zájem na potrestání pachatele, ale důležité je urovnání vztahů narušených trestnou činností. Proto jednou z podmínek využití odklonů je aktivní usilování obviněného o odstranění škodlivých následků své trestné činnosti (zejména o náhradu způsobené újmy). V tomto směru představují odklony

---

¹⁶⁵ PROVAZNÍK, J.: Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. Trestněprávní revue. 2016, č. 4. s. 80.

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004.

¹⁶⁷ Bliže srov. PROVAZNÍK, J.: Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. Trestněprávní revue. 2016, č. 4. s. 81.; LICHNOVSKÝ, F.: Účel využívání odklonů v trestním řízení při postihu trestné činnosti. Trestní právo. 2015, č. 3. s. 16.

konstruktivní reakci na trestný čin obviněného,¹⁶⁸ která by jej měla do budoucna motivovat k vedení života v souladu se všemi právními normami.

Uvedená charakteristika odklonů svědčí o tom, že jejich cílem je zrychlit průběh trestního řízení a dosáhnout urovnání společenských vztahů, které obviněný svou trestnou činností narušil. Přestože v konečném důsledku dochází k zastavení řízení, obsahují v sobě odklony i určitý sankční nebo výchovný prvek spočívající například v tom, že jednou z podmínek všech odklonů je snaha obviněného o náhradu škody. V případě podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání se může obviněný zavázat, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti. Mladistvý dále v rámci odstoupení od trestního stíhání může být zavázán ke splnění některého výchovného opatření.¹⁶⁹ Obviněný tak dobrovolně přijímá odpovědnost za svou trestnou činnost a tím lze výchovného a preventivního účinku trestního řízení ve vztahu k obviněnému dosáhnout lépe než uložením trestu v rozsudku.¹⁷⁰

Prostřednictvím odklonů (s výjimkou dohody o vině a trestu a trestního příkazu) lze věc vyřídit již v přípravném řízení, což umožňuje rychlejší skončení řízení a tím i snížení míry stigmatizace obviněného, kterou s sebou trestní řízení vždy nese. Mimoto by odklony měly pomoci řešit přetíženost soudů, neboť díky možnosti jejich využití již v přípravném řízení se věc k soudu vůbec dostat nemusí. Proto se odklony považují za prostředek racionalizace justice.

V trestním řízení proti mladistvým má využívání odklonů ještě výraznější význam pro ochranu společnosti a nápravu pachatele. Vzhledem k neukončenému psychickému vývoji mladistvého může využití odklonu za současného stanovení výchovného opatření často výrazně přispět k usměrnění dalšího vývoje mladistvého v tom směru, aby nepáchal další protiprávní činnost, ale našel si vhodné společenské uplatnění. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže navíc připouští možnost společně s odklony uložit mladistvému i výchovná opatření, která mohou přispět ke stabilizaci poměrů mladistvého a k jeho ochraně před škodlivými vlivy, a tím opět k prevenci další

---

¹⁶⁸ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 24.

¹⁶⁹ ŠČERBA, F.: Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue. 2009, č. 2. s. 34.

¹⁷⁰ LICHNOVSKÝ, F.: Účel využívání odklonů v trestním řízení při postihu trestné činnosti. Trestní právo. 2015, č. 3. s. 18.

trestné činnosti.¹⁷¹ Nespornou výhodou odklonů je u mladistvých také skutečnost, že jejich aplikace umožňuje mladistvému za pomoci orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo Probační a mediační služby dále aktivně pracovat na řešení svých problémů, protože při užití odklonu nedojde k vytržení mladistvého ze společnosti.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže výslovně v § 69 připouští v řízení proti mladistvému použít zvláštní způsoby řízení v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání. Vydání trestního příkazu a sjednání dohody o vině a trestu ve vztahu k mladistvému před dovršením jeho 18 let věku je výslovně vyloučeno. Přípustnost užití dalších zvláštních způsobů řízení známých trestnímu řádu už zákon o soudnictví ve věcech mládeže neupravuje, ale z dalších ustanovení zákona vyplývá, že připouští i podmíněné odložení podání návrhu na potrestání mladistvého a řízení proti uprchlému.¹⁷² Vzhledem k tomu, že o ostatních zvláštních způsobech trestního řízení upravených v trestním řádu se zákon o soudnictví ve věcech mládeže nezmiňuje, ale ani je nezakazuje, lze je užít i v řízení proti mladistvým.¹⁷³

Pokud jde o podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání, použije se v podstatě obecná úprava trestního řádu s tím rozdílem, že je třeba při aplikaci všech odklonů respektovat požadavky ustanovení § 68 ZSVM, které částečně omezují možnost jejich využití. Vedle konkrétních podmínek pro užití každého z odklonů, tak jak je upravují příslušná zákonná ustanovení, se musí podezření ze spáchání provinění jevit na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu zcela důvodným a mladistvý musí být připraven nést odpovědnost za své jednání, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění jeho následků. Důvodnost podezření ze spáchání činu je podmínkou, jejíž splnění výslovně požaduje i zvláštní úprava každého ze zmíněných odklonů, s výjimkou odstoupení od trestního stíhání. Významnější omezení pro aplikaci těchto odklonů představuje požadavek připravenosti mladistvého nést odpovědnost za své provinění, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků. Tento požadavek především zpřísňuje podmínky

---

¹⁷¹ SOTOLÁŘ, A.: K uplatnění výchovných opatření vůči mladistvým v průběhu trestního řízení a v rámci odklonů od standardního trestního řízení. Trestněprávní revue. 2004, č. 9. s. 277.

¹⁷² Ustanovení § 56 odst. 1 ZSVM předpokládá možnost konat proti mladistvému řízení proti uprchlému a ustanovení § 69 odst. 2 ZSVM počítá s rozhodnutím o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání.

¹⁷³ Srov. § 1 odst. 3 ZSVM.

pro užití narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání či podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, protože už úprava těchto odklonů v trestním řádu jako jednu z podmínek jejich využití požaduje aktivní snahu obviněného směřující k náhradě způsobené škody.¹⁷⁴ Orgány činné v trestním řízení díky tomuto požadavku mají povinnost důkladně zkoumat vedle dalších zákonných podmínek jednotlivých odklonů i postoj mladistvého k jeho trestné činnosti. Skutečná snaha mladistvého napravit následky svého jednání svědčí o jeho vnitřním postoji ke spáchanému provinění, který je pro orgány činné v řízení důležitým vodítkem při zvažování vyřízení věci pomocí odklonu. Je však třeba, aby bylo zjevné, že si mladistvý škodlivost vlastního protiprávního jednání skutečně uvědomuje, nestačí pouhé formální prohlášení, ale musí být zřejmá opravdová snaha mladistvého změnit do budoucna svůj přístup i napravit, co svým jednáním způsobil. Pouze za takové situace lze usoudit, že projednání věci před soudem není nezbytné. Vzhledem k ustanovení § 68 ZSVM proto vždy soudce, potažmo státní zástupce, musí vyhodnotit, zda si mladistvý skutečně uvědomuje protiprávnost spáchaného jednání včetně jeho následků, přijímá svou odpovědnost za něj a zda se se způsobenými důsledky pokouší nějakým způsobem vyrovnat.

V případě potřeby mohou orgány činné v trestním řízení po mladistvém také požadovat, aby se zavázal k chování, které omezí jeho možnosti ke spáchání dalších provinění. V případě podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a narovnání by uplatněním tohoto požadavku opět došlo ke zpřísnění podmínek ve vztahu k obecné úpravě trestního řádu.¹⁷⁵ Každopádně závazek mladistvého k určitému chování by v praxi měl být spojován spíše s podmíněným zastavením trestního stíhání a podmíněným odložením návrhu na potrestání, kde je stanovována zkušební doba, po kterou lze zjišťovat, zda mladistvý svůj závazek skutečně dodržuje.

O využití odklonů sice může rozhodnout státní zástupce v přípravném řízení nebo později soudce soudu pro mládež v řízení před soudem, ale mají-li naplňovat svůj účel, měly by být využity co nejdříve. S ohledem na to by Probační a mediační služba měla být o vedení trestního řízení proti mladistvému informována v rané fázi řízení,

---

¹⁷⁴ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 43.

¹⁷⁵ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 47.

aby mohla napomoci k vytvoření podmínek pro aplikaci některého z odklonů.¹⁷⁶ Například tím, že zprostředkuje mladistvému možnost dohodnout se s poškozeným na odstranění škody způsobené jeho proviněním nebo mu umožní absolvování některého vhodného probačního programu již v přípravném řízení.

Pokud je vedeno trestní stíhání pro více skutků, není vyloučeno ani využití více různých odklonů, a o každém stíhaném skutku může být rozhodnuto za použití jiného odklonu. Je však otázkou, do jaké míry by byl takový postup účinný, když základní podmínky pro užití jednotlivých odklonů jsou velice podobné.

3. 7. 1 Dohoda o vině a trestu a trestní příkaz

Mezi zvláštní způsoby řízení, které někteří autoři¹⁷⁷ řadí také mezi odklony, lze zařadit i dohodu o vině a trestu a trestní příkaz. V obou případech sice dochází k vyslovení viny a uložení trestu, ale řízení předcházející rozhodnutí se značně liší od standardního trestního řízení.¹⁷⁸ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zakazuje sjednání dohody o vině a trestu a vydání trestního příkazu v řízení ve věci mladistvého mladšího 18 let.

K tomuto omezení zákonodárce přistoupil proto, že smyslem trestního řízení má být především výchovné působení na mladistvého. Ostatní odklony vyjmenované § 69 odst. 1 ZSVM lze užít v pouze případech, kdy je zjevné, že se mladistvý z probíhajícího trestního řízení již dostatečně poučil a není nezbytné na mladistvého výchovně působit prostřednictvím projednání věci před soudem. Pokud soud ani státní zástupce neshledali v konkrétním případě podmínky pro uplatnění odklonů a považují pro dosažení výchovného účinku řízení za potřebné rozhodnout o vině mladistvého a případně mu uložit opatření, je jistě na místě, aby mladistvý absolvoval v plném rozsahu hlavní líčení, v němž na něj může být dostatečně výchovně působeno. Tato myšlenka vychází z předpokladu, že u mladistvých pachatelů bývá vyšší pravděpodobnost jejich nápravy, než je tomu u dospělých pachatelů a vystavení mladistvých řádnému projednání věci před soudem jim poskytuje největší možnost

---

¹⁷⁶ SOTOLÁŘ, A.: K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 3. In: Beck-online. Dostupné na: <<https://www.beck-online.cz/>> [18. 2. 2020]

¹⁷⁷ např. JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 735.

¹⁷⁸ Srov. § 314e až § 314g tr. řádu a § 314o až § 314s tr. řádu ve spojení s § 175a a § 175b tr. řádu.

plného uvědomění následků jejich činu.¹⁷⁹ Trestní příkaz ani dohoda o vině a trestu tuto myšlenku nemohou naplnit, a proto zákonodárce jejich užití v trestním řízení vedeném proti mladistvému vyloučil.

Trestní příkaz vydává samosoudce pouze na základě listinných důkazů bez projednání věci v hlavním líčení. Mladistvému je tak ukládán trest, aniž by na něj bylo v hlavním líčení výchovně působeno, a proto je vyřízení věci trestním příkazem nežádoucí.

Ze stejného důvodu není vhodné ani sjednání a schválení dohody o vině a trestu s mladistvým, neboť sjednáním dohody o vině a trestu se obviněný vzdává práva na projednání své věci v hlavním líčení. Opět by tedy v případě mladistvého nebylo dosaženo potřebného výchovného účinku projednáním věci před soudem. Mimoto v případě sjednávání dohody o vině a trestu s mladistvým vyvstává riziko, že jeho prohlášení o spáchání skutku nebude pravdivé a že si nebude dostatečně uvědomovat následky, které pro něj ze sjednání dohody o vině a trestu plynou (zejména vzdání se práva na projednání věci před soudem). Je sice pravdou, že obdobné prohlášení mladistvý činí i v případě narovnání nebo podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, ale v těchto situacích dojde k zastavení trestního stíhání, z něhož pro mladistvého neplynou žádné negativní důsledky. Na druhé straně schválená dohoda o vině a trestu obsahuje vyčtení viny obviněného a trest, který nepochybně určitou újmu odsouzenému působí.

Sjednání dohody o vině a trestu a vydání trestního příkazu je však vyloučeno pouze do dovršení 18. roku věku. Pokud tedy mladistvý během řízení dovrší 18. rok věku, lze užít i tyto instituty.

3. 7. 2 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Užití odklonu v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání v trestním řízení ve věcech mladistvých výslovně připouští § 69 odst. 1 písm. a) ZSVM, ale až na mírné odchylky stanovené v § 68 ZSVM se zákon o soudnictví ve věcech mládeže úpravě tohoto odklonu nijak nevěnuje, a proto se užije úprava trestního řádu obsažená v § 307 a § 308 tr. řádu.

---

¹⁷⁹ KUČERA, P., PTÁČEK, M.: Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. Trestní právo. 2009, č. 7-8. s. 4.

Podmíněné zastavení trestního stíhání lze užít pouze v řízení o přečinech¹⁸⁰, a to za podmínky, že se obviněný mladistvý ke spáchanému činu doznal a s tímto postupem souhlasí. Doznání se musí vztahovat na všechny skutkové okolnosti, z nichž lze pak dovodit naplnění všech zákonných znaků provinění včetně zavinění, musí být zcela dobrovolně učiněno do protokolu o výpovědi obviněného a o jeho pravdivosti nesmí vyvstat důvodné pochybnosti.¹⁸¹ Za doznání ve smyslu § 307 odst. 1 písm. a) tr. řádu nelze považovat doznání učiněné s výhradami.¹⁸² Mladistvý musí dále nahradit případnou činem způsobenou škodu nebo vydat činem získané bezdůvodné obohacení, nebo s poškozeným uzavřít dohodu o úhradě způsobené škody či vydání bezdůvodného obohacení anebo učinit jiná vhodná opatření k náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Nestačí však formální prohlášení mladistvého o náhradě způsobené škody, ale musí učinit konkrétní kroky k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení.¹⁸³ Pouhé prohlášení mladistvého učiněné v nepřítomnosti poškozeného, že je ochoten uhradit škodu v určité výši, aniž by o náhradě škody a její výši dříve s poškozeným jednal, nelze podle judikatury považovat za dostatečné opatření k náhradě škody.¹⁸⁴

Jsou-li splněny shora uvedené podmínky, může soud, nebo v přípravném řízení státní zástupce, podmíněně odstoupit od trestního stíhání, ale zároveň se jim musí jevit vyřízení věci za použití tohoto odklonu jako dostačující s ohledem na osobu mladistvého, jeho dosavadní život a okolnosti případu. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání musí vždy obsahovat přesný popis skutku, ohledně něž se trestní stíhání podmíněně zastavuje, a také stanovení zkušební doby v rozmezí od šesti měsíců do dvou let. Pokud to však odůvodňuje povaha a závažnost spáchaného provinění, nebo okolnosti spáchání provinění či poměry mladistvého, lze trestní stíhání mladistvého podmíněně zastavit jen v případě, že se mladistvý zaváže zdržet se během zkušební doby určité činnosti anebo složit na účet státu peněžitou částku pro pomoc

---

¹⁸⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže označuje v § 6 odst. 1 všechny trestné činy spáchané mladistvým za provinění. Podmíněné zastavení trestního stíhání, stejně jako narovnání, lze však užít pouze v řízení o proviněních, která naplňují definici přečinu zakotvenou v § 14 tr. zákoníku. Vychází se přitom ze sazeb v trestním zákoníku nesnížených ve smyslu § 31 odst. 1 ZSVM.

¹⁸¹ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 64.

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004.

¹⁸³ JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 738.

¹⁸⁴ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003, publikované pod č. 3/2005 Sb. rozh. tr.

obětím trestné činnosti. Zkušební doba se v takovém případě stanoví v trvání od šesti měsíců do tří let, přestože obecná úprava umožňuje dospělým obviněným v tomto případě stanovit zkušební dobu v trvání až pěti let. Oproti dospělým obviněným, na jejichž chování během trvání zkušební doby nikdo pravidelně nedohlíží, mladistvému s jeho souhlasem lze současně s použitím odklonu uložit i výchovné opatření ve formě dohledu probačního úředníka podle § 16 ZSVM a případně i další vhodná výchovná opatření.¹⁸⁵

Narozdíl od narovnání a odstoupení od trestního stíhání, rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je pouze mezitímní. K definitivnímu zastavení trestního stíhání dojde teprve v případě, že soud nebo v přípravném řízení státní zástupce po uplynutí zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání rozhodne, že se obviněný mladistvý ve zkušební době osvědčil. Pokud by soud či státní zástupce v přípravném řízení zjistil, že mladistvý během zkušební doby nevedl řádný život¹⁸⁶ nebo nevyhověl uloženým omezením či povinnostem, rozhodne o pokračování v trestním stíhání. Jedná se tak o dvou-fázové řízení, kdy teprve rozhodnutí o osvědčení se ve stanovené zkušební době zakládá překážku *rei iudicatae*.

Obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání, která se využívá ve zkráceném přípravném řízení, je podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.¹⁸⁷ Podmínky tohoto odklonu se shodují s podmínkami podmíněného zastavení trestního stíhání, ale rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání může logicky pouze státní zástupce.

3. 7. 3 Narovnání

Narovnání představuje další odklon, který lze podle § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM využít i v trestním řízení proti mladistvým a jehož aplikace se řídí ustanoveními § 309 až § 314 tr. řádu. Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání, tak i narovnání může soud a v přípravném řízení státní zástupce použít jen v řízení o přečinech. Narovnání představuje jakousi dohodu mezi obviněným mladistvým a poškozeným

---

¹⁸⁵ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 49.

¹⁸⁶ K pojmu řádného života se vyjádřil Ústavní soud například v nálezu ze dne 13. 10. 2005, sp. zn. III. ÚS 439/05, dle kterého lze učinit závěr, že odsouzený vedl řádný život v případě, že dodržoval právní řád i další společenské normy, plnil všechny své povinnosti vůči státu i celé společnosti, nenarušoval občanské soužití, nedopouštěl se protiprávních činů v podobě přestupků, trestných činů ani jiných deliktů.

¹⁸⁷ Srov. § 179g až § 179h tr. řádu.

o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení, kterou následně soud nebo v přípravném řízení státní zástupce na návrh obviněného mladistvého nebo na návrh poškozeného schválí. Stejně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání se i nyní musí jevit soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci vyřízení věci pomocí schválení narovnání jako dostačující vzhledem k povaze a závažnosti provinění mladistvého. Narovnání by mělo být schvalováno především v řízení o proviněních, kterými byl veřejný zájem dotčen minimálně, a došlo spíše k narušení soukromého zájmu, obvykle zájmu na ochraně majetku. Narovnání může být schváleno, jen pokud s tím souhlasí jak obviněný, tak i poškozený. Chybějící souhlas poškozeného brání schválení narovnání. Požadovaný souhlas poškozeného představuje nejen konsenzuální prvek tohoto odklonu, ale i prvek urovnání vztahů mezi obviněným a poškozeným, k čemuž má trestní řízení ve věcech mladistvých směřovat.

Aby mohlo dojít ke schválení narovnání, musí mladistvý prohlásit, že spáchal skutek, pro který se trestní stíhání vede, přičemž o pravdivosti tohoto prohlášení nesmí být důvodné pochybnosti. Pokud nedojde ke schválení narovnání, nelze v dalším průběhu řízení přihlížet k prohlášení mladistvého o spáchání stíhaného skutku.

Dále musí mladistvý uhradit poškozenému způsobenou škodu nebo mu vydat získané bezdůvodné obohacení nebo uzavřít s poškozeným dohodu o vydání bezdůvodného obohacení či o náhradě škody. Oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání by v případě narovnání měl mladistvý nahradit nejen materiální škodu, ale i nemajetkovou újmu. Od podmíněného zastavení trestního stíhání se narovnání liší také tím, že obviněný je povinen složit na účet státu peněžitou částku určenou na pomoc obětem trestné činnosti. V případě mladistvých tento požadavek bývá značně problematický, protože obvykle nemají dostatečné vlastní příjmy, z nichž by patřičnou částku mohli na účet státu složit. Reálně tak danou částku spíše budou hradit zákonní zástupci mladistvého, což může zpochybňovat vhodnost užití narovnání v dané věci.¹⁸⁸ De lege ferenda by za účelem dosažení výchovného účinku řízení bylo vhodné, aby zákon místo povinnosti složit peněžitou částku na účet státu po mladistvém požadoval provedení přiměřeného počtu hodin společensky prospěšné činnosti, kterou by mladistvý měl vykonat přímo ve prospěch poškozeného.

---

¹⁸⁸ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 53.

Před samotným schválením narovnání musí soud a v přípravném řízení státní zástupce vyslechnout mladistvého i poškozeného k okolnostem uzavření dohody o narovnání a poučit je o jejich právech a o důsledcích schválení narovnání. Usnesení o schválení narovnání obsahuje rovněž výrok o zastavení trestního stíhání, díky čemuž dochází zároveň k definitivnímu zastavení trestního stíhání se založením účinků *rei iudicatae*. Přestože usnesení o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání neobsahuje výrok o vině obviněného mladistvého, podle § 313 tr. řádu se schválení narovnání eviduje v Rejstříku trestů jako skutečnost významná pro trestní řízení.

3. 7. 4 Odstoupení od trestního stíhání

Odstoupení od trestního stíhání představuje další z alternativních reakcí na provinění spáchané mladistvým, ke které lze přistoupit při splnění výše specifikovaných podmínek uvedených v § 68 ZSVM a podmínek uvedených v § 70 ZSVM. Oproti shora popsaným odklonům však může být odstoupení od trestního stíhání použito pouze ve vztahu k mladistvému a pouze v řízení o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Na rozdíl od předchozích odklonů se po mladistvém nepožaduje doznání ani prohlášení o spáchání skutku. Tento rozdíl však vyvažuje požadavek připravenosti mladistvého nést odpovědnost za spáchaný čin a vypořádat se s jeho následky. Vzhledem k tomu, že doznání je podstatným znakem připravenosti mladistvého nést odpovědnost za své jednání, bude zpravidla i k odstoupení od trestního stíhání vhodné přistoupit jen v případě doznání mladistvého.¹⁸⁹

Při aplikaci tohoto odklonu dojde k zastavení řízení, aniž by byla vyslovena vina mladistvého a došlo k jeho potrestání. Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání a schválení narovnání i institut odstoupení od trestního stíhání představuje výjimku ze zásady legality¹⁹⁰, která státnímu zástupci ukládá stíhat všechna provinění, o nichž se státní zástupce dozví. Stejně jako u předchozích odklonů se jedná pouze o fakultativní postup, jehož užití závisí jen na úvaze soudu, respektive státního zástupce. Nejsou přitom vázáni případným návrhem ze strany mladistvého, jeho zákonných zástupců nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

---

¹⁸⁹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 43 - 44.

¹⁹⁰ Srov. § 2 odst. 3 tr. řádu.

Základním východiskem pro aplikaci tohoto institutu je přesvědčení soudu, v přípravném řízení státního zástupce, že již došlo k naplnění účelu trestního řízení, nebo k jeho naplnění dojde nejpozději rozhodnutím o odstoupení od trestního stíhání, a proto již není nutné věc před soudem projednat a rozhodnout o vině mladistvého spolu s uložením konkrétního opatření. Úvaha soudu, nebo v přípravném řízení státního zástupce, vychází z přesvědčení, že se další trestní stíhání mladistvého za daný skutek jeví jako neúčelné a chybí zde veřejný zájem na jeho dalším trestním stíhání.¹⁹¹ Ustanovení § 70 odst. 1 ZSVM přímo stanoví, že od trestního stíhání mladistvého lze odstoupit, pokud není trestní stíhání účelné a zároveň není k odvrácení mladistvého od páchaní další trestné činnosti nutné jeho potrestání. Současně s rozhodnutím o odstoupení od trestního stíhání může být mladistvému k naplnění účelu trestního řízení být uložena i výchovná povinnost či výchovné omezení. Ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM demonstrativně vyjmenovává některé případy, v nichž je vhodné přistoupit k využití tohoto odklonu, a to například pokud mladistvý dobrovolně odčinil způsobenou újmu, urovnal vztahy s poškozeným, absolvoval dobrovolně vhodný probační program nebo mu bylo vysloveno napomenutí s výstrahou.

Přestože by měl mladistvý usilovat o urovnání narušených vztahů s poškozeným, zákon jako podmínku pro odstoupení od trestního stíhání nepožaduje souhlas poškozeného s tímto postupem. Poškozený nemůže žádným způsobem ovlivnit, zda k vyřízení věci dojde za použití institutu odstoupení od trestního stíhání či nikoli. Ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM sice i v tomto případě myslí na uspokojení zájmů poškozeného, ale na rozdíl od ostatních výše zmíněných odklonů zákon nepožaduje, aby mladistvý skutečně aktivně alespoň usiloval o náhradu způsobené škody, čímž je postavení poškozeného oproti jiným odklonům výrazně oslabováno.¹⁹² Dojde-li k odstoupení od trestního stíhání v přípravném řízení, nemá poškozený podle zákona ani právo podání stížnosti proti danému usnesení.¹⁹³ V takovém případě se poškozený

---

¹⁹¹ SOTOLÁŘ, A.: K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 3. In: Beck-online. Dostupné na: <<https://www.beck-online.cz/>> [18. 2. 2020]

¹⁹² ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 121.

¹⁹³ Poškozený může proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání podat stížnost jen v případě, že o odstoupení od trestního stíhání rozhodl soud po předběžném podání obžaloby, v hlavním líčení nebo mimo hlavní líčení. Právo stížnosti mu výslovně přiznávají pouze ustanovení § 62 odst. 3 ZSVM, § 65

o odstoupení od trestního stíhání podle § 70 odst. 4 ZSVM pouze vyrozumí. Je-li jedním z deklarovaných principů zákona o soudnictví ve věcech mládeže zásada uspokojení zájmů poškozeného, bylo by de lege ferenda jistě na místě, aby zákonodárce přiznal poškozenému přinejmenším právo vždy podat proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání stížnost nebo aby aplikaci odstoupení od trestního stíhání podmínil souhlasem poškozeného.

Typickým znakem odklonů je určitý konsensus mezi orgány činnými v trestním řízení a obviněným, a v některých případech je vyžadován i souhlas poškozeného. S odstoupením od trestního stíhání ale předem nemusí souhlasit ani poškozený, ani mladistvý obviněný. Přesto i zde lze prvek konsensu nalézt, a to ve dvou podobách. Jedna spočívá v možnosti mladistvého podat proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání ve třídenní lhůtě stížnost. Druhou variantou je právo mladistvého učinit ve lhůtě tří dnů od oznámení usnesení o odstoupení od trestního stíhání prohlášení, že na projednání věci trvá.

Podá-li mladistvý stížnost, dojde pouze k přezkumu usnesení o odstoupení od trestního stíhání. Pokud ale mladistvý učiní prohlášení, že trvá na projednání věci, usnesení o odstoupení od trestního stíhání se nepřezkoumává, ale pouze se dál pokračuje v řízení a věc se projedná v hlavním líčení, aniž by usnesení o odstoupení od trestního stíhání bylo zrušeno. Své prohlášení může mladistvý vzít kdykoli zpět a soud, nebo přípravném řízení státní zástupce, vezme zpětvzetí prohlášení na vědomí a usnesení o odstoupení od trestního stíhání automaticky opět nabyde účinnosti.¹⁹⁴ Možnost mladistvého učinit uvedené prohlášení také zajišťuje, aby nebyl zkrácen ve svém právu na projednání své věci před soudem a v právu hájit se, které je zaručeno v čl. 6 odst. 1 EÚLP a v čl. 36 a čl. 40 odst. 3 LZPS. Během projednávání věci v hlavním líčení má mladistvý možnost se hájit a prokázat svou nevinu a dosáhnout tak svého úplného očištění.¹⁹⁵ Pokud po projednání věci soud neshledá důvody pro zproštění mladistvého viny, podle § 70 odst. 6 ZSVM pouze vysloví vinu

---

odst. 3 ZSVM a § 66 odst. 2 ZSVM. Ustanovení § 70 odst. 4 ZSVM ale poškozenému výslovně právo stížnosti nepřiznává.

¹⁹⁴ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 536.

¹⁹⁵ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 599.; SOTOLÁŘ, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 6. s. 180.

mladistvého, ale neuloží mu trestní opatření. Odsuzujícím rozsudkem může mladistvému uložit pouze výchovné či ochranné opatření a uložit mu povinnost k náhradě způsobené škody, nemajetkové újmy či k vydání bezdůvodného obohacení.¹⁹⁶

Rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání zpravidla obsahuje dva výroky. Prvním výrokem se rozhoduje o odstoupení od trestního stíhání a druhým výrokem se trestní stíhání zastaví. V některých situacích může usnesení obsahovat ještě třetí výrok, kterým může být uloženo některé výchovné opatření nebo výchovná povinnost ve smyslu § 15 ZSVM.¹⁹⁷ Rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání je meritorním rozhodnutím, které po nabytí právní moci zakládá překážku věci rozhodnuté a v budoucnu již není možné pro daný skutek vést trestní stíhání.¹⁹⁸ Z toho důvodu, i když nedochází k vyslovení viny ani ke zproštění obvinění, je třeba stíhaný skutek náležitě specifikovat. Protože se v usnesení o odstoupení od trestního stíhání nerozhoduje o vině mladistvého, tak se na něj i po právní moci tohoto rozhodnutí hledí jako na nevinného a z důvodu ochrany soukromí mladistvého není možné rozhodnutí nikde publikovat.¹⁹⁹ Přestože v rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání nedochází k vyslovení viny mladistvého a rozhodnutí se ani nijak svým charakterem nepřibližuje odsuzujícímu rozsudku, v Rejstříku trestů se odstoupení od trestního stíhání eviduje jako skutečnost významná pro trestní řízení. Záznam o odstoupení od trestního stíhání je v Rejstříku trestů vykazován ale pouze v opisu Rejstříku trestů, nikoli v jeho výpisu.²⁰⁰

Závěrem je třeba uvést, že odklon v podobě odstoupení od trestního stíhání v praxi není příliš využíván. Důvodem může být například to, že se tento institut velice

---

¹⁹⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 600.

¹⁹⁷ Ustanovení § 15 odst. 1 věta druhá ZSVM předpokládá možnost uložení výchovných opatření v souvislosti s rozhodnutím věci za použití zvláštních způsobů řízení vyjmenovaných v § 69 ZSVM. V případě odstoupení od trestního stíhání v úvahu nejspíše bude přicházet napomenutí s výstrahou nebo absolvování vhodného probačního programu.

¹⁹⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 592.

¹⁹⁹ ŽATECKÁ, E.: Odstoupení od trestního stíhání mladistvého – vybrané problémy. In: STRÉMY, T., (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014. s. 521.

²⁰⁰ Srov. § 71 ZSVM ve spojení s § 2c písm. e) zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů.

podobá fakultativnímu zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu.²⁰¹

3. 8 Vazba a zadržení mladistvého

Zadržení i vazba se řadí mezi zajišťovací prostředky sloužící k zabezpečení přítomnosti osob důležitých pro trestní řízení, aby trestní řízení mohlo řádně proběhnout a naplnit svůj účel.²⁰² Vedle zadržení a vazby lze zajištění přítomnosti osoby v řízení podle trestního řádu provést ještě pomocí předvolání, předvedení, pořádkové pokuty a zákazu vycestování do zahraničí. Zatímco předvoláním, převedením a uložením pořádkové pokuty lze zajistit v řízení například i účast svědka,²⁰³ vazba a zadržení mohou být užity vždy pouze ve vztahu k obviněnému. Do vazby proto nelze vzít ani podezřelého před zahájením trestního stíhání.

Všechny uvedené zajišťovací prostředky, jak je upravuje trestní řád, lze užít i v řízení ve věcech mladistvých. K prostředkům zadržení a vazby však zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje i zvláštní úpravu, a proto se dále budu věnovat pouze těmto dvěma zajišťovacím institutům, které od obecné úpravy vykazují poměrně výrazné odchylky.

3. 8. 1 Zadržení

Zajišťovací prostředek v podobě zadržení může sloužit k zajištění obviněného (§ 75 tr. řádu) nebo k zajištění osoby podezřelé (§ 76 tr. řádu). Zadržení v obou případech spočívá pouze v krátkodobém omezení osobní svobody obviněného či podezřelého za účelem přezkoumání, zda nejsou dány důvody vazby, nebo za účelem zamezení podezřelé osobě v útěku nebo zjištění totožnosti zadržované osoby. Trestní řád rozlišuje tři varianty zadržení, a to zadržení obviněného policejním orgánem podle § 75 tr. řádu, zadržení podezřelého policejním orgánem podle § 76 odst. 1 tr. řádu a zadržení podezřelé osoby kteroukoli jinou osobou podle § 76 odst. 2 tr. řádu.

Zadržení, které má formu opatření, provede policejní orgán na základě příkazu k zadržení vydaného soudem podle § 76a tr. řádu nebo i bez příkazu k zadržení. V obou

---

²⁰¹ ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016. s. 57 – 59.

²⁰² Srov. § 1 odst. 1 tr. řádu.

²⁰³ Srov. § 98 tr. řádu.

případech však musí zadržení obviněného či podezřelého neprodleně oznámit státnímu zástupci. Pokud došlo k zadržení osoby při trestném činu nebo bezprostředně po jeho spáchání, musí osoba, která omezení osobní svobody zadržované osoby provedla, tuto osobu okamžitě předat policejnímu orgánu, který následně zadržení také oznámí státnímu zástupci. Jakmile se státní zástupce dozví, že došlo k zadržení obviněného či podezřelého, je povinen do 48 hodin od okamžiku zadržení zadržanou osobu buď propustit na svobodu, nebo ji předat soudci. Soudce²⁰⁴ následně ve lhůtě 24 hodin na základě dosud získaného důkazního materiálu, který mu společně se zadržanou osobou předá státní zástupce, rozhodne buď o vzetí zadržené osoby do vazby, nebo ji propustí na svobodu.

Tato obecná úprava trestního řádu se v celém rozsahu použije i v případě zadržení mladistvého s tou modifikací, že v případě zadržení mladistvého mají orgány činné v trestním řízení širší informační povinnost. Podle § 70 tr. řádu se o zadržení vyrozumí pouze rodinný příslušník či jiná fyzická osoba, kterou zadržený označí, a zaměstnavatel zadržené osoby. K vyrozumění těchto osob však nedojde, pokud zadržený prohlásí, že si to nepřejí. Naproti tomu o omezení osobní svobody mladistvého, tedy o jeho zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby, se musí podle § 46 odst. 2 ZSVM, bezodkladně vyrozumět zákonný zástupce mladistvého nebo jeho opatrovník, orgán sociálně-právní ochrany dětí, Probační a mediační služba a případně zařízení, kde mladistvý vykonává ochrannou výchovu. Vykonává-li mladistvý v době zadržení ústavní výchovu a jeho zákonný zástupce příslušné zařízení o zadržení nemůže vyrozumět, měl by to učinit některý z orgánů činných v trestním řízení, i když to zákon výslovně nepředvídá. Všechny subjekty uvedené v § 46 odst. 2 ZSVM je na rozdíl od obecné úpravy trestního řádu nezbytné vyrozumět i proti vůli mladistvého. V minulosti bylo nezbytné o omezení osobní svobody mladistvého vždy vyrozumět i jeho zaměstnavatele. Z důvodu ochrany soukromí mladistvého se po novele zákona o soudnictví ve věcech mládeže, provedené zákonem č. 57/2017 Sb., zaměstnavatel mladistvého vyrozumívá, jen když s tím mladistvý, případně jeho zákonný zástupce nebo opatrovník, souhlasí. Smysl takto široké oznamovací povinnosti spočívá v tom,

---

²⁰⁴ Ustanovení § 4 ZSVM stanovuje, že soudnictví ve věcech mladistvých vykonávají soudy pro mládež. Pokud ale dojde k zadržení mladistvého, rozhoduje o vazbě nebo o propuštění mladistvého ze zadržení tzv. dosahový soudce, který má zrovna službu, nehledě na to, zda právě on u daného okresního soudu vykonává soudnictví ve věcech mládeže nebo ne.

že vyrozumívané subjekty mohou vykonávat některá práva ve prospěch mladistvého i proti jeho vůli (zákonní zástupci mladistvého) anebo mohou usilovat o zabezpečení co nejvhodnějších podmínek pro další vývoj mladistvého (orgán sociálně-právní ochrany dětí).

Během doby trvání zadržení, která může činit až 72 hodin, je zadržená osoba podle § 28 písm. b) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, umístěna v policejní cele, která by měla být hygienicky nezávadná, odpovídat svému účelu a neměly by se v ní nacházet předměty, které by mohly být užity k ohrožení zdraví nebo života. Podle § 51 ZSVM a § 30 písm. b) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, musí policejní orgán zadrženého mladistvého, který nedovršil 18 let věku, umístit odděleně od dospělých. Toto pravidlo se týká i mladistvých, kteří by se v policejní cele nacházely z jiných důvodů jako například zatčení nebo dodání do výkonu trestu odnětí svobody.²⁰⁵ Uvedené pravidlo však neplatí, není-li k dispozici místo pro zadržení mladistvých nebo nemůže-li mladistvý na takovém místě být zadržen z důvodu ochrany jeho bezpečnosti nebo bezpečnosti jiných osob. V praxi bohužel často dochází ke společnému umístění mladistvých i dospělých zadržených s odůvodněním, že nebylo k dispozici dosažitelné místo pro oddělený výkon zadržení mladistvých.²⁰⁶

3. 8. 2 Vazba

K zabezpečení přítomnosti osoby pro trestní řízení lze dále použít institut vazby. Vazba stejně jako zadržení spočívá v dočasném omezení osobní svobody, ale narozdíl od zadržení lze do vazby vzít pouze obviněného ve snaze zabránit mu ve zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení.²⁰⁷ Doba trvání vazby může být mnohem delší než doba zadržení. Protože se jedná o závažný zásah do práva na osobní svobodu zaručeného v čl. 8 LZPS, může k vzetí obviněného do vazby dojít výlučně z rozhodnutí soudu. Tohoto zjišťovacího prostředku by se mělo využívat zcela výjimečně a vazba

---

²⁰⁵ Mladistvého, který nedovršil 19 let věku, je třeba podle § 26 odst. 1 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, umístit odděleně od dospělých i při výkonu vazby a podle § 5 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, i při výkonu trestního opatření odnětí svobody nebo při výkonu vazby a za tím účelem byly podle § 8 odst. 2 téhož zákona zřízeny zvláštní věznice pro mladistvé.

²⁰⁶ VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 529.

²⁰⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 424.

by měla trvat jen po nejnutnější dobu. To se v praxi projevuje tím, že vazební věci by měly být vyřizovány přednostně a s co největším urychlením.²⁰⁸

Ke vzetí dospělého i mladistvého obviněného do vazby může dojít pouze při existenci některého z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b) nebo c) tr. řádu, podle kterých rozlišujeme vazbu útěkovou, koluzní a předstižnou. Vazební důvod vazby útěkové je naplněn, pokud z chování obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat s cílem se trestnímu stíhání nebo trestu vyhnout. K tomu v praxi dochází často, nemá-li obviněný stálé bydliště. Podmínkou pro vzetí obviněného do koluzní vazby je důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné nebo jiným způsobem mařit objasňování skutečností důležitých pro trestní stíhání. Poslední vazební důvod uvedený v § 67 písm. c) tr. řádu je naplněn v případě důvodné obavy, že obviněný bude trestnou činností, pro niž je trestní stíhání vedeno, opakovat, nebo dokonat trestný čin, který připravoval nebo se o něj již pokusil nebo jehož spácháním hrozil. Do vazby pro některý z výše uvedených důvodů může soud podle § 68 odst. 1 a 2 tr. řádu vzít pouze osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující dvě léta, nebo pro nedbalostní trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující tři léta. Omezení v podobě horních hranic trestních sazeb však neplatí, pokud se obviněný již dopustil některého z jednání předvídaných v § 68 odst. 3 tr. řádu, tedy například, že se již skrýval či se opakovaně nedostavil na předvolání a ani se jej nepodařilo předvést nebo již opakoval trestnou činnost, pro kterou je stíhán. Uvedená omezení neplatí podle § 68 odst. 4 tr. řádu rovněž v případě, že vzetí do vazby z důvodu uvedeného v § 67 písm. c) tr. řádu je nezbytné k ochraně poškozeného.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže za účelem ochrany mladistvého obsahuje zvláštní úpravu vazby, a to především v otázce doby jejího trvání ale zpřísňuje také možnost jejího využití. Oproti obecně úpravě vazby v trestním řádu zákonodárce zdůrazňuje subsidiaritu užití institutu vazby u mladistvých, která by měla být využívána jako krajní možnost, kdy by žádné jiné řešení nebylo dostačující.²⁰⁹ Zákon o soudnictví

---

²⁰⁸ Srov. § 2 odst. 4 věta druhá tr. řádu.

²⁰⁹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 653.

ve věcech mládeže v § 46 odst. 1 výslovně stanoví, že mladistvého lze do vazby vzít jedině v případě, že účelu vazby nelze dosáhnout jinak. Všechny orgány činné v trestním řízení mají povinnost přezkoumávat v každé fázi trestního stíhání důvodnost vazby a rovněž zjišťovat, zda nelze vazbu nahradit mírnějším opatřením, a případně mladistvého neprodleně z vazby propustit na svobodu.²¹⁰ Soud si proto vždy musí obstarat dostatek podkladů, aby mohl v konkrétní situaci posoudit, jestli vzetí mladistvého obviněného do vazby je skutečně jediným a přiměřeným řešením, jak omezit konkrétní obavy, pro které zvažuje jeho vzetí do vazby.

Každé rozhodnutí o vzetí do vazby i o dalším trvání vazby musí soud vždy pečlivě odůvodnit včetně uvedení důvodů, proč nebylo možno vazbu nahradit jiným opatřením, ať už procesní nebo neprocesní povahy.²¹¹ Rozhodnutí o vzetí do vazby nebo o jejím dalším trvání, které neobsahuje pečlivé odůvodnění vycházející z konkrétních skutkových okolností případu, je podle Ústavního soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 LZPS.²¹² Ústavní soud dovodil, že standardy odůvodnění rozhodnutí o vazbě mladistvého obviněného by měly být dokonce vyšší než v případě odůvodnění rozhodnutí o vazbě dospělého obviněného.²¹³

Důvod tohoto přístupu spočívá v tom, že vazba má nepochybně negativní vliv na každého, kdo se v ní ocitne. Tím spíše může zanechat trvalejší a hlubší následky na osobě nedospělého jedince, jehož další vývoj může pobyt ve vazbě znatelně ohrozit.²¹⁴ Vedle toho je třeba připomenout, že účelem vazby je pouze zajištění osoby obviněného pro účely dalšího průběhu trestního řízení, ale vazba jako taková nemá výchovný účinek. Proto by se k tomuto omezení osobní svobody mělo přistupovat výjimečně a mělo by trvat pouze po nejnutnější dobu.²¹⁵

Pokud dojde ke vzetí mladistvého obviněného do vazby, vykonává ji podle ustanovení § 26 odst. 1 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, odděleně od ostatních

---

²¹⁰ Srov. § 48 ZSVM.

²¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.

²¹² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.

²¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2013, sp. zn. III. ÚS 1816/13.

²¹⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 424.; VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 527.

²¹⁵ ŠÁMAL, P.: K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 2. In: Beck-online. Dostupné na: <<https://www.beck-online.cz/>> [18. 2. 2020]

obviněných. Zcela výjimečně je možné jej umístit do cely společně s dospělými obviněnými.

3. 8. 3 Trvání vazby

Kromě výše uvedeného zdůraznění výjimečnosti vazby u mladistvých obviněných nalezneme další rozdíl oproti obecné úpravě v délce trvání vazby. Podle § 72 odst. 1 tr. řádu musí soud znovu rozhodovat o dalším trvání vazby tři měsíce od právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Vedle toho musí o dalším trvání vazby rozhodnout nejpozději do třiceti dnů po podání obžaloby a pak každé další tři měsíce od posledního rozhodnutí o trvání vazby. Ustanovení § 72a odst. 1 tr. řádu pak upravuje nejdelší přípustné doby trvání vazby v délce jeden rok až čtyři roky v závislosti na tom, zda je obviněný stíhán pro přečin, zločin, zvlášť závažný zločin nebo zvlášť závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest. Koluzní vazba však podle § 72a odst. 3 tr. řádu nesmí trvat déle než tři měsíce s výjimkou případu, kdy již obviněný na svědky či spoluobviněné působil nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. V tom případě může být obviněný ponechán dále ve vazbě s tím, že platí omezení maximální doby uvedená výše pro vazbu předstížnou a útěkovou.

V zákoně o soudnictví ve věcech mládeže se zákonodárce rozhodl upravit trvání vazby zcela odlišně od obecné úpravy. Podle § 47 odst. 1 ZSVM nesmí vazba ve věcech mladistvých trvat déle než 2 měsíce, respektive déle než 6 měsíců, pokud je mladistvý stíhán pro zvlášť závažné provinění. Trvání vazby pak lze prodloužit pouze dvakrát, jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem, a pokaždé maximálně o dva 2, respektive o 6 měsíců v případě zvlášť závažného provinění.²¹⁶ Mladistvý tedy může strávit ve vazbě v součtu nejvýše 6 měsíců, respektive 18 měsíců v případě zvlášť závažného provinění. Tyto lhůty nelze za žádných okolností překročit. Jejich běh se počítá od okamžiku zadržení nebo zatčení nebo až od rozhodnutí o vzetí do vazby, pokud zatčení nebo zadržení mladistvého tomuto rozhodnutí nepředcházelo. Jednotlivé prodloužení vazby přitom nemusí být o 2 nebo o 6 měsíců, ale soud může rozhodnout o prodloužení vazby na kratší dobu. V každém případě může k prodloužení vazby dojít nejvýše dvakrát.

---

²¹⁶ Přestože zákon o soudnictví ve věcech mládeže pracuje s pojmem „zvlášť závažné provinění“, nijak jej nedefinuje. Za zvlášť závažná provinění se proto považují taková jednání, která by trestním zákoníkem byla kvalifikována jako zvlášť závažný zločin ve smyslu § 14 odst. 3 tr. zákoníku.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže na rozdíl od trestního řádu neupravuje zvláštním způsobem nejvyšší přípustnou dobu trvání koluzní vazby. Mohlo by se proto zdát, že i koluzní vazba může trvat 2 měsíce nebo 6 měsíců v řízení o zvlášť závažných proviněních. Takový výklad by umožňoval delší trvání koluzní vazby, než jakou připouští obecná úprava trestního řádu, a odporoval by požadavku subsidiárního užívání vazby u mladistvých. Proto je třeba souhlasit s Hulmákovou, že v případě zvlášť závažného provinění může koluzní vazba trvat nejdéle 3 měsíce a v případě ostatních provinění maximálně 2 měsíce.²¹⁷

Do lhůty trvání vazby se podle judikatury²¹⁸ započítávají i doba zatčení či zadržení nebo jiných omezení svobody mladistvého, která vzetí mladistvého do vazby předcházela. Započítává se proto i doba zadržení mladistvého, ze kterého byl propuštěn, ale ke vzetí do vazby mladistvého došlo až později během trestního stíhání.

Dochází tedy ke sčítání všech dob omezení svobody mladistvého v trestním řízení. Při spojení více věcí ke společnému řízení ve smyslu § 23 odst. 3 tr. řádu, je řízení z hlediska vazby považováno za řízení jediné. Může proto nastat situace, že už okamžikem rozhodnutí o spojení věcí byla překročena doba maximálního trvání vazby, pokud byl mladistvý ve vazbě ve více původních věcech. V takovém případě musí být z vazby okamžitě propuštěn.²¹⁹ Naopak, pokud dojde k vyloučení věci ze společného řízení, původní doba strávená ve vazbě se nezapočítává. Rovněž se nezapočítává doba omezení osobní svobody mladistvého v cizině.²²⁰

Výjimkou z maximální doby trvání vazby, 6 měsíců nebo případně 18 měsíců, je rozhodování o mimořádných opravných prostředcích, kdy se pak délka vazby podle § 47 odst. 6 ZSVM posuzuje samostatně a nezávisle na vazbě v původním řízení. Naopak, pokud soud vrátí věc státnímu zástupci k došetření, nezačíná běžet nová lhůta trvání vazby, ale pokračuje lhůta původní.

---

²¹⁷ HULMÁKOVÁ, J.: Vazba v řízení ve věcech mladistvých deset let od účinnosti ZSM. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 26.

²¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004, publikované pod č. 19/2005 Sb. rozh. tr.

²¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 1993, sp. zn. 1 Tvn 20/93, publikované pod č. 27/1993 Sb. rozh. tr.

²²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 1995, sp. zn. 1 Tvn 210/95, publikované pod č. 14/1996 Sb. rozh. tr.

3. 8. 4 Rozhodování o vazbě

O vzetí mladistvého do vazby rozhoduje vždy pouze soudce. O každém rozhodnutí o vzetí mladistvého do vazby i o jejím dalším trvání musí soud neprodleně vyrozumět stejné osoby, jako o zadržení, tedy zákonného zástupce nebo opatrovníka mladistvého, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, středisko Probační a mediační služby a případně vykonává-li mladistvý ústavní nebo ochrannou výchovu, vyrozumí se i toto zařízení. Zaměstnavatel mladistvého se opět vyrozumí pouze s jeho souhlasem nebo souhlasem jeho zákonného zástupce či opatrovníka. Proti usnesení o vzetí do vazby mohou vedle mladistvého podat stížnost i jeho zákonní zástupci či opatrovník a obhájce.

Vzhledem k tomu, že podle § 48 ZSVM státní zástupce i soud přezkoumávají po celou dobu trestního stíhání mladistvého trvání vazebních důvodů, mohou kdykoli i bez návrhu rozhodnout o propuštění mladistvého z vazby a případně ji nahradit jiným opatřením, je-li to nezbytné pro zabezpečení řádného průběhu trestního řízení. Sám mladistvý, jeho zákonný zástupce, opatrovník nebo advokát mohou podle § 73d odst. 3 tr. řádu během řízení podat žádost o konání vazebního zasedání. Nejvyšší soud dříve dovodil, že o tomto právu není třeba poučovat i zákonné zástupce nebo opatrovníka mladistvého.²²¹ Podle mého názoru ale tento přístup bude do budoucna potřeba změnit s ohledem na směrnici Evropského parlamentu a Rady o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení,²²² která výrazně rozšiřuje poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení. Konkrétně z čl. 5 odst. 1 ve spojení s čl. 4 odst. 1 písm. b) bodem iii. uvedené směrnice dovozují, že i zákonným zástupcům mladistvého mají být poskytovány informace o právu na pravidelný přezkum vazby, a tedy i o právu podat žádost o konání vazebního zasedání.

Pokud byl obviněný vzat do vazby a důvody vazby i nadále trvají, je třeba, aby soud rozhodl o prodloužení vazby. Kdo a v jakých lhůtách je povinen o prodloužení vazby rozhodnout, upravil zákonodárce v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

---

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 8 Tvo 35/2013, publikované pod č. 40/2014 Sb. rozh. tr.

²²² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. 5. 2016, o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Dostupná na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=CS>> [2. 2. 2020].

odlišně od obecně úpravy trestního řádu. Má-li dojít k prodloužení vazby v přípravném řízení, podá státní zástupce soudu návrh na prodloužení vazby. Tento návrh musí být soudu doručen nejpozději 15 dnů před uplynutím lhůty, ve které by měl být mladistvý obviněný z vazby propuštěn.²²³ V této lhůtě musí státní zástupce soudu podat návrh na prodloužení vazby i v případě, že by ve lhůtě kratší než 15 dnů před uplynutím vazební lhůty podal obžalobu. Při nedodržení této lhůty by podle § 47 odst. 4 ZSVM musel obviněný mladistvý být obligatorně propuštěn na svobodu. Státní zástupce je povinen ve výše uvedené lhůtě podat návrh na prodloužení vazby i v případě, že již v přípravném řízení vazbu prodloužit nelze. Soud v takovém případě rozhodne o dalším trvání vazby až po podání obžaloby, kdy se již bude jednat o prodloužení vazby v řízení před soudem. Samozřejmě musí ještě před uplynutím vazební lhůty být podána obžaloba, protože v opačném případě by musel být mladistvý z vazby propuštěn. Mladistvého z vazby v přípravném propouští státní zástupce a v řízení před soudem tak činí soudce soudu pro mládež.

O návrhu státního zástupce na prodloužení vazby rozhoduje v přípravném řízení soudce okresního soudu pro mládež, a to i v případě, že by k projednání věci byl věcně příslušný krajský soud.²²⁴ Po podání obžaloby, v řízení před soudem, již o návrhu na prodloužení vazby rozhoduje soudce soudu pro mládež, který je nadřízen soudem, který věc projednává. V řízení před soudem proto bude o prodloužení vazby rozhodovat krajský nebo vrchní soud. Nadřízenému soudu pro mládež podává návrh na prodloužení vazby soudce soudu pro mládež, který věc projednává rovněž nejpozději 15 dnů před skončením vazební lhůty, neboť v opačném případě by nejpozději den po uplynutí lhůty vazby musel být mladistvý obviněný z vazby propuštěn. Soud rozhodující o prodloužení vazby, musí o návrhu stihnout rozhodnout ve lhůtě 2 měsíců, respektive 6 měsíců u zvlášť závažného provinění od vzetí mladistvého do vazby, jinak by musel být

---

²²³ Doručení nejmeně 15 dnů před uplynutím lhůty se rozumí nejpozději 16. den před skončením lhůty. Soud musí mít na rozhodnutí celých 15 dnů. – srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 1994, sp. zn. 1 Tvn 121/94, publikované pod č. 58/1994 Sb. rozh. tr.

²²⁴ Důvodem je zajištění dostatečné rychlosti provedení daného úkonu přípravného řízení. In: ŠÁMAL, P.: K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 2. In: Beck-online. Dostupné na: <<https://www.beck-online.cz/>> [18. 2. 2020]

mladistvý opět z vazby propuštěn. Tato lhůta ale neplatí pro soud, který by rozhodoval o stížnosti mladistvého proti rozhodnutí o prodloužení vazby.²²⁵

Pro případ, že by lhůta vazby měla uplynout během řízení o opravném prostředku, zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá zvláštní úpravu, a proto Nejvyšší soud dovodil, že o případném prodloužení vazby rozhodne v souladu s § 72 odst. 4 tr. řádu soud rozhodující o opravném prostředku.²²⁶

Vzhledem k tomu, že zákon pouze stanoví, že vazbu mladistvého lze prodloužit pouze dvakrát a maximálně na dobu dvou nebo šesti měsíců u zvlášť závažného provinění, je zřejmé, že vazba může být prodloužena i o kratší dobu, například jen o jeden měsíc. Každé rozhodnutí o prodloužení vazby vždy musí obsahovat přesné vymezení období, na které je vazba prodlužována, a to buď stanovením počtu dnů, týdnů či měsíců, anebo uvedením konkrétního data, kdy vazba skončí.²²⁷

Pokud během řízení jednou už dojde z jakéhokoli důvodu k propuštění mladistvého z vazby, nelze ho v tomto řízení znovu vzít do vazby,²²⁸ a proto je nezbytné náležitě hlídat lhůtu pro podání návrhu na prodloužení vazby.

Je-li mladistvý z vazby z jakéhokoli důvodu propuštěn, může soud nebo v přípravném řízení státní zástupce v souladu s § 47 odst. 7 ZSVM nařídít dohled probačního úředníka, který může trvat až do skončení řízení. Nejedná se však o opatření nahrazující vazbu ve smyslu ustanovení § 49 odst. 1 ZSVM, a proto s dohledem probačního úředníka mladistvý nemusí souhlasit.

3. 8. 5 Opatření nahrazující vazbu

Opatření k nahrazení vazby umožňují, aby byl obviněný stíhán na svobodě, ačkoli u něj orgány činné v trestním řízení shledaly některý z vazebních důvodů. Podle § 49 ZSVM lze útěkovou nebo předstižnou vazbu mladistvého stejně jako v případě dospělých obviněných nahradit zárukou, dohledem, slibem nebo peněžitou zárukou za podmínek upravených v § 73 a § 73a tr. řádu. Vedle těchto opatření lze pro nahrazení vazby mladistvého navíc užít i speciální institut umístění do péče důvěryhodné osoby,

---

²²⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. III. ÚS 1335/19.

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 8 Tvo 42/2004, publikované pod č. 12/2005 Sb. rozh. tr.

²²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 8 Tvo 28/2004.

²²⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci jako soudu pro mládež ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. 4 Tmo 30/2005, publikované pod č. 2/2007 Sb. rozh. tr.

příčemž toto opatření lze oproti ostatním institutům užít i k nahrazení koluzní vazby. Jednotlivé prostředky nahrazující vazbu lze v konkrétním případě i kombinovat a může jich být využito více zároveň.

Opatření nahrazující vazbu upravená trestním řádem se v případě mladistvého užívají za shodných podmínek jako u dospělých obviněných, a proto se jim budu věnovat pouze krátce a zaměřím se více na umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby, které u dospělých obviněných využít nelze.

3. 8. 5. 1 Opatření nahrazující vazbu podle trestního řádu

Nahrazení vazby zárukou spočívá v tom, že orgán rozhodující o vazbě přijme záruku poskytnutou zájmovým sdružením občanů nebo důvěryhodnou osobou schopnou příznivě ovlivnit chování obviněného mladistvého. Takovou osobou může být pouze někdo, kdo se zaručí za další chování obviněného mladistvého a spolupráci s orgány činnými v trestním řízení. Důvěryhodnou osobou, jejíž záruka by mohla nahradit vazbu mladistvého, ale nebude ani jeden z rodičů mladistvého, protože když nedokázali jeho protiprávnímu chování zamezit dosud, není důvod se domnívat, že tomu nyní bude jinak.²²⁹

K nahrazení vazby slibem může dojít, dá-li obviněný písemný slib, že povede řádný život, bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, nebude bez oznámení měnit místo svého pobytu a splní případné uložené povinnosti. Přestože mladistvý není dosud plně svéprávný, musí slib podepsat sám a nemůže to za něj učinit žádná jiná osoba, ani jeho zákonný zástupce. K přijetí slibu obviněného může dojít, jen když se tento prostředek náhrady vazby vzhledem k povaze stíhaného skutku a osobě obviněného jeví jako dostatečný.

Další možností náhrady vazby je složení peněžitě záruky, která spočívá v tom, že orgán rozhodující o vazbě jako náhradu vazby přijme složení peněžitě záruky ve výši, kterou sám určí. Peněžitá záruka nemůže nahradit vazbu v řízení o řadě závažných trestných činů.²³⁰ Zákon umožňuje, aby se souhlasem soudu za obviněného složila peněžitou záruku jiná osoba. Právě za mladistvého, který obvykle nemá dostatečné finanční prostředky, aby sám mohl peněžitou záruku složit, budou peněžitou

---

²²⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 138.

²³⁰ Srov. § 73a tr. řádu.

částku skládat obvykle jeho zákonní zástupci. S ohledem deklarovaný výchovný účel řízení je proto otázkou, do jaké míry je vhodné tento prostředek nahrazení vazby u mladistvých využívat.

Vazbu mladistvého lze nahradit i dohledem probačního úředníka, který spočívá v tom, že se mladistvý musí ve stanovených lhůtách dostavovat k probačnímu úředníkovi a umožnit mu vstup do svého obydlí, smí změnit místo svého pobytu jen se souhlasem probačního úředníka a musí se podrobit případným dalším omezením stanoveným v rozhodnutí o vyslovení dohledu probačního úředníka. Vzhledem k tomu, že mladistvý obvykle žije se svými zákonnými zástupci, je třeba, aby i oni převzali rozhodnutí o vyslovení dohledu probačního úředníka a v souladu s ním probačnímu úředníkovi umožňovali přístup do obydlí, konzultovali s ním změnu pobytu mladistvého a často k němu i dopravovali mladistvého.

3. 8. 5. 2 *Umístění v péči důvěryhodné osoby*

K náhradě vazby mladistvého lze použít ještě zvláštní institut umístění mladistvého v péči důvěryhodné osoby. Podle ustanovení § 50 odst. 1 písm. a) ZSVM se důvěryhodnou osobou rozumí osoba ochotná a schopná ujmout se péče o mladistvého a dohledu nad ním, která se písemně zaváže, že o něj bude pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý dostaví k orgánu činnému v trestním řízení a splní další soudem stanovené podmínky. Předpokladem umístění mladistvého do péče této osoby je jeho souhlas se svým umístěním do její péče a písemný závazek, že bude dodržovat stanovené podmínky.

Smyslem tohoto opatření je dosáhnout změny výchovného působení na mladistvého, aniž by musel pobývat ve vazbě. Proto by měl být mladistvý umisťován pouze do péče osoby, která mu bude přirozenou autoritou a bude na něj mít pozitivní vliv. Daná osoba by jej měla odrazovat od páčání další trestné činnosti a zajišťovat, aby mladistvý obviněný spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení.

Tento institut má charakter osobní péče o mladistvého, aniž by nezbytně docházelo ke změně výchovného prostředí. Na rozdíl od institutu nahrazení vazby zárukou důvěryhodné osoby se zde jedná o dlouhodobější působení na mladistvého. Poskytnutí záruky důvěryhodnou osobou ve smyslu § 73 odst. 1 písm. a) tr. řádu

je pouze jednorázový akt ze strany této osoby, aniž by se mladistvý nějak aktivně zapojoval.²³¹

Podmínky, k jejichž dodržování se mladistvý zaváže, spočívají obvykle v zákazech určitého jednání jako například zákaz požívání alkoholu nebo omamných látek nebo zákaz návštěv blíže vymezených sportovních zápasů. Mladistvému může být uložena také povinnost hlásit orgánům činným v trestním řízení jakoukoli změnu svého pobytu a svého zaměstnání, povinnost dostavovat se v určených lhůtách k policejnímu orgánu nebo povinnost navštěvovat určitý sociální program.²³²

Pokud by důvěryhodná osoba nebo mladistvý neplnili své závazky, které podle § 50 odst. 1 ZSVM převzali, rozhodne soud, v přípravném řízení státní zástupce, o zproštění jejich závazků a určí jinou důvěryhodnou osobu, nebo přijme jiné opatření nahrazující vazbu. Eventuálně bude rozhodnuto o vazbě nebo bude vydán příkaz k zatčení mladistvého.

V přípravném řízení o užití tohoto opatření rozhoduje státní zástupce, stejně jako v případě užití jiných opatření, v řízení před soudem již rozhoduje soudce. S ohledem na uvedené musí soud, případně v přípravném řízení státní zástupce, zjišťovat i osobní a rodinné poměry osoby, do jejíž péče by měl být mladistvý obviněný umístěn. Od osoby, do jejíž péče by měl být mladistvý svěřen, je třeba zjistit, zda s tímto postupem souhlasí a je ochotna se písemně zaručit za chování mladistvého. Pokud má daná osoba účinně výchovně působit na mladistvého, mělo by se jednat o osobu z jeho blízkého okolí, například jeho širší rodiny. Vhodný ale může být i vychovatel ústavu, kde je mladistvý umístěn nebo jiná osoba, která je s mladistvým pravidelně v kontaktu a může jeho chování příznivě ovlivňovat.²³³

Po 15 letech od účinnosti zákona o soudnictví ve věcech mládeže se ukázalo, že umístění mladistvého do péče důvěryhodné osoby se jako prostředek k nahrazení vazby téměř vůbec nevyužívá. Důvod spočívá především v tom, že se vazba ve vztahu k mladistvým využívá v podstatě jen ve výjimečných případech. Obvykle se jedná mladistvé, kteří mají dlouhodobě řadu výchovných problémů a je u nich vysoké

---

²³¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 466.

²³² ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 468.

²³³ § 73b odst. 3 tr. řádu.

nebezpečí páčání další trestné činnosti či nespolupráce s orgány činnými v trestním řízení. V těchto případech se obvykle nejvíce umísťují mladistvého do péče důvěryhodné osoby jako dostačující opatření k nahrazení vazby. Mimoto není snadné nalézt osobu, kterou by soud či státní zástupce mohl považovat za důvěryhodnou. Obvykle se totiž všechny osoby, které by přicházely v úvahu, s mladistvým už nějakým způsobem stýkají a pokud dosud nedokázaly mladistvého od protiprávního jednání odvrátit, není důvod usuzovat, že by to najednou zvládat měly.²³⁴

3.9 Obhájce mladistvého

Obhájce, kterým může dle § 35 odst. 1 tr. řádu být pouze advokát, představuje jeden z prvků práva na obhajobu garantovaného čl. 6 odst. 3 písm. c) EÚLP, čl. 40 odst. 3 LZPS a § 33 odst. 1 tr. řádu. Právo na obhajobu náleží každému obviněnému a se skládá celkem ze tří složek, a to materiální obhajoby, formální obhajoby a práva žádat, aby orgány činné v trestním řízení zjistily skutkový stav a stejně pečlivě objasňovaly okolnosti svědčící ve prospěch obviněného.

Materiální obhajobou se rozumí právo obviněného hájit se sám a prostředky podle svého vlastního rozhodnutí. Jde především o právo účastnit se projednání věci před soudem, vyjadřovat se ke všem skutečnostem kladeným obviněnému za vinu a k provedeným důkazům, navrhnout provedení dalších důkazů a podávat opravné prostředky.²³⁵

Formální obhajoba spočívá v právu obviněného mít obhájce a s tímto se po celou dobu řízení radit. Zahrnuje i právo obviněného, aby mu byl obhájce v určitých případech ustanoven soudem,²³⁶ a právo, aby se obhájce mohl účastnit provádění některých procesních úkonů. Právo obviněného hájit se pomocí obhájce je velice důležité z hlediska efektivní ochrany jeho práv, protože obhájce může obviněnému díky svým odborným znalostem pomoci plně uplatnit veškerá jeho práva v řízení a ochránit jeho zájmy. Obviněný totiž obvykle ani přes poučení, kterých se mu od orgánů činných

---

²³⁴ HULMÁKOVÁ, J.: Vazba v řízení ve věcech mladistvých deset let od účinnosti ZSM. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 30.

²³⁵ Srov. § 33 odst. 1 tr. řádu.

²³⁶ Srov. § 36 a § 36a tr. řádu.

v trestním řízení dostává, nemusí být coby laik schopen svá práva správně využít a efektivně se sám hájit.²³⁷

Mladistvému obviněnému přísluší právo na obhajobu ve stejném rozsahu jako kterémukoli jinému obviněnému. Pro mladistvého má patrně největší význam právo na formální obhajobu, protože obvykle nemá vůbec žádné znalosti z oblasti práva a často ani není schopen sám plně porozumět poučení orgánů činných v trestním řízení, a tedy ani se řádně v řízení hájit. Zákonodárce proto v případě mladistvého rozšířil důvody nutné obhajoby tak, jak bude uvedeno dále. Kromě rozšíření důvodů nutné obhajoby se s ohledem na účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže od běžného trestního řízení vedeného proti dospělému obviněnému liší i úloha obhájce mladistvého, což si bohužel ne každý obhájce uvědomuje.

3. 9. 1 Osoba obhájce

Funkci obhájce v trestním řízení může podle § 35 odst. 1 tr. řádu vykonávat pouze advokát, který se v některých případech může dát zastoupit i koncipientem. Na rozdíl od orgánů činných v trestním řízení u obhájce zákon o soudnictví ve věcech mládeže jeho specializaci na práci s mládeží nepožaduje, a proto obhájcem mladistvého může být jakýkoli advokát. Bohužel tak v praxi může docházet k tomu, že si obhájce mladistvého někdy neuvědomuje specifika trestního řízení vedeného proti mladistvému a s tím spojené odlišnosti vlastních úkolů v řízení. Smyslem trestního řízení proti mladistvému je vyřešení jeho trestné činnosti tak, aby si uvědomil protiprávnost a škodlivost vlastního jednání a v budoucnu se ho vyvaroval. Proto v situaci, kdy bude bezpečně prokázáno, že mladistvý dané provinění skutečně spáchal, není úkolem obhájce zmírňovat vinu mladistvého nebo jej přesvědčovat, aby sám svou vinu popíral. V daném případě je tomu právě naopak. Měl by mladistvého přivést k tomu, aby své pochybení přiznal a sám se pokoušel odčinit proviněním vzniklou újmu. Stejně jako orgány činné v trestním řízení by měl výchovně působit na mladistvého tak, aby si závažnost vlastního jednání uvědomil a co nejvíce se z něj poučil. Měl by při hájení zájmů mladistvého přispívat k nalezení takového řešení jeho provinění, které jej do budoucna motivuje zdržet se další protiprávní činnosti, a ne takového řešení,

---

²³⁷ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 43 – 45.

které dosavadní život mladistvého zasáhne co nejméně.²³⁸ Obhájce sehrává ve vztahu k mladistvému důležitou výchovnou roli také v tom ohledu, že by mu měl osvětlovat podstatu celého řízení a jednotlivých postupů a pomoci mu pochopit, že trestní řízení je nezbytný proces směřující k dosahování spravedlnosti.²³⁹

Přestože obecná úprava trestního řádu v § 35 odst. 1 tr. řádu v řadě případů umožňuje, aby se advokát vykonávající funkci obhájce v řízení nechal zastoupit koncipientem, není podle důvodové zprávy k zákonu o soudnictví ve věcech mládeže vhodné, aby tak činil v řízení ve věcech mladistvých. Koncipient ještě ani nemá dokončené profesní vzdělání, a proto nelze předpokládat, že má specializaci na práci s mládeží nebo alespoň dostatek životních zkušeností, aby mohl řádně zastávat obhajobu mladistvého.²⁴⁰

3. 9. 2 Nutná obhajoba

Podstatou institutu nutné obhajoby je posílení práv obviněného tím, že musí mít povinně obhájce, i když si jej sám nezvolí. Důvod nutné obhajoby je dán v situacích, v nichž je postavení obviněného nějakým způsobem znevýhodňováno a obviněný sám nemůže svou obhajobu řádně zajišťovat. Taková situace nastává tehdy, nachází-li se obviněný ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo v řízení o závažných zločinech, za jejichž spáchání obviněnému hrozí uložení velice citelného trestu nebo proto, že by se obviněný pro duševní poruchu nemusel být schopen adekvátně hájit sám.

Vyvstane-li kdykoli během řízení důvod nutné obhajoby, orgány činné v trestním řízení obviněného poučí, že z daného důvodu musí mít obhájce a pokud si jej nezvolí sám, bude mu ustanoven soudem. Zvolený obhájce má vždy přednost před obhájcem ustanoveným. Pokud si obviněný kdykoli během řízení zvolí obhájce sám, přestože ho již zastupuje ustanovený obhájce, vyrozumívají dále orgány činné v trestním řízení o všech procesních úkonech tohoto nově zvoleného obhájce.²⁴¹ Mladistvému v trestním řízení navíc mohou obhájce i proti jeho vůli podle § 44 odst. 2

---

²³⁸ PETRÁK, M.: Nutná obhajoba mladistvého v prověřování aneb Resuscitace zdánlivě vyhaslého § 42 odst. 2 písm. a) ZSVM. Státní zastupitelství. 2019, č. 2. s. 55.

²³⁹ KÜHN, H. CH.: Jugendkriminalität gestern und heute. Anmerkungen zur aktuellen Reformdebatte. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 2010, č. 3. s. 261. Dostupné na: <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2010_3_433.pdf> [3. 2. 2020].

²⁴⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období. s. 60. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

²⁴¹ JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha.: Leges, 2011. s.106 – 107.

ZSVM zvolit i jeho zákonní zástupci nebo opatrovník, sourozenci a příbuzní v pokolení přímém, osvojitel, manžel či druh mladistvého i zúčastněná osoba. Mladistvému, který není plně svéprávný mohou zvolit obhájce jeho zákonní zástupci nebo opatrovník i proti jeho vůli. Teprve když nedojde ke zvolení obhájce mladistvým ani žádnou z uvedených osob, ustanoví jej mladistvému soud.

Postavení mladistvého v řízení je zeslabováno už jen jeho nedokončeným duševním a intelektuálním vývojem, v jehož důsledku si mladistvý nemusí ani přes poučení být vědom všech svých práv v řízení a nemusí být schopen je efektivně uplatňovat.²⁴² Proto zákon o soudnictví ve věcech mládeže nutnou obhajobu mladistvého upravuje mnohem širěji, než jak to činí trestní řád. Oproti standardnímu trestnímu řízení musí mít mladistvý obviněný obhájce od okamžiku zahájení řízení až do dovršení 18. roku věku. Poté už jen v případech nutné obhajoby uvedených v § 36 trestního řádu, tedy ve stejných situacích, kdy musí mít obhájce i dospělý obviněný.

Novela zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedená zákonem č. 203/2019 Sb., určila, že mladistvý musí mít obhájce až do dovršení 21 let věku, pokud je to podle soudu, nebo v přípravném řízení podle státního zástupce, vhodné vzhledem k dosaženému stupni rozumové a mravní vyspělosti mladistvého a k okolnostem případu. Přestože se na první pohled jedná o významné rozšíření nutné obhajoby u obviněných ve věku od 18 do 21 let, je otázkou, zda tomu tak je doopravdy. Obecná úprava § 36 odst. 2 tr. řádu totiž umožňuje rozšíření nutné obhajoby i na ty obviněné, u nichž to soud, a v přípravném řízení státní zástupce, považuje za nutné, zejména proto, že jejich tělesné nebo duševní vady by mohly obviněným bránit se řádně hájit. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o demonstrativně uvedené důvody, myslím, že by bylo možné podle tohoto ustanovení analogicky rozšířit nutnou obhajobu i na obviněné do 21 let věku, kterým by nedostatečná rozumová či mravní vyspělost a komplikované okolnosti případu bránily ve schopnosti se řádně hájit.

Zákon stanoví, že mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže²⁴³ nebo provedeny úkony podle trestního řádu, a to včetně neodkladných a neopakovatelných úkonů. Výjimkou

---

²⁴² VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 975.

²⁴³ Opatřeními podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou v souladu s § 2 odst. 2 písm. b) ZSVM opatření výchovná, ochranná a trestní.

je pouze případ, kdy provedení úkonů nelze odložit a nelze zajistit vyrozumění obhájce.²⁴⁴ Počátek nutné obhajoby mladistvého v přípravném řízení zákonodárce posunul již do fáze prověřování, tedy stádia před zahájením trestního stíhání.²⁴⁵ V praxi však může nastat situace, kdy je učiněn některý z výše uvedených úkonů nebo opatření, ale mladistvý obhájce v danou chvíli nemá. To nutně nemusí znamenat, že došlo ke zkrácení práva mladistvého na obhajobu. Je totiž nezbytné si uvědomit, že v trestním řízení jsou některé prvotní úkony činěny ve chvíli, kdy ještě ani nemusí být známa osoba podezřelého. Použití opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo provedení úkonů podle trestního řádu zakládá důvod nutné obhajoby mladistvého pouze v situaci, kdy jsou tyto kroky učiněny ve vztahu k osobě mladistvého. Provádění úkonů podle trestního řádu ve vztahu k jiným osobám důvod nutné obhajoby nezakládá.²⁴⁶ Například ohledání místa činu nebo podání vysvětlení jinou osobou proto může být provedeno, aniž by musel mít mladistvý obhájce. Judikatura²⁴⁷ dovodila, že neodkladné úkony, které vedou teprve ke ztotožnění osoby podezřelé (mladistvého) jakožto pachatele konkrétního provinění, mohou být činěny, i když mladistvý obhájce ve smyslu § 42a ZSVM nemá. Objektivně by ani nebylo možné výsledky konat za přítomnosti obhájce, když teprve z těchto výsledků vyplynou skutečnosti odůvodňující podezření, že dané provinění spáchal právě mladistvý.

Na rozdíl od dospělých obviněných musí mít mladistvý až do dovršení 18 let věku obhájce vždy i ve vykonávacím řízení a v řízeních o mimořádných opravných prostředcích, pokud soud rozhoduje ve veřejném zasedání.²⁴⁸

Přestože podle § 36b tr. řádu existují případy nutné obhajoby, ve kterých se obviněný může vzdát obhájce, zákon o soudnictví ve věcech mládeže tuto možnost mladistvému až do dovršení 18 let věku nedává.

---

²⁴⁴ Srov. § 42a odst. 1 písm. a) ZSVM.

²⁴⁵ VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. s. 973.

²⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 18. 6. 2009, sp. zn. 8 Tdo 583/2009, publikované pod č. 3/2010 Sb. rozh. tr. – V uvedeném rozhodnutí Nejvyšší soud také dovodil, že za úkony podle trestního řádu vedené proti mladistvému mohou být považovány pouze ty úkony, které byly provedeny poté, co byla osoba mladistvého ztotožněna.

²⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 2. 11. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1373/2005; nález Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 29/06.

²⁴⁸ Před novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedenou zákonem č. 459/2011 Sb. musel mít mladistvý obhájce ve vykonávacím řízení až do dovršení 19 let věku, pokud soud ve veřejném zasedání rozhodoval o podmíněném propuštění mladistvého z výkonu trestního opatření odnětí svobody. Není přitom zřejmé, proč došlo k tomuto zúžení nutné obhajoby mladistvého.

3. 9. 3 Výkon obhajoby

Obhájce může podle judikatury Ústavního soudu činit v rámci obhajoby úkony i proti vůli mladistvého.²⁴⁹ Novelou zákona o soudnictví ve věcech mládeže provedenou zákonem č. 55/2017 Sb. došlo k doplnění ustanovení § 44 ZSVM o odstavec 4, který výslovně zakotvuje oprávnění obhájce činit úkony uvedené v § 41 odst. 2 a 3 tr. řádu i proti vůli mladistvého, který není plně svéprávný. Může se tedy účastnit týchž úkonů, jichž se smí účastnit mladistvý obviněný, může za něj podávat návrhy, žádosti i opravné prostředky a může nahlížet do spisu, i když s tím mladistvý nesouhlasí.

3. 10 Shrnutí

Z výše popsaných specifik je zřejmá snaha zákonodárce v maximální možné míře chránit mladistvé před negativními dopady trestního řízení. Budou-li shora uvedená zvláštní pravidla pro trestní řízení proti mladistvým v praxi poctivě dodržována, neměl by se v podstatě nikdo dozvědět, že byl mladistvý trestně. Nedostatek zkušeností a znevýhodnění mladistvého v podobě jeho neukončeného duševního a intelektuálního vývoje v trestním řízení vyvažují výrazně rozšířené důvody nutné obhajoby a oprávnění zákonného zástupce či opatrovníka vykonávat práva mladistvého v jeho prospěch i proti jeho vůli. Na ochranu zájmů mladistvého v průběhu řízení přitom dohlíží i orgán sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služba. Oproti standardnímu trestnímu řízení tedy v tomto typu trestního řízení vystupuje množství subjektů, jejichž úkolem není nic jiného než hájení zájmů mladistvého obviněného. Na druhé straně zákon podmínkami stanovenými v § 68 ZSVM do jisté míry zpřísňuje předpoklady pro využití odklonů oproti obecné úpravě trestního řádu. Především z tohoto ustanovení je zřejmé, že úmyslem zákonodárce nebylo ochránit mladistvého delikventa před všemi nepříjemnými zkušenostmi, které z jeho trestné činnosti vyplynou. Zákon se sice snaží mladistvého chránit škodlivými následky jím spáchané trestné činnosti, ale na druhé straně po mladistvém požaduje, aby se následkům svého protiprávního jednání postavil čelem, byť to pro něj jistě nebude příjemný zážitek. Z toho plyne, že cílem projednání provinění mladistvého je jeho ponaučení se z vlastní chyby tak, aby se pro příště trestné činnosti vyvaroval.

---

²⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 8 Tdo 327/2008.

4 Řízení ve věcech dětí mladších 15 let

Vedle trestního řízení proti mladistvým upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže v hlavě III. řízení ve věcech dětí mladších 15 let, v němž soudy pro mládež projednávají činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími 15 let. Podle § 5 odst. 2 ZSVM se v tomto zvláštním typu řízení projednávají také činy spáchané mladistvými, za které mladiství z důvodu nedostatečného stupně dosažené rozumové a mravní vyspělosti nejsou trestně odpovědní. Přestože řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže není svou povahou trestním řízením, považuji za vhodné jej alespoň stručně také představit, protože i v tomto řízení je řešena kriminalita mládeže, byť trestně neodpovědné.

Obecná ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže obsažená v § 1 až § 4 ZSVM se vztahují i na tento druh řízení, které tak má stejný účel a uplatňují se v něm stejné zásady jako v trestním řízení proti mladistvým. Smyslem řízení je proto opět pozitivně působit na další vývoj dítěte a odstranit příčiny jeho protiprávního jednání s cílem předejít opakování trestné činnosti v budoucnu. Řízení by mělo umožnit rychlou reakci státu na spáchaný čin jinak trestný, která bude přiměřená osobním, rodinným a jiným poměrům dítěte a co nejvíce přispěje k tomu, aby se dítě dalšího protiprávního jednání vyvarovalo. Reakce státu, například ve formě uložení některého výchovného opatření, nesměruje k potrestání dítěte, ale snaží se dítěti pomoci tím, že konkrétní úpravou jeho poměrů by mělo být sníženo riziko, že dítě protiprávní činnost zopakuje.²⁵⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže pouze stanovuje, že o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let se vede řízení podle hlavy III. tohoto zákona, ale nevyjadřuje se nijak ke spodní věkové hranici dětí, jejichž činy by měly podle tohoto zákona být projednávány. Podle Šabaty by však řízení nemělo být vedeno

---

²⁵⁰ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 698.; Uložením opatření dochází často ke značným omezením dítěte v jeho dosavadním životě, když je mu například zakázán styk s kamarády s kriminálními sklony. Dítě toto vnímá jako trest, přestože smyslem je vytrhnout dítě ze společnosti osob inklinujících ke kriminálnímu způsobu života a na dítě tím působit preventivně.

s dětmi mladšími 10 let, protože děti v tomto věku nejsou v podstatě schopny vůbec pochopit smysl řízení ani jeho průběh, a proto by řízení bylo zcela neúčelné.²⁵¹

Úprava tohoto typu řízení obsažená v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je velice stručná a ustanovení § 96 ZSVM ukládá soudu, aby v řízení postupoval podle předpisů upravujících občanské soudní řízení. Občanský soudní řád ani zákon o zvláštních řízeních soudních ale neobsahují žádnou specifickou úpravu řízení, v němž by mělo být rozhodováno o uložení opatření za spáchání činu jinak trestného dítětem mladším 15 let. V praxi proto nezbyvá než postupovat podle obecných pravidel občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních. A to jak v otázce určování věcné a místní příslušnosti soudu, tak například v otázce dokazování nebo vedení jednání.

Řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže je zvláštním typem nesporného řízení ve věcech péče soudu o nezletilé a lze jej považovat za jakýsi hybrid mezi trestním a občanskoprávním řízením. Soudce soudu pro mládež totiž na projednávaný případ aplikuje hmotněprávní normy trestního práva, ale procesně postupuje v zásadě podle práva civilního, pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže v hlavě III. nestanoví něco jiného. Nejedná se proto o trestní řízení, ale o zvláštní druh opatrovnického řízení, jehož cílem je čin s dítětem vyřešit a nikoli dítě potrestat. Dítě by se v řízení mělo naučit přijmout odpovědnost za své jednání²⁵² a uvědomit si veškeré dopady, které jeho jednání mělo nebo mohlo mít na společnost. V praxi tzv. agendu Rod, zabývající se právě řešením činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let, vyřizují u některých soudů trestní soudci a u jiných civilní soudci.²⁵³

Následující části této práce přibližuje podobu řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, které v podstatě sestává ze dvou částí. Začíná prověřováním, které provádí policejní orgán podle trestního řádu, na které navazuje řízení před soudem podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

---

²⁵¹ ŠABATA, K.: Praktické poznámky k řízení před soudem pro mládež ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2012, č. 3. s. 40.

²⁵² HRUŠÁKOVÁ, M.: Dopad nového občanského zákoníku a předpisů souvisejících na řešení činů jinak trestných spáchaných dětmi do 15 let. Trestněprávní revue. 2014, č. 1. s. 9.

²⁵³ Například u soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni vyřizují agendu Rod trestní soudci, kteří zároveň projednávají i trestnou činnost mladistvých v agendě Tm. Na druhé straně například u některých obvodních soudů v Praze vyřizují agendu Rod soudci opatrovnického oddělení. Srov. rozvrhy práce jednotlivých soudů dostupné na: <<https://www.justice.cz/soudy>> [25. 1. 2020].

4. 1 Subjekty vystupující v řízení ve věcech dětí mladších 15 let

V řízení o činech jinak trestných podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže opět vystupuje poměrně široký okruh osob, který v podstatě odpovídá subjektům zapojeným do trestního řízení proti mladistvým.

4. 1. 1 Soud pro mládež

Stejně jako v případě trestního řízení vedeného proti mladistvým je podle § 4 ZSVM věcně příslušný k posouzení činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let soud pro mládež. Žádnou další úpravu týkající se soudů hlava III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje, a proto se při určování věcné a místní příslušnosti soudu vychází ze zákona o zvláštních řízeních soudních. Podle § 3 ZŘS je příslušný k projednání věci okresní soud, který rozhoduje o všech činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let, včetně takových činů, které by byly za jiných okolností zločiny nebo dokonce zvláště závažnými zločiny. Místní příslušnost soudu pro mládež se určuje podle § 467 ZŘS ve spojení s § 4 ZŘS, podle nichž je místně příslušným soud, v jehož obvodu se nachází bydliště nezletilého dítěte. Takto určená místní příslušnost je neměnná a takto určený soud zůstává nadále příslušným, i kdyby se později v průběhu řízení změnila podmínky, na jejichž základě byla místní příslušnost na počátku řízení určena.²⁵⁴

4. 1. 2 Účastníci řízení

Ustanovení § 91 odst. 1 ZSVM taxativně vypočítává osoby, jež se mohou řízení účastnit. Těmito osobami jsou nezletilé dítě, jeho zákonní zástupci či opatrovník, osoby, jimž bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a popřípadě další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být ve věci jednáno.

Státní zastupitelství je účastníkem řízení pouze v případě, že podalo návrh na jeho zahájení ve smyslu § 90 odst. 1 ZSVM. Pokud řízení z vlastní iniciativy zahájí soud usnesením, státní zastupitelství účastníkem řízení nebude, protože do tohoto řízení nemůže vstoupit ani dodatečně. Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb.,

---

²⁵⁴ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně jako soudu pro mládež ze dne 30. 12. 2004, sp. zn. 4 Rodo 17/2004, publikované pod č. 13/2006 Sb. rozh. tr.

o státním zastupitelství, umožňuje státnímu zastupitelství vstoupit do občanskoprávního řízení pouze v případech stanovených zákonem, ale občanský soudní řád ani zákon o zvláštních řízeních soudních toto řízení nevypočítávají mezi řízeními, do nichž státní zastupitelství může vstoupit. Pokud jde o místní příslušnost státního zastupitelství v řízení o činech jinak trestných projednávaných podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tato je upravena stejně jako v případě trestního řízení vedeného proti mladistvému.

Účastníkem řízení je vždy nezletilé dítě. Přestože se jedná primárně o řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let, může být účastníkem řízení i mladistvý, pokud z důvodu nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti za svůj čin není trestně odpovědný. Pokud však v průběhu řízení nabude dítě zletilosti, vystupuje v řízení dále jako osoba, o jejíchž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Dítě nemá v řízení plnou procesní způsobilost, a proto musí být zastoupeno.²⁵⁵ Jeho zákonní zástupci ale v řízení vystupují jako samostatní účastníci a může docházet ke střetu zájmů dítěte a jeho zákonných zástupců. Proto soud podle § 892 odst. 3 obč. zákoníku ustanovuje dítěti vždy opatrovníka, a to z řad advokátů. Ustanovený opatrovník vykonává roli kolizního opatrovníka a také dítěti v řízení poskytuje odbornou pomoc a napomáhá k objasnění projednávaného skutku a příčin, které k jeho spáchání vedly.

Vedle nezletilého dítěte se řízení obvykle účastní i příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a zákonní zástupci dítěte, respektive osoby, jimž bylo dítě svěřeno do výchovy či jiné obdobné péče (tedy i zařízení, v němž dítě vykonává ústavní výchovu). Ohledně postavení těchto osob hlava III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže neobsahuje žádná bližší ustanovení.

Osobou, o jejíchž právech a povinnostech je v řízení jednáno, může být například osoba, které bylo dítě svěřeno do dočasné osobní péče (typicky prarodiče dítěte). Oproti trestnímu řízení, kde účastníkem může být i poškozený, tohoto řízení se poškozený účastnit nemůže, protože o jeho právech ani povinnostech soud v tomto řízení nejedná. I pokud projednáním věci vyjde najevo, že dítě činem jinak trestným způsobilo škodu, soud o nároku na náhradu škody v tomto řízení nerozhoduje.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Srov. § 20 odst. 1 o.s.ř. a § 30 obč. zákoníku.

²⁵⁶ Pokud by poškozený po dítěti požadoval náhradu škody, kterou způsobilo činem jinak trestným, musel by svůj nárok uplatnit samostatnou žalobou v běžném sporném řízení podle občanského soudního řádu.

Vzhledem k tomu, že soud řízení vede podle procesních předpisů občanského práva a nemůže ani subsidiárně použít trestní řád, nenáleží poškozenému práva jako v trestním řízení, uvedená především v § 43 tr. řádu.

4. 1. 3 Opatrovník dítěte

Protože nezletilé dítě nemá v řízení plnou svéprávnost a z toho důvodu ani plnou procesní způsobilost, musí být zastoupeno opatrovníkem, jímž může být podle § 91 odst. 2 ZSVM pouze advokát, který se nemůže nechat zastoupit koncipientem.²⁵⁷ Opatrovníkem musí být advokát především proto, že dítě pouze nezastupuje coby kolizní opatrovník, ale poskytuje mu i odbornou pomoc.

Mohlo by se zdát, že opatrovník v řízení ve věcech dětí mladších 15 let má roli podobnou roli obhájce, který obhájí v trestním řízení mladistvé. Úkolem opatrovníka ale není hájit zájmy dítěte stejným způsobem jako hájí obhájce zájmy obviněného v trestním řízení. Opatrovník dítěte by měl usilovat o objasnění činu jinak trestného a aktuálních životních poměrů dítěte, které ke spáchání činu přispěly.²⁵⁸ Měl by se snažit přivést dítě k tomu, aby si uvědomilo protiprávnost a škodlivost svého jednání a přivést ho k určité sebereflexi. Realita je ale bohužel taková, že k prvnímu kontaktu opatrovníka s dítětem a jeho rodiči dochází velmi často teprve v den jednání před jednací síní soudu²⁵⁹ a největší zásluhu na případné sebereflexi dítěte nese pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí a případně úředník Probační a mediační služby, kteří s dítětem i jeho rodiči opakovaně probírali delikt dítěte.

Řízení o činu jinak trestném by zpravidla mělo skončit dříve, než dítě dovrší 18. rok věku. Pokud by řízení v této době neskončilo, vykonává opatrovník svou funkci podle § 91 odst. 2 věty druhé ZSVM i nadále, a to až do skončení řízení. Byť to zákon výslovně neuvádí, řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže se skládá ze dvou fází, a to řízení nalézacího, kdy soud projedná čin jinak trestný

---

²⁵⁷ Podle judikatury se advokát, který byl podle ustanovení § 91 odst. 2 ZSVM ustanoven opatrovníkem dítěte může dát zastoupit pouze jiným advokátem ale nikoli koncipientem, protože pouze tak může být dítěti v řízení poskytnuta dostatečně kvalifikovaná právní pomoc. Srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové jako soudu pro mládež ze dne 12. 1. 2005, sp. zn. 12 Rodo 5/2004, publikované pod č. 33/2006 Sb. rozh. tr.; nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 806/08.

²⁵⁸ ŠÁMALOVÁ, M.: Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 20 – 21.

²⁵⁹ ŠABATA, K.: Praktické poznámky k řízení před soudem pro mládež ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2012, č. 3. s. 42.

spáchaný nezletilým dítěte, a z řízení vykonávacího. Skončením nalézacího řízení končí i funkce ustanoveného opatrovníka. Ustanovení § 91 odst. 2 ZSVM však pouze uvádí, že nezletilé dítě má mít v řízení opatrovníka, což znamená, že musí mít opatrovníka i pro vykonávací řízení. Následuje-li v konkrétním případě po skončení nalézacího řízení ještě řízení vykonávací, protože soud dítěti uložil opatření, jehož výkon je nyní třeba zajistit, musí soud dítěti opět ustanovit opatrovníka pro vykonávací řízení.

Soudem ustanovený opatrovník může v řízení činit všechny úkony, které může v občanskoprávním řízení činit právní zástupce zastupující účastníka na základě plné moci udělené pro řízení.²⁶⁰ Může tedy činit veškeré úkony, k nimž je oprávněn sám účastník, v tomto případě nezletilé dítě.

Podle některých nevládních organizací nejsou práva dítěte mladšího 15 let v řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže dostatečně chráněna, protože opatrovník v podobě advokáta je dítěti ustanoven až po zahájení řízení před soudem. Během prověřování probíhajícího podle § 158 až § 159d tr. řádu policejní orgán shromáždí řadu podkladů, především úřední záznamy o podání vysvětlení, které následně mohou být před soudem použity jako důkazy, aniž by pro ně platila omezení trestního řádu. Proto se objevují i názory, že by dítě mělo být zastoupeno obhájcem již v průběhu prověřování. Během prověřování práva dítěte chrání jeho zákonní zástupci a orgán sociálně-právní ochrany dětí, který by měl být přítomen podání vysvětlení podezřelým dítětem. Přesto zastává například Hofschneiderová, právnička Ligy lidských práv, názor, že ani pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí nezná dostatečně problematiku řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a proto nemůže dostatečně přispět k ochraně práv dítěte.²⁶¹ Řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže ale není svou povahou trestním řízením, jehož účelem by bylo po zjištění pachatele trestného činu jeho potrestání. Naopak řízení ve věcech dětí mladších 15 let směřuje jen k důslednému objasnění činu jinak trestného včetně okolností, které vedly k jeho spáchání a usiluje o předcházení další protiprávní činnosti dítěte. Řízení se vede nikoli za účelem potrestání dítěte, ale za účelem ochrany jeho zájmů. Ochrana zájmů dítěte a jeho práva na řádnou výchovu a příznivý vývoj

---

²⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1426/2013, publikované pod č. 49/2014 Sb. rozh. tr.

²⁶¹ HOFSCHEIDEROVÁ, A.: Reakce na článek „Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv“. Státní zastupitelství. 2014, č. 2. s. 62.

je předmětem činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který je také schopen vhodným způsobem hájit zájmy dítěte v tomto typu řízení. Kromě toho mohou zákonní zástupci zvolit dítěti již v okamžiku zahájení prověřování právního zástupce, považují-li to za potřebné. Podle Šámalové jsou práva dítěte v tomto řízení dostatečně zajišťována opatrovníkem, zákonnými zástupci dítěte a orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Ustanovení obhájce dítěti není potřeba, protože ve chvíli, kdy policejní orgán vyhodnotí, že dosavadní zjištění odůvodňují podezření, že čin spáchalo dítě mladší 15 let, musí věc odložit a další úkony již neprovádí. Ostatně i mezinárodněprávní dokumenty zakotvující právo na obhajobu s institutem obhajoby operují pouze v souvislosti s trestním řízením vedeným proti konkrétní obviněné osobě a nikoli v souvislosti s řízením občanskoprávním.²⁶²

4. 1. 4 Postavení Probační a mediační služby

Zákon Probační a mediační službu nezmiňuje v § 91 odst. 1 ZSVM mezi účastníky řízení, ale i tak soud vždy musí úředníkovi Probační a mediační služby umožnit účast na jednání, které je podle § 92 odst. 2 ZSVM neveřejné. Důvod spočívá v tom, že Probační a mediační služba poskytuje soudu svoje služby, neboť na základě pohovoru s dítětem a případně s dalšími osobami vypracovává zprávu týkající se věci. Zpráva Probační a mediační služby se skládá z několika částí. Věnuje se průběhu spolupráce s dítětem a jeho zákonnými zástupci, dále uvádí, jak se dítě a jeho zákonní zástupci k celé situaci staví a jak dítě na čin nahlíží. Dále podobně jako zpráva orgánu sociálně-právní ochrany dětí dokumentuje osobní, rodinné a další poměry dítěte a případně se věnuje i řešení činu, pokud se dítě snaží o jeho nápravu. V závěru zpráva obsahuje návrh Probační a mediační služby na řešení celé záležitosti.

Probační a mediační služba by se měla dozvědět o každém řízení, které se týká činu jinak trestného spáchaného dítětem mladším 15 let. Nicméně okamžik, kdy se Probační a mediační služba dozví o spáchání činu jinak trestného dítětem mladším 15 let, může být v praxi velmi rozdílný. Podle zákona by teprve soud měl příslušné středisko Probační a mediační služby vyrozumět o konání ústního jednání ve věci. Vzhledem k tomu, že tato řízení by měla proběhnout co nejrychleji, snaží se soud

---

²⁶² ŠÁMALOVÁ, M.: Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 24.; ŠÁMALOVÁ, M.: Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce? Trestněprávní revue. 2015, č. 2. s. 29.

obvykle nařídit jednání do měsíce po zahájení řízení. V takto krátkém časovém období už bohužel Probační a mediační služba výrazněji na nezletilé dítě působit nezvládne. Před samotným zahájením řízení před soudem však může i řadu měsíců probíhat prověřování skutku, ze kterého vyplyne, že došlo ke spáchání činu jinak trestného nezletilým dítětem. Během tohoto relativně dlouhého období může Probační a mediační služba učinit mnoho úkonů, které na jedné straně mohou vést k urovnání vztahů s poškozeným a na druhé straně pomoci dítěti uvědomit si následky svého jednání a také jej připravit na projednání věci před soudem.²⁶³ Na rozdíl od orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který se zaměřuje na hájení zájmů dítěte a jeho ochranu, Probační a mediační služba usiluje i o uspokojení zájmů poškozeného. Může tak dítěti zprostředkovat možnost omluvy poškozenému nebo náhrady škody či způsobené újmy. Právě konfrontace s následky vlastního jednání nejlépe v dítěti pomáhá budovat vědomí odpovědnosti za každé své rozhodnutí a jednání. Mimoto může Probační a mediační služba dítěti zprostředkovat s jeho souhlasem účast na terapeutickém, psychologickém nebo jiném výchovném programu ještě před projednáním věci před soudem a vykonání takového programu může následně být jedním z důvodů rozhodnutí o upuštění od uložení opatření.

Pro efektivní působení Probační a mediační služby v tomto řízení je nezbytné, aby se o spáchání činu jinak trestného dítětem dozvěděla co nejdříve. Ideálně by ji policejní orgán měl vyrozumět hned poté, co prověřováním zjistí, že podezřelým je s vysokou pravdě-podobností dítě mladší 15 let. Policejnímu orgánu ani státnímu zástupci však zákon povinnost vyrozumívat Probační a mediační službu o podezření, že se dítě mladší 15 let dopustilo činu jinak trestného, neukládá. V praxi proto okamžik, kdy se tyto skutečnosti dozví Probační a mediační služba, závisí pouze na nastavení spolupráce mezi orgány činnými v trestním řízení, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační službou. V každém okrese přitom spolupráce může probíhat různě a podle toho se pak i liší míra zapojení Probační a mediační služby v tomto typu řízení. Otázka této spolupráce je jednou ze záležitostí, která by se měla řešit na setkání Týmů pro mládež.

---

²⁶³ ŠABATA, K.: Praktické poznámky k řízení před soudem pro mládež ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2012, č. 3. s. 41.

S ohledem na nezastupitelnou úlohu Probační a mediační služby při ovlivňování dalšího mravního vývoje dítěte a budování náhledu dítěte na vlastní jednání by de lege ferenda bylo vhodné, aby zákonodárce zakotvil povinnost policejního orgánu vyrozumět Probační a mediační službu bezodkladně poté, co pojme podezření, že se prověřovaného skutku dopustilo dítě mladší 15 let.

4. 2 Zahájení řízení

Řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let začíná podle § 90 ZSVM podáním návrhu soudu státním zástupcem, nebo zahájením řízení ze strany soudu bez návrhu. Úprava hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže se vztahuje výlučně na řízení před soudem a soud při vedení řízení postupuje v souladu s § 96 ZSVM podle předpisů civilního práva bez možnosti užití trestněprávních procesních předpisů. Nejvyšší soud dovodil, že předpisy trestního práva procesního nelze použít ani na základě analogie práva nebo analogie zákona, protože řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže a trestní řízení mají zcela odlišnou povahu.²⁶⁴

Aby mohlo být řízení podle § 90 ZSVM zahájeno, musí existovat důvodné podezření, že se konkrétní dítě mladší 15 let dopustilo činu jinak trestného. Potřebné podklady pro učinění uvedeného závěru se zpravidla získají prověřováním. Pokud je spáchán skutek, který vykazuje znaky skutkové podstaty některého z trestných činů vypočtených ve zvláštní části trestního zákoníku, celé řízení vždy začíná tím, že policejní orgán prověřuje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Jinak tomu není ani v případě, že se nakonec ukáže, že se skutku dopustilo dítě mladší 15 let. Přestože řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let je civilním řízením, které probíhá pouze před soudem, lze jej rozdělit na dvě fáze, a to postup před zahájením řízení a řízení před soudem.

4. 2. 1 Postup před zahájením řízení

Postup před zahájením řízení ve věcech dětí mladších 15 let představuje první fázi přípravného řízení, která probíhá podle trestního řádu. Přípravné řízení, tak jak jej upravuje trestní řád, se skládá ze dvou fází. Z fáze prověřování, která probíhá před

---

²⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1036/2017, publikované pod č. 47/2018 Sb. rozh. tr.

zahájením trestního stíhání, a z fáze vyšetřování, která následuje po zahájení trestního stíhání. Vzhledem k tomu, že dítě mladší 15 let není trestně odpovědné a nemůže proti němu být zahájeno trestní stíhání, lze ohledně něj vést pouze prověřování podle § 158 až §159d tr. řádu. Stejná situace nastává rovněž u mladistvého, který není trestně odpovědný z důvodu nedostatečné mravní a rozumové vyspělosti v době spáchání činu.

Během prověřování je úkolem policejního orgánu objasnit skutečnosti, odůvodňující závěr, že se prověřovaný skutek stal, je trestným činem (případně proviněním) a že jej spáchala určitá osoba. Následně může být podle § 160 odst. 1 tr. řádu zahájeno trestní stíhání této osoby, nebo podán návrh na její potrestání, je-li vedeno zkrácené přípravné řízení. Za tím účelem policejní orgán může činit řadu úkonů. Především může vyžadovat podání vysvětlení od fyzických i právnických osob, a to včetně dětí mladších 15 let. Pokud však podává vysvětlení dítě mladší 15 let, ať už v postavení svědka či podezřelého, je k výsledku přibírán pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zpravidla i zákonný zástupce nezletilého dítěte.²⁶⁵ O podání vysvětlení nezletilým dítětem musí být jeho zákonný zástupce nebo opatrovník podle § 158 odst. 5 tr. řádu vždy alespoň vyrozuměn. Tím, stejně jako přítomností pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí při podání vysvětlení, by měla být dostatečně zajištěna práva dítěte podávajícího vysvětlení.²⁶⁶ Nezletilé dítě, stejně jako jakákoli jiná osoba podávající vysvětlení, má při podání vysvětlení právo na pomoc advokáta. Dále může policejní orgán činit další úkony uvedené v § 158 odst. 3 tr. řádu jako například ohledání věci či místa činu nebo může obstarávat potřebné podklady, spisy a jiné písemné materiály.

Pokud prověřováním policejní orgán získá důvodné podezření, že se prověřovaného skutku dopustilo dítě mladší 15 let, má dítě postavení podezřelého. Podezřelé dítě by vždy mělo být vyzváno k podání vysvětlení, aby tak bylo zajištěno jeho právo být slyšen zaručené čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte a dítě se mohlo vyjádřit k danému podezření.²⁶⁷ Policejní orgán a státní zástupce postupují podle

---

²⁶⁵ Srov. § 102 tr. řádu.

²⁶⁶ ŠÁMALOVÁ, M.: Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce? Trestněprávní revue. 2015, č. 2. s. 30.

²⁶⁷ ZEŽULOVÁ, J.: Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2014, č. 3. s. 80.

procesních předpisů upravujících trestní řízení až do doby, než prověří důvodné podezření, že podezřelým je dítě mladší 15 let.²⁶⁸

Vzhledem k tomu, že dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, nemůže policejní orgán po prověření důvodného podezření zahájit trestní stíhání dítěte, ale musí věc odložit podle § 159a tr. řádu a nesmí dále postupovat podle trestněprocesních předpisů.²⁶⁹ V úvahu přichází odložení věci podle § 159a odst. 1 tr. řádu, pokud policejní orgán dospěje k závěru, že skutek spáchalo dítě mladší 15 let, ale společenská škodlivost²⁷⁰ skutku není natolik vysoká, aby bylo třeba věc dále projednávat. V opačném případě policejní orgán věc odloží podle § 159a odst. 2 tr. řádu ve spojení s § 11 odst. 1 písm. d) tr. řádu, neboť trestní stíhání dítěte mladšího 15 let je nepřípustné, protože se jedná o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná. Pokud policejní orgán prověřování skončí odložením věci podle § 159a odst. 1 tr. řádu, protože nejde o podezření z trestného činu, celé řízení tím končí. Pokud však prověřování skončí odložením věci podle § 159a odst. 2 tr. řádu, má státní zástupce podle § 90 odst. 1 ZSVM povinnost bezodkladně podat příslušnému soudu pro mládež návrh na uložení opatření dítěti. Soud potom čin jinak trestný projedná a případně dítěti uloží navrhované či jiné vhodné opatření.

4. 2. 2 Řízení před soudem

Řízení o činu jinak trestném spáchaném dítětem mladším 15 let je zahajováno návrhem, který podává státní zástupce, nebo je zahájeno soudem i bez návrhu. Pokud by návrh na zahájení řízení podala jakákoli jiná osoba rozdílná od státního zástupce, je soud povinen podle § 90 odst. 3 ZSVM řízení o tomto návrhu zastavit. Státní zástupce má podle § 90 odst. 1 ZSVM povinnost podat soudu návrh na uložení opatření

---

²⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 927/2010.

²⁶⁹ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 234.

²⁷⁰ K problematice společenské škodlivosti se vyjádřil Nejvyšší soud například v rozhodnutí publikovaném pod č. 49/2014 Sb. rozh. tr., ve kterém vyjádřil následující myšlenku. „Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.“ Tato zásada by se měla uplatňovat i při posuzování protiprávních činů spáchaných dětmi mladšími 15 let. V rámci úvah o tom, zda má být protiprávní čin dítěte mladšího 15 let projednán v řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, je nejprve nutné posoudit podle obecných zásad a pravidel trestního zákoníku pro trestný čin, zda protiprávní čin dítěte je činem jinak trestným, tedy zda protiprávní čin naplnil formální znaky trestného činu a zda je jedná o případ společensky škodlivý.

dítěti vždy, když policejní orgán věc odložil podle § 159a odst. 2 tr. řádu ve spojení s § 11 odst. 1 písm. d) tr. řádu. Toto ustanovení bohužel není příliš šťastné.

Během prověřování může dojít ke změně místa pobytu dítěte a tím i změně místní příslušnosti státního zastupitelství. Může se proto stát, že bude k podání návrhu na uložení opatření příslušný státní zástupce odlišný od státního zástupce, který prověřování dozoroval. V praxi pak dochází k tomu, že státní zástupce, který je příslušný k podání návrhu na zahájení řízení, není přesvědčen o tak vysoké společenské škodlivosti jednání dítěte jako policejní orgán a státní zástupce, který dozoroval prověřování. Přesto ale návrh podat musí²⁷¹ i s vědomím, že soud návrh zamítne. Takové soudní řízení je jednak ve své podstatě neúčelné, a jednak vznikají státu zbytečné náklady při nejmenším v podobě nákladů opatrovníka dítěte.

De lege ferenda považuji za vhodné, aby zákonodárce umožnil rovněž státnímu zástupci příslušnému k podání návrhu soudu, aby sám zvážil, zda návrh podá či nikoli. Pokud by státní zástupce usoudil, že protiprávní jednání dítěte nebylo natolik společensky škodlivé, aby bylo třeba věc projednat před soudem, mohl by mít možnost případně sám rozhodnout o upuštění od uložení opatření podle § 93 odst. 1 ZSVM, místo aby podával soudu návrh ve smyslu § 90 ZSVM. Přestože na tento problém státní zástupci dlouhodobě upozorňují, žádná novela ustanovení § 90 ZSVM se zatím neobjevila.

Řízení o uložení opatření podle § 93 odst. 1 ZSVM může být zahájeno i v situaci, kdy dítě, které spáchalo čin jinak trestný před dovršením 15 let věku, již v době zahájení řízení 15. rok věku dovršilo.²⁷²

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se blíže nevyjadřuje k podobě návrhu podávaného státním zástupcem, a proto se užije obecných ustanovení § 42 a § 79 o. s. ř. Z návrhu by mělo být patrné, kdo jej činí, kterému soudu je směřován, čeho se navrhovatel domáhá a které důkazy má soud provést. V návrhu by měl vždy být popsán čin jinak trestný, který má soud projednat, označeno dítě, jež se mělo činu jinak trestného dopustit, a dále by mělo být navrženo opatření, které má soud dítěti uložit.

---

²⁷¹ VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. Státní zastupitelství. 2013, č. 3. s. 15.

²⁷² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích jako soudu pro mládež ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 3 Rodo 6/2006, publikované pod č. 46/2007 Sb. rozh. tr.

Návrh je třeba odůvodnit a přiložit k němu spis policejního orgánu obsahující záznamy o prověřování projednávaného skutku.

Vedle návrhu podaného státním zástupcem může dojít k zahájení řízení i z iniciativy soudu, který vydá usnesení o zahájení řízení o uložení opatření dítěti mladšímu 15 let. K zahájení řízení ale ve většině případů dochází podáním návrhu státního zástupce,²⁷³ který se zpravidla o spáchání činu jinak trestného dítětem mladším 15 let dozví dříve než soud.

4.3 Průběh řízení před soudem

Řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže je civilním řízením, a proto soud čin dítěte neprojednává v hlavním líčení, ale při ústním jednání podle občanského soudního řádu. Po zahájení řízení je soud povinen zkoumat podmínky řízení, aby následně mohl ve věci samé rozhodnout. Soud proto zjišťuje zejména, zda je k projednání věci místně a věcně příslušný, zda není dána překážka věci zahájené (litispendence) nebo dokonce věci rozsouzené (*rei iudicatae*). Pokud soud vyhodnotí, že jsou splněny podmínky pro konání řízení, pokračuje ustanovením opatrovníka dítěti a následně přípravou jednání a jednáním ve věci samé. S ohledem na to, že po zahájení řízení před soudem se jedná už ryze o civilní řízení, zabývá se jím tato práce jen stručně.

4.3.1 Ustanovení opatrovníka

Opatrovníka dítěti ustanovuje usnesením vždy pouze soud a zákonní zástupci opatrovníka dítěti zvolit nemohou. Pokud by dali podnět k ustanovení konkrétního advokáta opatrovníkem nezletilého dítěte, soud jejich návrhem nijak vázán není.²⁷⁴ Pokud jde o osobu opatrovníka, může soud jmenovat nezletilému opatrovníkem v podstatě jakéhokoli advokáta v obvodu daného soudu. Neexistuje zde totiž nic podobného jako seznam advokátů v trestním řízení, kdy obhájci a opatrovníci musí být ustanovováni ze seznamu postupně, zpravidla v abecedním pořadí. Nicméně přestože zákon to vysloveně nepožaduje, je vhodné, aby soud dítěti opatrovníkem

---

²⁷³ ŠABATA, K.: Praktické poznámky k řízení před soudem pro mládež ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2012, č. 3. s. 39.

²⁷⁴ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 724.

ustanovil advokáta, který je blíže orientován v problematice řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi. Soudci nic nebrání v tom, mít svůj seznam třeba dvaceti advokátů, o nichž ví, že mají zkušenosti s prací s mládeží, a ustanovovat právě tyto advokáty. Tento postup umožňuje zefektivnění řízení zejména tím, že na dítě bude opravdu vhodným způsobem působeno i ze strany jeho opatrovníka.

4. 3. 2 Jednání ve věci

Po ustanovení opatrovníka dítěti může soud ve věci nařídít jednání, které probíhá podle § 115 a násl. o. s. ř. K jednání vždy předvolá dítě a jeho zákonné zástupce, orgán sociálně-právní ochrany dětí a další účastníky řízení uvedené v § 91 odst. 1 ZSVM. Soud k jednání předvolává i opatrovníka dítěte, protože jeho účast je u jednání potřebná. Probační a mediační službu soud o konání jednání pouze vyrozumí.

Projednání věci v ústním jednání před soudem je nezbytné k učinění závěru, zda dítě spáchalo čin jinak trestný či nikoli. Během jednání je třeba provést dokazování a v závislosti na jeho výsledcích teprve může soud posoudit důvodnost návrhu podaného státním zástupcem podle § 90 ZSVM.²⁷⁵

Ochrana soukromí dětí mladších 15 let je zákonem o soudnictví ve věcech mládeže koncipována stejně jako v případě trestně stíhaných mladistvých,²⁷⁶ a proto je i toto jednání neveřejné a veřejně jej lze konat jen na návrh dítěte.

4. 3. 3 Dokazování

Dokazování probíhá podle pravidel občanského soudního řádu, neboť zákon o soudnictví ve věcech mládeže zvláštní úpravu dokazování neobsahuje. K důkazu proto mohou být dle § 125 o. s. ř. provedeny jakékoli prostředky, které mohou sloužit ke zjištění stavu věci. Soud především vyslýchá dítě a jeho zákonné zástupce a provádí k důkazu listiny z policejního spisu a zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí a Probační a mediační služby. Určitá specifika oproti standardnímu civilnímu řízení se projevují pouze při výslechu dítěte.

---

²⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1077/2017.

²⁷⁶ Srov. § 92 odst. 3 ZSVM ve spojení s § 52 až § 54 ZSVM.

Přestože § 131 o. s. ř. připouští výslech účastníků jako výjimečný důkazní prostředek v situaci, kdy dokazovanou skutečnost nelze prokázat jiným způsobem, ustanovení § 92 odst. 1 ZSVM účastnický výslech dítěte přímo vyžaduje. Při výslechu dítěte soud musí postupovat šetrně a přihlížet k věku dítěte a jeho intelektovým schopnostem, a podle toho mu klást otázky tak, aby byly pro dítě srozumitelné. Dítě však nemusí být vyslýcháno za každou cenu a pokud je jednání dítěte, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jinými důkazy, soud dítě vyslýchat nemusí. I v tomto případě ale soud musí zjistit, jak dítě na své jednání nahlíží,²⁷⁷ aby mohl posoudit, zda řízení naplnilo svůj účel, či nikoli. Pokud soud od výslechu dítěte k věci upustí, potřebné informace může získat kromě úředních záznamů z trestního spisu i od zákonných zástupců nebo od orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

4. 3. 4 Rozhodnutí

Po projednání věci při ústním jednání může soud rozhodnout několika způsoby, předvídanými v § 93 odst. 11 ZSVM. Soud může dítěti rozsudkem uložit výchovné nebo ochranné opatření nebo může usnesením návrh státního zástupce zamítnout, upustit od uložení opatření nebo řízení zastavit. Každým z těchto rozhodnutí řízení končí. I v tomto řízení platí zásada ochrany soukromí nezletilého dítěte, a proto pokud má být jakékoli rozhodnutí zveřejněno, nesmí nikde být uvedeno jméno dítěte ani žádné údaje, které by umožnily jeho identifikaci.

Pokud soud dospěje k závěru, že dítě spáchalo skutek, pro který státní zástupce podal návrh, a že skutek je činem jinak trestným, tak dítěti uloží některé z opatření uvedených v § 93 odst. 1 ZSVM. Při ukládání opatření soud není vázán návrhem státního zástupce, ale podle § 93 odst. 8 ZSVM má povinnost dbát na výchovné působení na dítě a sledovat preventivní účinek opatření. Soud může dítěti uložit i více opatření současně, považuje-li to za potřebné.

Dospěje-li soud ke shora uvedenému závěru, že dítě spáchalo projednávaný čin jinak trestný, nemusí mu vždy ukládat opatření. Soud má možnost podle § 93 odst. 10 ZSVM usnesením upustit od uložení opatření, pokud k dosažení účelu řízení stačilo

---

²⁷⁷ Dokazováním je pouze výslech dítěte, jímž by měl být objasněn projednávaný skutek jako takový. Od tohoto výslechu může soud podle § 92 odst. 1 ZSVM upustit. Za dokazování se ale nepovažuje zjišťování názoru dítěte ve smyslu § 100 odst. 3 o. s. ř., kdy se soud snaží pouze zjistit, jaký postoj má dítě k celé věci, ale nedochází k žádnému objasňování skutku samotného.

přijednání činu před soudem pro mládež. Taková situace nastane, pokud je zřejmé, že se dítě dostatečně ponaučilo už tím, že absolvovalo celý proces prověřování činu jinak trestného a projednání věci před soudem. Ono ponaučení dítěte lze spatřovat například v tom, že dítě již dobrovolně vykonalo nebo řádně vykonává terapeutický nebo jiný výchovný program nebo že dobrovolně bezplatně vykonalo společensky prospěšnou činnost. O ponaučení dítěte mohou svědčit i zprávy školy, kterou dítě navštěvuje, z nichž plyne zlepšení chování dítěte ve škole oproti době, v níž se dítě dopustilo činu jinak trestného. Upuštění od uložení opatření je vždy postup fakultativní a záleží pouze na úvaze soudu, zda situaci zhodnotí tak, že žádné opatření není třeba dítěti ukládat. Nikdy však od uložení opatření neupouští obligatorně.

Shledá-li soud, že nejsou splněny všechny předpoklady pro uložení opatření dítěti, návrh státního zástupce na uložení opatření zamítne. Zamítnutí návrhu na uložení opatření zákon blíže neupravuje. K zamítnutí návrhu státního zástupce soud přistoupí, pokud se ukáže, že se čin, pro který státní zástupce podal návrh na uložení opatření, nestal, nebo se činu nedopustilo dítě, jemuž má být opatření uloženo anebo čin nenaplnuje znaky trestného činu (vyjma věku jeho pachatele).²⁷⁸ Usoudí-li soud po doručení návrhu na uložení opatření, že dítě nespáchalo čin jinak trestný, musí po provedeném dokazování návrh zamítnout. Nemůže v takové situaci nikdy řízení zastavit podle § 104 o. s. ř. pro nedostatek podmínek řízení spočívající v absenci pravomoci soudu.²⁷⁹

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v hlavě III. předpokládá i možnost soudu rozhodnout o zastavení řízení. Obligatorně soud musí řízení zastavit, podala-li návrh na uložení opatření nezletilému dítěti osoba odlišná od státního zástupce.

Všichni účastníci řízení jsou proti uvedeným rozhodnutím oprávněni podávat opravné prostředky. Nezletilé dítě, jelikož není plně svéprávné a nemá ani plnou procesní způsobilost, opravný prostředek nepodává, ale činí tak za něj jeho opatrovník.

---

²⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1072/2010, publikované pod č. 25/2011 Sb. rozh. tr.

²⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1082/2017.

5 Srovnání se zahraničními právní úpravami

V současné době lze ve většině moderních právních řádů nalézt zvláštní úpravu trestního práva mládeže. I když je mnoho států vázáno stejnými mezinárodními dokumenty vztahujícími se k trestnímu právu mládeže, jednotlivé vnitrostátní úpravy se od sebe samozřejmě více či méně liší. Já jsem si ke srovnání s českým trestním právem mládeže zvolila úpravu německou, rakouskou a slovenskou, které se pokusím v krátkosti přiblížit. Původní rakouské a německé zákony o trestním soudnictví nad mládeží z let 1923 a 1928 byly předlohou pro zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, který byl vzorem i pro současný zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Se Slovenskem pak měla Česká republika společný právní řád až do roku 1993. Dalo by se proto očekávat, že se tyto tři právní úpravy od té české lišit nebudou. Přesto se tato práce bude věnovat právě jim, protože i když se od sebe zákonodárci vzájemně inspirují, jejich řešení se v některých případech rozcházejí.

5.1 Slovensko

Vzhledem k tomu, že bylo Slovensko součástí Československa, jeho trestní soudnictví ve věcech mládeže fungovalo až do roku 1993 stejně jako v Česku. Na rozdíl od České republiky, která v roce 2003 přijala nový samostatný zákon věnující se výhradně trestnímu právu mládeže, Slovensko tak dosud neučinilo. Zvláštní ustanovení týkající se mladistvých dosud obsahuje slovenský trestní zákon a trestní řád, přičemž tato ustanovení jsou speciální k obecné úpravě, která se užije subsidiárně.

5.1.1 Hmotněprávní úprava trestního práva mladistvých

Mládež ve smyslu slovenského trestního práva lze v podstatě rozdělit do tří věkových skupin, které tvoří děti mladší 14 let, mladiství ve věku od 14 let do 15 let a mladiství ve věku od 15 let do 18 let. Děti mladší 14 let nejsou trestně odpovědné a jejich postavení se podobá postavení dětí mladších 15 let ve smyslu české právní úpravy. Dětem mladším 14 let, které se dopustily činu, jenž je podle trestního zákona trestným činem, nelze ukládat tresty, ale soud jim může v občanskoprávním řízení uložit ochrannou výchovu, pokud je to třeba k zajištění jejich řádné výchovy. Pokud se dopustilo dítě starší 12 let ale mladší 14 let činu, za který lze podle trestního zákona

uložit trest odnětí svobody na doživotí, ukládá soud dítěti ochrannou výchovu obligatorně.

Mladistvým se věnuje trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z.) v obecné části hlavě čtvrté v ustanoveních § 94 až § 121, která upravují některé podmínky vzniku a zániku trestní odpovědnosti a sankcionování mladistvých za spáchané trestné činy. Oproti české právní úpravě se podle § 94 odst. 1 trestného zákona za mladistvé považují už osoby, které dovršily 14. rok věku,²⁸⁰ ale dosud nepřekročily 18. rok věku. Pokud však mladistvý mladší 15 let v době činu nedosáhl dostatečného stupně rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost vlastního jednání nebo své jednání ovládat, není za svůj čin trestně odpovědný. Na rozdíl od české úpravy má mladistvý po dovršení 15 let plnou trestní odpovědnost nehledě jako dosažený stupeň své rozumové a mravní vyspělosti. Na druhé straně ale zákon mladistvé zvýhodňuje tím, že § 95 odst. 2 trestného zákona stanovuje, že čin mladistvého, který sice nese znaky přečinu uvedené v trestním zákoně, ale jeho závažnost je malá, není trestným činem.²⁸¹ Trestné činy mladistvých zákon neoznačuje žádným zvláštním způsobem a mladiství se tedy stejně jako dospělí mohou dopustit přečinů a zločinů či obzvlášť závažných zločinů.²⁸²

V oblasti sankcionování mladistvých, rozlišuje trestný zákon tři druhy sankcí, které lze mladistvým za spáchání trestného činu uložit, a to tresty, ochranná opatření a výchovná opatření. Soud může mladistvému uložit celkem osm druhů trestů – trest povinné práce, peněžitý trest, trest propadnutí věci, trest zákazu činnosti, trest zákazu účasti na veřejných akcích, trest vyhoštění, trest domácího vězení a trest odnětí svobody.²⁸³ Tyto tresty odpovídají trestním opatřením, která lze uložit mladistvým podle české právní úpravy. Dále soud může mladistvému uložit ochranné opatření

---

²⁸⁰ Z takto stanovené spodní věkové hranice pro vznik trestní odpovědnosti však § 22 odst. 2 trestného zákona stanovuje výjimku, podle které může být za trestný čin pohlavního zneužití podle § 201 trestného zákona trestně odpovědná pouze osoba starší 15 let, čímž se posouvá spodní věková hranice speciálně u tohoto trestného činu na 15 let.

²⁸¹ HULMÁKOVÁ, J.: Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, č. 4. s. 94.

²⁸² Srov. § 9 až § 11 trestného zákona.

²⁸³ Obdobně jako v České republice se však při ukládání trestů mladistvým horní hranice trestních sazeb stanovené v zákoně snižují, ne však vždy o polovinu, někdy je snížení i větší.

v podobě ochranné výchovy či detence²⁸⁴ anebo výchovné opatření, kterým mohou být výchovné povinnosti a omezení a také napomenutí s výstrahou.

Trest má sloužit především k výchově mladistvého v řádného občana, má přispívat k prevenci protiprávní činnosti mladistvého a k ochraně společnosti. Také by ale měl vést k obnovení vztahů narušených trestnou činností mladistvého a k jeho reintegraci do společnosti. Ochranná a výchovná opatření by oproti tomu měla především sloužit k pozitivnímu ovlivnění dalšího duševního, mravního a rozumového vývoje mladistvého a měla by přispět k jeho ochraně před škodlivými vlivy a kriminální budoucností. Přestože ze zákona plynou odlišné účely jednotlivých sankcí, vždy by soud při volbě sankce měl náležitě zohledňovat věk, rozumovou a mravní vyspělost mladistvého a samozřejmě jeho osobní, rodinné a jiné sociální poměry. Upřednostněna by měla být taková reakce, která se zdá být nejvhodnější z hlediska začlenění mladistvého do společnosti a předcházení jeho další trestné činnosti. Zákon blíže upravuje i podmínky uložení a výkonu jednotlivých sankcí.

5. 1. 2 Trestní řízení proti mladistvým

Úprava trestního řízení proti mladistvým se nalézá v zákoně č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, ve třetí části, hlavě sedmé v rámci úpravy zvláštních způsobů řízení. Stejně jako v případě trestného zákona i trestný poriadok pouze stanovuje některé odchylky od obecných pravidel pro trestní řízení, které se mají použít ve vztahu k obviněnému mladistvému. Oproti české právní úpravě se ovšem jedná o velmi stručnou úpravu několika málo odlišností. Trestný poriadok se sice dále uvedenými odchylkami snaží chránit mladistvého před negativy spojenými s absolvováním trestního řízení, ale ochrana je výrazně slabší než ochrana poskytovaná českým trestním právem mládeže.

V první řadě je třeba upozornit na to, že trestnou činnost mládeže neprojednávají zvláštní soudy pro mládež jako v České republice, ale obecné soudy. Pouze z § 347 odst. 1 tr. poriadku plyne, že by trestné činy mladistvých měly projednávat osoby s dostatečnými životními zkušenostmi a zkušenostmi s výchovou mládeže. Trestný poriadok neobsahuje ani speciální úpravu místní příslušnosti soudů pro projednávání trestných činů mladistvých. Trestné činy mladistvých proto zpravidla projednává

---

²⁸⁴ HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 117.

a rozhoduje soud místně příslušný podle místa spáchání trestného činu.²⁸⁵ Ustanovení § 341 tr. poriadku nicméně umožňuje postoupení věci soudu, v jehož obvodu má mladistvý trvalý pobyt, nebo soudu, u kterého bude projednání věci s ohledem na zájmy mladistvého nejúčelnější. Důvodová zpráva k trestnému poriadku předpokládala v budoucnu vytvoření specializovaných senátů, které by měly řešit trestné činy mladistvých, ale k tomu do současné doby nedošlo.²⁸⁶

Samotný průběh trestního řízení proti mladistvým se stejně jako v České republice neliší od průběhu trestního řízení proti dospělým obviněným. Sestává z přípravného řízení, které se dělí na fázi před zahájením trestního stíhání a fázi vyšetřování, která následuje po zahájení trestního stíhání, dále z řízení před soudem a vykonávacího řízení. V řízení proti mladistvému lze využít všechny zvláštní způsoby řízení²⁸⁷, které trestní řád upravuje. Pouze sjednání dohody o vině a trestu s mladistvým obviněným a její následné schválení trestný poriadok podmiňuje souhlasem zákonného zástupce a obhájce mladistvého. V řízení proti mladistvému ale nelze vydat trestní příkaz a také proti němu nelze konat řízení proti uprchlému. Společné řízení proti mladistvému a dospělému zákon sice v zásadě nevylučuje, ale připouští jej pouze ve výjimečných případech, kdy je konání společného řízení potřebné k náležitému objasnění věci nebo jsou-li pro tento postup jiné vážné důvody.

Za účelem zajištění řádného výkonu svých práv musí mít mladistvý podle § 366 tr. poriadku obhájce vždy již od vznesení obvinění. Kromě obhájce k ochraně zájmů mladistvého v řízení mohou podobně jako v České republice přispívat i jeho zákonní zástupci, kterým se zasílá obžaloba a návrh dohody o vině a trestu. Jsou také vyrozumíváni o každém omezení osobní svobody mladistvého včetně jeho vzetí do vazby, o konání hlavního líčení a veřejných zasedání i o případném využívání odklonů. Zákonní zástupci za mladistvého mohou podávat opravné prostředky,

---

²⁸⁵ Srov. § 17 tr. poriadku.

²⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok. s. 68. Dostupná na: <<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188458>> [6. 2. 2020].

²⁸⁷ Kromě dohody o vině a trestu upravené v § 232 a násl. a § 331 a násl. tr. poriadku zná trestný poriadok i další odklony podobné české úpravě, a to podmíněné zastavení trestního stíhání upravené v § 216 a § 217 tr. poriadku, podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného podle § 218 a § 219 tr. poriadku a smír podle § 220 až § 227 tr. poriadku, který se podobá institutu narovnání podle § 309 až § 314 tr. řádu.

a to i proti jeho vůli. Podobné postavení v řízení proti mladistvému má i orgán sociálně právní ochrany dětí a sociální kurately.²⁸⁸

Vůči mladistvému lze v trestním řízení použít stejné zajišťovací prostředky jako vůči dospělému obviněnému. Podle § 339 tr. poriadku by ale mělo docházet ke vzetí mladistvého do vazby jen v nejkrajnějších případech, kdy účelu vazby nelze dosáhnout jiným způsobem. Mladistvého lze vzít do vazby ze stejných důvodů jako dospělého a zároveň vazba může trvat stejně dlouho jako u dospělého obviněného.

Orgány činné v trestním řízení proti mladistvému by stejně jako v České republice měly vynaložit potřebné úsilí k důkladnému zjištění dosaženého stupně rozumové a mravní vyspělosti mladistvého. Nezbytné je také objasňování jeho poměrů a okolností týkajících se prostředí, ve kterém vyrůstá, aby v návaznosti na tato zjištění mohlo být adekvátně reagováno na jeho trestnou činnost. Za účelem zjištění poměrů mladistvého orgány činné v trestním řízení spolupracují s orgánem sociálně právní ochrany dětí a sociální kurately a s obcí.

Výrazný rozdíl oproti české právní úpravě představuje úprava hlavního líčení či veřejného zasedání zakotvená v § 343 tr. poriadku. Podobně jako v České republice musí být mladistvý vždy přítomen hlavnímu líčení a také veřejnému zasedání, v němž soud projednává dohodu o vině a trestu. Zcela jinak však trestný poriadok koncipuje ochranu soukromí mladistvého, pokud jde o veřejnost hlavního líčení a veřejných zasedání. Slovenská úprava počítá primárně s veřejným konání hlavního líčení i veřejných zasedání. Na návrh mladistvého, jeho obhájce nebo zákonného zástupce může soud ale veřejnost vyloučit, pokud je to v zájmu mladistvého. Jedná se však pouze o speciální důvod fakultativního vyloučení veřejnosti a nikoli pravidlo, a proto v této úpravě lze spatřovat výrazně slabší ochranu mladistvého před stigmatizací z trestního řízení, než jakou poskytuje české trestní právo. Jediné zajištění ochrany soukromí mladistvého tak představuje zákaz zveřejňování osobních údajů o obviněném mladistvém zakotvený v § 6 odst. 2 tr. poriadku.

---

²⁸⁸ Úkoly orgánu sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately upravuje zákon č. 305/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Konkrétně z § 16 písm. a) a písm. b) uvedeného zákona vyplývá povinnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí a sociální kurately poskytovat ochranu dětem, které se dopustily činu jinak trestného, a mladistvým.

5.2 Německo

Spolková republika Německo stejně jako Česká republika upravuje trestní právo mládeže zvláštním zákonem. Poprvé Německo komplexně upravilo trestní soudnictví nad mládeží v zákoně o soudnictví nad mládeží (*Jugendgerichtsgesetz*) z roku 1923. Tento zákon vyňal dosavadních několik málo ustanovení týkajících se mládeže ze stávajícího trestního zákoníku a přidal řadu dalších pravidel, kterými způsobil posun zejména v podobě trestního řízení proti mladistvým a v otázce ukládání sankcí. Sankce měly být ukládány, pouze pokud nebylo dostačující řešení trestné činnosti mladistvého uložením výchovného opatření. Přestože se při praktickém užívání zákona objevovaly určité jeho nedostatky, jednalo se v tehdejší době o zdařilou úpravu,²⁸⁹ kterou se inspiroval i český zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931. Tento zákon doznal dvou velkých novelizací v letech 1943 a 1953, ale v podstatě platí dodnes, i když samozřejmě s řadou změn oproti své původní podobě. Novelizace v roce 1943 proběhla zákonem o soudnictví nad mládeží nazvaným *Reichsjugendgerichtsgesetz*, který přinesl dnes již tradiční rozdělení reakcí na kriminalitu mládeže do tří skupin na výchovná opatření (*Erziehungsmaßregeln*), kázeňské prostředky (*Zuchtmittel*) a vězení mladistvých (*Jugendgefängnis*, dnes *Jugendstrafe*). Druhá velká novelizace byla provedena přijetím zákona o soudnictví nad mládeží *Jugendgerichtsgesetz* (dále jen „JGG“) dne 4. 8. 1953, který oproti předchozím zmíněným verzím přinesl změnu v podobě zavedení další kategorie mládeže, tzv. mladých dospělých (*Heranwachsende*).

Německý *Jugendgerichtsgesetz* z roku 1953 upravuje hmotné i procesní trestní právo nad mládeží a je podle § 2 odst. 2 JGG stejně jako český zákon o soudnictví ve věcech mládeže speciální ve vztahu k německému trestnímu řádu (*Strafprozessordnung*, StPO) a trestnímu zákoníku (*Strafgesetzbuch*, StGB). Primárním účelem trestního práva mládeže má být podle § 2 odst. 1 JGG předcházení další trestné činnosti mladistvých a mladých dospělých, a to za pomoci různých prostředků, které na ně mají působit výchovně.

---

²⁸⁹ SCHAFFSTEIN, F., BEULKE, W.: *Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung*. 14., aktualisierte Auflage. Stuttgart: Kohlhammer, 2002. s. 39.

5. 2. 1 Hmotněprávní úprava trestního práva mládeže

Německé trestní právo na rozdíl od českého rozlišuje celkem tři kategorie mládeže, kterou dělí na děti mladší 14 let, mladistvé (*Jugendliche*) a mladé dospělé (*Heranwachsende*). Děti mladší 14 let nejsou za své činy vůbec trestně odpovědné, ale pokud se dopustí činu jinak trestného, může jim rodinný soud v civilním řízení uložit výchovná opatření, nebo uložit opatření jejich zákonným zástupcům. Skupinu mladistvých tvoří děti, které v době spáchání činu dovršily 14 let věku, ale dosud nedosáhly 18. roku věku. Pokud by se v konkrétním případě vyskytly pochybnosti, zda již osoba dosáhla 18 let věku či nikoli, postupuje se podle pravidel vztahujících se na mladistvé.²⁹⁰ Mladiství jsou sice za své jednání již trestně odpovědní, ale jejich trestní odpovědnost je stejně jako v České republice podmíněna dosaženým stupněm rozumové a duševní vyspělosti. Mladistvý za svůj čin není trestně odpovědný, pokud v době spáchání činu z důvodu nedostatečné rozumové a duševní vyspělosti nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého činu a podle toho jednat. Za takový čin mu může soud uložit stejná opatření jako rodinný soud.

Poslední skupinu mládeže tvoří podle § 2 odst. 2 JGG mladí dospělí, kteří již dosáhli 18 let věku, ale nedovršili 21. rok věku. Mladí dospělí jsou již plně trestně odpovědní, ale německé právo k nim přesto přistupuje mírněji než k ostatním dospělým pachatelům. Ustanovení § 105 JGG umožňuje užití některých ustanovení vztahujících se na mladistvé i v případě mladého dospělého. Podmínkou pro takový postup je, že soud po zhodnocení osobnosti mladého dospělého a jeho prostředí usoudí, že jeho duševní a rozumový vývoj odpovídá mladistvým. Nebo tak lze postupovat v případě, že jednání mladého dospělého odpovídá jen provinění mladistvého. Mladí dospělí jsou zvýhodňováni zejména v otázce sankcionování, kdy jim mohou být ukládány mírnější tresty. Může jim být uložen trest odnětí svobody (*Jugendstrafe*) maximálně ve výměře 10 let, nebo 10 až 15 let jedná-li se o čin, za jehož spáchání německý trestní zákoník umožňuje uložení trestu odnětí svobody na doživotí.

Specifikum německého trestního práva mládeže oproti obecné úpravě spočívá také v reakcích státu na trestnou činnost mládeže. Kromě toho, že by ukládané sankce měly na mladistvé působit především výchovně, se značně liší i katalog těchto sankcí.

---

²⁹⁰ Srov. § 1 odst. 3 JGG.

Mladistvým lze uložit tři druhy sankcí, kterými jsou výchovná opatření (*Erziehungsmaßregeln*), kázeňské prostředky (*Zuchtmittel*) a trest pro mladistvé (*Jugendstrafe*). Přednostně by však měla být ukládána vždy výchovná opatření a teprve v případě, že by nepostačovala, tak lze uložit kázeňský prostředek nebo trest pro mladistvé. Výchovné opatření může mít podobu uložení pokynů (příkazů či zákazů) nebo nařízení využít pomoci při výchově podle sociálního zákoníku.²⁹¹ Uložené pokyny, jež se ve většině podobají výchovným opatřením podle české právní úpravy, by měly přispívat k úpravě vedení života mladistvého a k jeho výchově.²⁹² Kázeňskými prostředky jsou varování, udělení pokynů²⁹³ a zavření (*Jugendarrest*). Dále má soud možnost uložit mladistvému trest pro mladistvé, který spočívá v odnětí svobody mladistvého a který je vykonáván ve zvláštních k tomu určených zařízeních. Může být uložen i jako podmíněný, pokud je kratší než jeden rok. Narozdíl od výchovných opatření, které mají ryze výchovný účel, kázeňské prostředky již vykazují prvky represe a trest pro mladistvé umožňuje výraznější zohlednění závažnosti spáchaného provinění.²⁹⁴

5. 2. 2 Procesněprávní úprava trestního práva mládeže

Úpravu trestního řízení proti mladistvým obsahuje hlava druhá JGG především v ustanoveních § 33 až § 81a JGG s tím, že při absenci zvláštní úpravy se použijí ustanovení trestního řádu (*Strafprozessordnung*, StPO). Samotný průběh trestního řízení proti mladistvému se neliší od trestního řízení proti dospělým obviněným a sestává z přípravného řízení, řízení před soudem a vykonávacího řízení. Celé řízení stojí na stejných principech jako obecné trestní řízení, tedy zejména na zásadě bezprostřednosti a ústnosti, materiální pravdy, zásadě oficiality, zásadě volného hodnocení důkazů a zásadě presumpce neviny. Přesto se však v trestním řízení proti mladistvým objevuje řada odchylek od obecné úpravy. Specifika spočívají ve zvláštní úpravě příslušnosti soudu, omezení veřejnosti řízení, v okruhu subjektů sehrávajících

²⁹¹ Srov. § 12 JGG + § 30 Sozialgesetzbuch.

²⁹² Pokyny podle § 10 JGG mohou spočívat například v povinnosti mladistvého bydlet v rodině nebo v domově mládeže, povinnosti účastnit se sociálního tréninkového kurzu, povinnosti usilovat o vyrovnání s poškozeným, povinnosti zdržet se styku s určitými osobami nebo návštěv určitých míst nebo povinnosti podrobit se dohledu jiné osoby a další.

²⁹³ Uložené pokyny podle § 15 JGG mohou mít podobu povinnosti osobně se omluvit poškozenému, vykonat práce, podle svých sil odstranit způsobenou škodu nebo zaplatit peněžitou částku ve prospěch obecně prospěšného zařízení.

²⁹⁴ ŠČERBA, F.: K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. Trestní právo. 2015, č. 1. s. 12.

důležité role v tomto řízení nebo v úpravě odklonů. Odlišnosti od obecné úpravy by měly přispívat k naplnění výchovného účelu trestního práva mládeže.²⁹⁵

Kromě soudu, státního zástupce, policie a obviněného v trestním řízení proti mladistvým vystupují i zákonní zástupci mladistvého či jiné osoby pečující o mladistvého, asistent služby pro mládež (*Jugendgerichtshilfe*)²⁹⁶, obhájce a případně poradce a poškozený. Trestné činy mladistvých zákon nazývá jednotně proviněním (*Verfehlung*). V Německu stejně jako v České republice projednávají provinění výhradně zvláštní soudy pro mládež, kterými jsou v prvním stupni samosoudci pro mládež, senáty mládeže složené ze soudce pro mládež jako předsedy a dvou přísedících (jednoho muže a jedné ženy) anebo komory mládeže složené ze tří soudců a dvou přísedících.²⁹⁷ Místní příslušnost soudů pro mládež se řídí pravidly stanovenými v trestním řádu. Navíc je příslušným podle § 42 JGG i soud, který je rodinným soudem mladistvého, nebo soud, v jehož obvodu se mladistvý zdržuje v době podání obžaloby.

Soudcem pro mládež i státním zástupcem v řízení proti mladistvým by měly být pouze osoby mající zkušenosti v oblasti výchovy mládeže. Ustanovení § 37 JGG pouze uvádí, že by měly mít zkušenosti v oblasti výchovy, nikoli že je povinně mít musí. V praxi mohou proto funkci soudce nebo státního zástupce vykonávat i osoby bez zmíněných zkušeností. Podle Strenga k této formulaci zákonodárce přistoupil pravděpodobně proto, aby se vyhnul komplikacím při přidělování jednotlivých věcí v justici a s tím souvisejícím zvýšeným nákladům.²⁹⁸

Zákonní zástupci mladistvého a osoby pečující o mladistvého mají právo a zároveň povinnost se účastnit hlavního líčení ve věci mladistvého. Zákon na ně rozšířil také řadu práv, která standardně náleží obviněnému, například právo klást otázky svědkům či znalcům a právo posledního slova. Vždy se jim také doručuje

---

²⁹⁵ SCHAFFSTEIN, F., BEULKE, W.: *Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung*. 14., aktualisierte Auflage. Stuttgart: Kohlhammer, 2002. s. 209.

²⁹⁶ *Jugendgerichtshilfe* je zvláštní orgán, který v trestním řízení proti mladistvému má přispívat k prosazování výchovných a sociálních aspektů a péče o mladistvé. V řízení především může zprostředkovat informace o osobě mladistvého a tím pomoci soudu ke zvolení nejvhodnější reakce na provinění mladistvého, která pozitivně ovlivní jeho další vývoj. In: SCHAFFSTEIN, F., BEULKE, W.: *Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung*. 14., aktualisierte Auflage. Stuttgart: Kohlhammer, 2002. s. 222.

²⁹⁷ Srov. § 33 až § 33b JGG.

²⁹⁸ STRENG, F.: „Richter und Erzieher zugleich“? Empirische Befunde zum professionellen Profil in der Jugendjustiz. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*. 2015, č. 12. s. 606 Dostupné na: <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2015_12_972.pdf> [6. 2. 2020]

obžaloba a jsou vyrozumíváni o zahájení a dalším průběhu trestního řízení nebo mohou mladistvému zvolit obhájce. O zahájení a dalším průběhu trestního řízení se vyrozumívají také asistenční služba pro mládež (*Jugendgerichtshilfe*), která soudu pomáhá při objasňování životních a rodinných poměrů mladistvého a jeho dosavadního chování, a dále škola a rodinný soud, jež také mohou do řízení přispět informacemi o osobě mladistvého.²⁹⁹ Soud má totiž podle § 43 odst. 1 JGG povinnost zjišťovat vyzrálost mladistvého k posouzení jeho trestní odpovědnosti ve smyslu § 3 JGG, a proto je třeba co nejdříve po zahájení řízení objasňovat životní a rodinné poměry mladistvého a jeho dosavadní chování. Pokud je to nezbytné pro zjištění stupně vývoje mladistvého nebo jiných jeho podstatných vlastností důležitých pro řízení, je možné podle § 43 odst. 2 JGG provést i vyšetření mladistvého.

Ustanovení § 68 JGG oproti obecné úpravě § 140 StPO významně rozšiřuje v případě mladistvého důvody nutné obhajoby. Mladistvý musí mít obhájce vedle případů, kdy jej musí mít dospělý obviněný, i v případě, že jeho zákonným zástupcům nebo rodičům byla odňata jejich práva v tomto řízení, nebo pokud nemohou být řízení přítomni a jejich nepřítomnost nepostačuje nahradit informováním mladistvého nebo přítomností jiné zletilé osoby. Dále musí mít mladistvý obhájce, nachází-li se v zařízení za účelem vypracování znaleckého posudku o jeho osobě anebo lze-li očekávat uložení trestu pro mladistvé nebo jeho přerušení, nebo nařízení pobytu v psychiatrické nebo odvykací léčbě. Nezvolí-li si obhájce sám mladistvým, mohou mu jej zvolit jeho rodiče či zákonní zástupci. Pokud tak ani jeden z nich neučiní, ustanoví jej mladistvému soud. V případech nutné obhajoby musí mít mladistvý obhájce nejpozději před svým výsledkem nebo před konfrontací.³⁰⁰ Není-li dán důvod nutné obhajoby, ale soud přesto považuje za vhodné zajistit vyšší ochranu práv mladistvého, může mu podle § 69 JGG ustanovit poradce (*Beistand*), který má právo nahlížet do spisu a v hlavním líčení má práva obhájce s tím, že ale není oprávněn zastupovat obžalovaného.

V přípravném řízení koná státní zástupce vyšetřování týkající se nejen samotného činu, ale v součinnosti s asistenční službou *Jugendgerichtshilfe* objasňuje i skutečnosti vztahující se k osobě mladistvého. Státní zástupce má v souladu

---

²⁹⁹ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 66.

³⁰⁰ Srov. § 68 až § 68b JGG.

s principem legality povinnost podat obžalobu, pokud je dáno důvodné podezření, že trestně odpovědný mladistvý spáchal provinění. Podle § 45 JGG ve spojení s § 153 StPO ale může státní zástupce bez souhlasu soudce upustit od trestního stíhání mladistvého, není-li jeho trestní stíhání účelné. Půjde například o případy, kdy se mladistvý pokusil o vyrovnání s poškozeným nebo již užitá výchovná opatření stačila k naplnění účelu trestního řízení. Pokud se mladistvý ke svému činu přizná, může mu státní zástupce udělit napomenutí, a splní-li mladistvý uložené podmínky a státní zástupce to považuje za dostačující, může od trestního stíhání upustit nebo po podání obžaloby může soud řízení zastavit.³⁰¹

Jednání ve věcech mladistvých má stejně jako podle české právní úpravy vždy probíhat neveřejně s tím rozdílem, že i vyhlášení rozhodnutí je neveřejné. Obdobně jako v České republice se projednávání věci mladistvého vedle soudu, státního zástupce a mladistvého mohou účastnit pouze zákonem vyjmenované osoby. Těmito osobami jsou podle § 48 odst. 2 JGG poškozený, obhájce mladistvého nebo případně jeho poradce, asistent služby pro mládež, zákonní zástupci mladistvého nebo osoby pověřené jeho výchovou a případně vedoucí výchovného zařízení, v němž je mladistvý umístěn. Naopak vede-li se společné řízení proti mladistvému a mladému dospělému nebo mladistvému a dospělému obviněnému, což zákon nijak nevylučuje, probíhá jednání standardně veřejně. Soud v těchto případech může veřejnost vyloučit, vyžaduje-li to zájem mladistvého. Hlavní líčení zásadně podle § 50 JGG nelze vést v nepřítomnosti mladistvého obžalovaného s výjimkou případů, kdy to připouští obecná úprava StPO, zároveň jsou pro to důležité důvody a státní zástupce s tímto postupem souhlasí.³⁰²

Rozdílně oproti obecné úpravě zákon v § 72 JGG upravuje podmínky užití zajišťovacího prostředku v podobě vazby. Vazba má být využívána subsidiárně, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinou cestou, která může spočívat například v umístění mladistvého v domově pro mládež. Příkaz k zatčení musí mimo jiné obsahovat důvody, proč jiná konkrétní opatření nebyla k zajištění účelu vazby dostačující a je třeba vždy

---

³⁰¹ Srov. § 45 odst. 3 JGG, § 47 odst. 1 JGG.; ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 65.

³⁰² Na druhé straně § 51 odst. 1 JGG umožňuje, aby soud dočasně během hlavního líčení vykázal obžalovaného mladistvého z jednací síně, pokud by daná část jednání mohla mít negativní dopady na jeho výchovu.

zvážit negativní dopady, které vazba na mladistvého v konkrétním případě může mít. Z odůvodnění příkazu k zatčení musí být zřejmé, že soudce pečlivě zvážil ostatní prostředky, jimiž by vazba mladistvého mohla být nahrazena. Ve vztahu k mladistvému by vazba měla být užita pouze v situaci, kdy lze očekávat uložení trestu pro mladistvé.³⁰³ Mladiství mladší 16 let přitom mohou být vzati do vazby z důvodu nebezpečí jejich útěku pouze ve dvou případech, a to nemají-li žádné stálé bydliště nebo pokud se již vyhýbali trestnímu stíhání nebo se na to připravovali. Ustanovení § 72 odst. 5 JGG zdůrazňuje potřebu maximálního urychlení při vyřizování vazebních věcí mladistvých. Na rozdíl od české právní úpravy zákon neupravuje odlišně dobu trvání vazby, a proto vazba u mladistvých může trvat stejně dlouho jako u dospělých.³⁰⁴

Oproti obecné úpravě v trestním řízení proti mladistvému platí omezení pro využití některých zvláštních postupů, které německý trestní řád upravuje. Proti mladistvému nelze podle § 79 JGG vést zrychlené řízení ani vydat trestní příkaz, dále je podle § 80 JGG vyloučena soukromá žaloba a omezena přípustnost vedlejší žaloby³⁰⁵. Pokud by provinění mladistvého mělo podle obecných předpisů být stíháno na základě soukromé žaloby, může jej státní zástupce stíhat, jsou-li pro to výchovné důvody nebo je-li trestní stíhání v legitimním zájmu poškozeného a zároveň to není v rozporu s výchovným účelem řízení.

V některých případech lze užít i v řízení proti mladým dospělým některá pravidla vztahující se na trestní řízení ve věcech mladistvých.³⁰⁶ Na druhou stranu například hlavní líčení probíhá primárně veřejně, v řízení proti mladým dospělým není nijak omezena možnost využití soukromé nebo vedlejší žaloby a lze vydat i trestní příkaz a vést zrychlené řízení ve smyslu § 417 a násl. StPO. Trestní řízení proti mladému dospělému však vede soud pro mladistvé místně příslušný podle pravidel stanovených v § 42 JGG.

---

³⁰³ VILLMOW, B.: Junge Tatverdächtige in der Untersuchungshaft. Zeitschrift für Jugendkriminalität und Jugendhilfe. 2009, č. 3. s. 227.

³⁰⁴ Z ustanovení § 121 StPO vyplývá, že vazba běžně může trvat 6 měsíců a případně i déle, jsou-li pro to vážné důvody, spočívající zejména ve velkém rozsahu vyšetřování nebo jeho náročnosti.

³⁰⁵ Vedlejší žalobou se může k veřejné obžalobě podle § 80 odst. 3 JGG připojit pouze poškozený, kterému byla způsobena újma některým z blíže specifikovaných závažných provinění.

³⁰⁶ Srov. § 109 JGG.

5.3 Rakousko

Rakousko stejně jako Česká republika úpravu trestního práva mládeže vyčlenilo do samostatného zákona o soudnictví nad mládeží, který byl přijat v roce 1988 (BGB1 599/1988). Počátky vývoje zvláštního trestního práva mládeže však spadají již do roku 1909, kdy došlo ke zřízení prvních soudů pro mládež. Už v roce 1907 byl připraven první návrh zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ale z důvodu první světové války a následného zániku Rakouska-Uherska došlo k přijetí zákona teprve v roce 1928. Zákon o zacházení s mladistvými delikventy (*Bundesgesetz über die Behandlung junger Rechtsbrecher*) už před trestáním mladých delikventů upřednostňoval jejich výchovu, a proto vedle trestů zavedl i výchovná opatření. Během druhé světové války došlo, stejně jako v Německu, ke změnám v trestním právu mládeže a v roce 1944 byl přijat říšský zákon o soudnictví nad mládeží (*Reichsjugendgerichtsgesetz*, RGB1). Tento zákon byl po skončení války nahrazen opět původním zákonem z roku 1928, který byl znovu vyhlášen. K dalším změnám došlo v letech 1961 a 1974, kdy byl přijat nejprve spolkový zákon o zacházení s mladistvými delikventy (*Bundesgesetz über die Behandlung junger Rechtsbrecher*) a posléze zákon o přizpůsobení práva mládeže (*Jugendstrafrechtsanpassungsgesetz*), který však právo mládeže upravil pouze jako součást trestního zákoníku. K vyčlenění trestního práva mládeže do samostatného zákona došlo až přijetím zákona o soudnictví nad mládeží v roce 1988 (*Jugendgerichtsgesetz*, dále jen „rJGG“), který s řadou novelizací platí dodnes.³⁰⁷

Zákon obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu trestání mládeže a je speciální ve vztahu k rakouskému trestnímu řádu i trestnímu zákoníku. Rakouské trestní právo mládeže si podobně jako česká úprava klade za cíl předcházení trestné činnosti mládeže a maximální snížení míry stigmatizace mladistvých, která plyne z trestního řízení.³⁰⁸

---

³⁰⁷ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 56 – 57.

³⁰⁸ ALBRECHT, H.-J., KILCHLING, M.: Jugendstrafrecht in Europa. Freiburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2002. s. 270 – 271.

5. 3. 1 Hmotněprávní aspekty trestního práva mládeže

Podobně jako německá úprava i rakouský zákon o soudnictví nad mládeží rozlišuje v ustanovení § 1 tři kategorie mládeže, kterými jsou nedospělí (*Unmündige*) mladší 14 let, mladiství (*Jugendliche*), kteří již dosáhli 14. roku věku ale nedovršili 18. rok věku, a mladí dospělí (*junge Erwachsene*), kteří dovršili 18. rok věku ale dosud nedosáhli 21. roku věku. Nedospělí za své jednání nejsou trestně odpovědní vůbec. Trestní odpovědnost mladistvých je stejně jako v České republice podmíněna dostatečnou zralostí, a je vyloučena, pokud mladistvý není dostatečně zralý, aby rozpoznal protiprávnost svého jednání a podle toho jednal. Soudy přitom mají povinnost v každém řízení zjišťovat, zda zralost mladistvého v době spáchání činu byla dostatečná, aby za jeho spáchání mohl být trestně odpovědný. Trestní odpovědnost mladistvých navíc zákon vylučuje ještě v případě, kdy se mladistvý dopustil přečinu (*Vergehen*)³⁰⁹ bez vážného zavinění a chybí-li zvláštní důvody pro užití trestního práva k odvrácení mladistvého od trestné činnosti.

Mladí dospělí jsou již plně trestně odpovědní, ale přesto k nim rakouské trestní právo zaujímá benevolentnější postoj. V hmotněprávní oblasti se projevuje v mírnějším sankcionování mladých dospělých, když jim lze uložit trest odnětí svobody nejvýše v trvání 15 let. V trestním řízení ve vztahu k nim lze také aplikovat některá specifika trestního řízení proti mladistvým. Nejedná se však o ucelenou úpravu trestního práva mladých dospělých. Spíše jde o několik jednotlivých ustanovení vztahující se primárně na mladistvé, jejichž aplikaci zákon připouští i u mladých dospělých.³¹⁰ Až na několik málo hmotněprávních ustanovení zákona o soudnictví nad mládeží, která výslovně hovoří o mladých dospělých, se na mladé dospělé aplikuje obecná úprava rakouského trestního zákoníku (*Strafgesetzbuch*, dále jen „rStGB“).

Rakouské trestní právo mládeže se v mnoha ohledech odlišuje od obecného trestního práva také v otázce sankcionování mladistvých, ke kterým přistupuje mírněji. Rakouský zákon o soudnictví nad mládeží na rozdíl od českého nebo německého

---

³⁰⁹ Rakouský trestní zákoník (*Strafgesetzbuch*) v § 17 rozlišuje trestné činy na přečiny a zločiny, kdy zločiny (*Verbrechen*) jsou úmyslné činy, za jejichž spáchání lze uložit trest odnětí svobody na doživotí nebo trestní odnětí svobody delší než tři roky. Všechny ostatní trestné činy jsou přečiny (*Vergehen*).

³¹⁰ ALBRECHT, H.-J., KILCHLING, M.: Jugendstrafrecht in Europa. Freiburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2002. s. 300.

zákona neobsahuje zvláštní ucelený katalog sankcí, které by bylo možné mladistvému uložit, ale pouze omezuje možnost využití trestu odnětí svobody a stanovuje další možné reakce na trestnou činnost mladistvého. Z § 5 rJGG plyne, že mladistvému lze ukládat tresty za podmínek stanovených v trestním zákoníku s určitými specifiky týkajícími se trestu odnětí svobody a peněžitého trestu. Oba zmíněné tresty mohou být ukládány jako podmíněné, částečně podmíněné a nepodmíněné. Mladistvého sice lze odsoudit k trestu odnětí svobody, ale horní hranice stanovené trestním zákonem se snižují na polovinu a spodní hranice žádná není. Nejvyšší trest odnětí svobody uložený mladistvému může činit 15 let, ale pro většinu trestné činnosti jsou horní hranice ještě nižší. Mladistvému může soud uložit dále trest domácího vězení.

Mladistvého za spáchání trestné činnosti není potřeba ve všech případech odsoudit ke konkrétnímu trestu, ale zákon umožňuje i využití jiných postupů jako je upuštění od trestního stíhání podle § 6 rJGG, vyslovení viny bez uložení trestu podle § 12 rJGG nebo vyslovení viny s výhradou uložení trestu během zkušební doby podle § 13 rJGG. Kromě trestů a různých odklonů může stát na trestnou činnost mladistvého reagovat i uložením dvou typů opatření podle § 21 a 22 rStGB, která spočívají v umístění pachatele v zařízení pro duševně nemocné pachatele nebo v zařízení pro pachatele závislé na návykových látkách.

5. 3. 2 Procesněprávní aspekty trestního práva mládeže

Také samotné trestní řízení proti mladistvým se v určitých ohledech odlišuje od trestního řízení upraveného v rakouském trestním řádu (*Strafprozessordnung*, dále jen „rStPO“), který se užívá subsidiárně. Rozdíly lze nalézt například v úpravě příslušnosti soudů, v důvodech nutné obhajoby nebo v úpravě odklonů.

V Rakousku v současné době neexistují zvláštní soudy pro mládež. Trestné činy mladistvých projednávají a rozhodují o nich okresní a zemské soudy. Případy trestné činnosti mládeže by však měly být svěřovány soudcům a státním zástupcům, kteří mají znalosti a zkušenosti v oblastech psychologie, sociální práce a pedagogiky mládeže. Zemský soud může o trestných činech mladistvých rozhodovat v různém obsazení, buď jako samosoudce, nebo jako senát, nebo jako porotní soud. Členové senátu i porotního soudu by také měli mít zkušenosti a znalosti v oblasti práce s mládeží. V podstatě tak lze dovodit, že by měla u daných soudů být zřízena zvláštní oddělení mládeže,

ale zákon to výslovně neukládá.³¹¹ Místní příslušnost soudu i státního zástupce se podle § 29 rJGG v řízení proti mladistvému vždy řídí primárně místem pobytu mladistvého v době zahájení řízení.

V trestním řízení proti mladistvému opět kromě orgánů činných v trestním řízení a mladistvého může vystupovat poškozený, zákonní zástupci mladistvého a orgán sociální péče o děti. Ustanovení § 38 rJGG přiznává zákonným zástupcům mladistvého právo účastnit se všech úkonů, kterých se může účastnit mladistvý. Mohou nahlížet do spisu, podávat opravné prostředky a jsou jim doručována všechna důležitá rozhodnutí ve věci včetně obžaloby, rozhodnutí o užití některého z odklonů nebo rozhodnutí o vazbě. Dále jsou například vyrozumíváni o konání hlavního líčení. Pokud by péči o mladistvého a jeho výchovu zajišťovala osoba odlišná od jeho zákonného zástupce, náleží jí stejná práva jako zákonnému zástupci mladistvého. Mladistvý si také podle § 37 rJGG může zvolit důvěrníka, který se může účastnit celého řízení.

Vedle zákonných zástupců k zajištění řádného výkonu práv mladistvého může významně přispívat i jeho obhájce. Mladistvý musí mít obhájce vždy po celé řízení před zemským soudem a před soudem okresním v případě, že je to potřebné nebo vhodné k zajištění práv mladistvého. Taková situace nastává, pokud mladistvý nemá v řízení žádného zákonného zástupce nebo se jeho zákonný zástupce přes řádné předvolání nedostavil. Je zřejmé, že důvody nutné obhajoby u mladistvých v Rakousku jsou užší než v České republice, kde musí mít mladistvý obhájce v každém trestním řízení nehledě na to, pro jaký trestný čin a před kterým soudem je stíhán.

Na rozdíl od české právní úpravy rakouský zákon o soudnictví nad mládeží předpokládá veřejné konání hlavního líčení. Oproti obecné úpravě ale umožňuje soudu, aby na návrh nebo i bez návrhu rozhodl o vyloučení veřejnosti, vyžaduje-li to zájem mladistvého. I v případě neveřejného konání hlavního líčení se jej však mohou účastnit zákonní zástupci mladistvého, osoby pečující o mladistvého, sociální kurátor mladistvého a zástupce orgánu sociální péče o mládež. Orgán sociální péče o mládež (*Jugendgerichtshilfe*) může podobně jako orgán sociálně-právní ochrany dětí v České republice spolupracovat přímo s rodinou mladistvého a tím získat nejvíce poznatků o jeho životní situaci. Proto pak poskytuje soudu a státnímu zástupci zprávy o osobních

---

³¹¹ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 58.

a rodinných poměrech mladistvého, informace o jeho vývoji a o dalších okolnostech důležitých pro zhodnocení osobnosti mladistvého.³¹²

Za účelem zajištění přítomnosti mladistvého obviněného pro řízení jej lze vzít do vazby, ale mělo by k tomu docházet v pouze v krajních případech, v nichž nepostačuje užití mírnějších prostředků (včetně opatření rodinného práva). Vždy se předem musí zohlednit, zda negativní následky na dalším vývoji mladistvého, které s sebou pobyt ve vazbě přináší, nebudou neúměrné ve vztahu k závažnosti spáchaného činu a předpokládané výši později uloženého trestu. Na rozdíl od dospělých smí podle § 35 rJGG vazba mladistvého trvat maximálně 3 měsíce do zahájení hlavního líčení v řízení před okresním soudem nebo maximálně 1 rok do zahájení hlavního líčení, je-li k projednání věci příslušný porotní soud či senát. V tomto případě však po šesti měsících lze vazbu prodloužit jen pokud se ve věci objevily zvláštní obtíže.³¹³ O případném prodloužení vazby soud musí rozhodovat ve lhůtách stanovených v § 175 rStPO, které činí čtrnáct dní od vzetí do vazby, poté jeden měsíc od prvního prodloužení vazby a dále každé dva měsíce od posledního prodloužení vazby. Vazbu lze nahradit i domácím vězením podle § 173a rStPO.

Samotné trestní řízení proti mladistvému podobně jako v České republice sestává z přípravného řízení, řízení před soudem a vykonávacího řízení. O zahájení trestního stíhání mladistvého o skončení řízení je státní zástupce povinen informovat orgán sociální péče o děti a poručenský soud. Další sdělování informací o mladistvém a řízení vedeném proti němu je však z důvodu jeho ochrany před stigmatizací z řízení velmi omezené. Jakýmkoli dalším subjektům, jako je třeba veřejné školní zařízení, které mladistvý navštěvuje, mohou být informace o řízení zprostředkovány pouze v některých případech.³¹⁴

---

³¹² Srov. § 47 až § 50 rJGG.

³¹³ Pro srovnání lze zmínit, že podle § 178 rStPO může vazba v případě dospělých obviněných do zahájení hlavního líčení ve věci trvat nejvýše 6 měsíců, je-li obviněný stíhán pro přečin, 1 rok, je-li obviněný stíhán pro zločin, za nějž hrozí uložení trestu odnětí svobody do 5 let, 2 roky, je-li obviněný stíhán pro zločin, za který lze uložit trest odnětí svobody převyšující 5 let.

³¹⁴ ALBRECHT, H.-J., KILCHLING, M.: Jugendstrafrecht in Europa. Freiburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2002. s. 289.

Přípravné řízení může státní zástupce ukončit zastavením trestního stíhání, podáním obžaloby nebo využitím některého odklonu.³¹⁵ O mírnějším přístupu k mladistvým pachatelům svědčí také právě široký okruh zvláštních způsobů řízení, které lze ve vztahu k mladistvému obviněnému použít. Na jedné straně sice § 44 rJGG výslovně vylučuje možnost podání soukromé obžaloby proti mladistvému, ale podobně jako v Německu umožňuje stíhání daných trestných činů mladistvých na základě obžaloby podané státním zástupcem, vyžadují-li to výchovné důvody nebo zájem poškozeného. Na druhé straně však zákon připouští bez omezení užití jiných odklonů známých obecné úpravě trestního řádu v podobě narovnání podle § 204 rStPO (*Tatausgleich*) a odstoupení od trestního stíhání po uplynutí zkušební doby podle § 203 rStPO (*Probe*). Navíc lze v případě mladistvých využít ještě další zvláštní odklony v podobě upuštění od stíhání podle § 6 rJGG (*Absehen von der Verfolgung*) a odstoupení od trestního stíhání podle § 7 a § 8 rJGG (*Rücktritt von der Verfolgung*). V obou uvedených případech má státní zástupce, případně v řízení před soudem soudce, povinnost daný odklon využít, pokud jsou splněny zákonné podmínky. Narozdíl od české úpravy odklonů se nejedná o fakultativní postup. Oba tyto odklony se užívají u méně závažných trestných činů, kdy není třeba žádného dalšího opatření k odvrácení mladistvého od další trestné činnosti. Ustanovení § 7 rJGG stanoví, že při zvážení odstoupení od trestního stíhání je vhodné zohlednit například zaplacení peněžité částky nebo provedení obecně prospěšných prací mladistvým. Za určitou formu odklonů proto lze považovat i úhradu peněžité částky podle § 200 rStPO (*Zahlung eines Geldbetrages*) a provedení obecně prospěšných prací podle § 201 až § 202 rStPO (*Gemeinnützige Leistungen*). Podle § 8 odst. 1 rJGG může být po mladistvém požadováno zaplacení peněžité částky jen v situaci, kdy je schopen ji uhradit sám z vlastních prostředků.

V trestním řízení proti mladým dospělým se ze shora uvedených specifik týkajících se řízení proti mladistvým uplatní například ustanovení o zvláštní příslušnosti soudů nebo se přiměřeně uplatní ustanovení o veřejnosti hlavního líčení, zjišťování jeho rodinných a osobních poměrů nebo o právu zvolit si důvěrníka. Na druhé straně ohledně nutné obhajoby se u mladého dospělého uplatní pouze obecná ustanovení rakouského trestního řádu.

---

³¹⁵ ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 60.

5.4 Řízení ve věci trestně neodpovědných dětí

Ve všech třech shora uvedených zemích činy jinak trestné, které spáchaly trestně neodpovědné děti mladší 14 let, nebo mladiství, kteří však z důvodu nedostatečné zralosti nejsou za své jednání trestně odpovědní, projednávají poručenské (nebo rodinné) soudy v nesporném občanskoprávním řízení. Za taková jednání potom dětem mohou uložit různá opatření, která směřují k výchově dítěte k vedení řádného života bez páchání další protiprávní činnosti.

5.5 Shrnutí

Přestože se Rakouská, Německá i Slovenská úprava trestního práva mládeže velmi podobá české, je zjevné, že i přesto obsahují řadu rozdílů. Odlišnosti v oblasti procesního práva vykazují zejména úpravy veřejnosti řízení, důvodů nutné obhajoby nebo příslušnosti soudů. Nelze přitom s jistotou tvrdit, že by některá úprava s ohledem na ochranu zájmů dětí byla lepší nebo horší. Rakousko sice nedisponuje zvláštními soudy mládeže a v první řadě předpokládá veřejné konání hlavního líčení, ale na druhé straně umožňuje veřejnost vyloučit, je-li to třeba, nebo upravuje místní příslušnost primárně podle hlediska pobytu mladistvého. Německé právo zase nepochybně velmi silně chrání soukromí mladistvého, když přítomnost veřejnosti nepřipouští ani při vyhlášení rozsudku. Na druhé straně se místní příslušnost soudu neřídí v první řadě pobytem mladistvého. Oproti České republice však Rakousko i Německo upravují zvláštní skupinu mládeže, mladé dospělé, čímž mládeži de facto umožňují plynulejší přechod do dospělosti, když k nim ještě v prvních letech dospělosti zaujímají mírnější postoj než k dospělým pachatelům.

Slovensko jako jediná z výše uvedených zemí neupravila trestní právo mládeže samostatně, a proto je jeho úprava mnohem stručnější ve zbylých zmíněných zemích. Přesto se však v základních ohledech příliš neodlišuje a také se snaží chránit mladistvé delikventy před negativními dopady jejich trestné činnosti. Umožňuje vyloučení veřejnosti z hlavního líčení nebo shodně s ostatními zmiňovanými úpravami požaduje, aby orgány činné v trestním řízení spolupracovaly s orgánem péče o děti a aby usilovaly o důkladné zjištění jejich poměrů a teprve podle toho reagovaly na delikventní činnost mladistvého.

Český zákonodárce by se mohl patrně inspirovat v rakouském trestním právu úpravou trestní odpovědnosti mladistvého, který za své jednání není trestně odpovědný, spáchal-li pouze méně závažný přečin a zároveň není nutné k jeho odvrácení od další kriminální činnosti nezbytně užívat trestního práva. Za zvážení by rovněž stálo po vzoru Rakouska požadovat jakékoli placení peněžitých částek po mladistvém pouze v případě, že k tomu disponuje dostatečnými vlastními finančními prostředky. Například úprava odklonu narovnání podle § 309 tr. řádu by mohla být modifikována v tom směru, že místo povinnosti složit peněžitou částku na účet státu by mladistvý musel vykonat společensky prospěšnou činnost ve prospěch poškozeného. Jinak ale lze českou úpravu trestního soudnictví ve věcech mladistvých ve srovnání se zmíněnými zahraničními úpravami považovat za zdařilou, neboť v mnoha ohledech (ochrana soukromí mladistvého, velmi široce vymezené důvody nutné obhajoby) chrání mladistvého před negativními dopady jeho provinění ještě silněji než zmíněné země.

Závěr

Předmětem této práce bylo představení platné úpravy trestního řízení proti mladistvým a řízení ve věcech dětí mladších 15 let. Byť se v obou řízeních projednávají činy obdobné trestným činům, obě řízení se od trestního řízení upraveného trestním řádem značně liší. Řízení ve věcech dětí mladších 15 let dokonce vůbec není trestním řízením, ale má povahu civilního opatrovnického řízení.

První kapitola této práce byla věnována uvedení do problematiky trestního práva mládeže, vymezení základních pojmů a představení mezinárodních požadavků na zacházení s delikventní mládeží. Duševní a intelektuální vývoj dospívajících osob dosud není ukončen, ale stále probíhá, a proto si mnohdy ani neuvědomují škodlivost a protiprávnost svého jednání. Dokumenty vzniklé na poli mezinárodního práva proto zdůrazňují potřebu zvláštního přístupu k řešení trestné činnosti mládeže. Vyzývají státy k vytvoření samostatného trestního práva mládeže, které se bude soustředit především na výchovu delikventní mládeže a nikoli na její trestání. Trestní právo mládeže stojí proto také na myšlenkách restorativní justice a snaží se dospívající delikventy přivést k aktivnímu převzetí odpovědnosti za vlastní protiprávní činy a k urovnání vztahů narušených jejich trestnou činností. O tomto přístupu svědčí zejména úprava odklonů používaných v řízení proti mladistvým.

Následující kapitola nastínila historický vývoj trestního práva mládeže na našem území. Zejména při srovnání současné úpravy se zákonem o trestním soudnictví nad mládeží č. 48/1931 Sb. z. a n. je zjevné, že se zákonodárce tímto zákonem při tvorbě současné úpravy inspiroval jeho účelem, přístupem k řešení kriminality mládeže i pojmoslovím.

Stěžejní část práce je věnována rozboru současné české úpravy trestního řízení proti mladistvým a řízení ve věcech dětí mladších 15 let. Obě řízení vychází se specifických zásad zakotvených v § 3 ZSVM. Především zásadu specifického přístupu k projednávání trestních věcí mladistvých a požadavek individuálního přístupu k pachatelům z řad mládeže považuji za velice důležité pro naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Pouze individuálním přístupem a pečlivým objasňováním poměrů dítěte či mladistvého lze odhalit příčiny jejich protiprávní činnosti a zareagovat na ni způsobem, který bude schopen odvrátit je od dalších

protiprávních jednání a pomoci jim správným směrem rozvíjet svou osobnost. Požadavek specializace orgánů činných v obou řízeních umožňuje s mládeží zacházet způsobem přiměřeným jejich věku, rozumové a mravní vyspělosti a tím přispět k naplnění účelu zákona. Nebude-li totiž s dětmi a mladistvými hovořeno adekvátně jejich dosaženému stupni duševního vývoje, nepochopí smysl řízení ani ukládaného opatření. Poznatky o prostředí dítěte či mladistvého a speciální proškolení orgánů činných v řízení umožňují s dítětem a mladistvým komunikovat tak, aby jim přivodily co nejméně nežádoucích vzpomínek na řízení a zabránily vzniku trvalých následků na jejich dalším vývoji.

Zásada ochrany soukromí mládeže, realizovaná omezením zásady veřejnosti řízení a zákazem zveřejňování informací o dítěti a mladistvém, zajišťuje ochranu mládeže před stigmatizací z trestního řízení. O zvýšené ochraně mladistvých svědčí i zpřísněné podmínky pro užití vazby, rozšíření případů nutné obhajoby u mladistvého a poskytnutí řady práv mladistvého i jeho zákonným zástupcům. Zejména obhájce a zákonní zástupci posilují postavení mladistvého v řízení. Do doby, než mladistvý nabyde plné svéprávnosti, mohou v řízení vykonávat jeho práva i bez jeho souhlasu. Tato úprava umožňuje určitým způsobem vyvážit nedokončený duševní a intelektuální vývoj mladistvého a nedostatek životních zkušeností. V řízení o činech jinak trestných práva dítěte chrání vedle jeho zákonných zástupců zejména opatrovník dítěte. Jednotlivá specifika trestního řízení proti mladistvým a úprava řízení o činech jinak trestných svědčí o snaze zákonodárce ochránit delikventní mládež před kriminální kariérou, minimalizovat negativní dopady již spáchané trestné činnosti a motivovat mládež k využívání svých schopností v souladu s právním řádem. Lze tedy uzavřít, že platná úprava obou řízení umožňuje naplnit účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Otázkou je samozřejmě, do jaké míry se daří všechna specifika trestního řízení ve věcech mladistvých realizovat v praxi. Vždy záleží jen na orgánech činných v trestním řízení a dalších subjektech, jak se k zákonným požadavkům postaví.

Přesto jsem však přesvědčena, že by mohlo dojít ke zvážení některých změn naznačených v této práci, a to jak v trestním řízení proti mladistvým, tak v řízení ve věcech dětí mladších 15 let. V první řadě by bylo vhodné požadovat specializaci na práci s mládeží i po advokátech, kteří mají vykonávat funkci obhájce mladistvého nebo opatrovníka dítěte v řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech

mládeže. Zachází-li totiž obhájce s mladistvým stejně jako s dospělým obviněným, nemůže být výchovný účel trestního řízení nikdy naplněn tak efektivně, jako kdyby se obhájce místo přesvědčování mladistvého k popírání viny snažil přimět jej k přijetí odpovědnosti za své rozhodnutí spáchat trestnou činnost a také k odstranění způsobených následků. Další výrazný nedostatek spatřuji v současné úpravě institutu odstoupení od trestního stíhání, která značně oslabuje postavení poškozeného oproti ostatním odklonům. S ohledem na zásadu uspokojení zájmů poškozeného deklarovanou v § 3 odst. 7 ZSVM by aplikace institutu odstoupení od trestního stíhání měla být podmíněna souhlasem poškozeného nebo by poškozený alespoň měl mít vždy možnost proti tomuto postupu podat stížnost. V otázce řízení podle hlavy III. zákona o soudnictví ve věcech mládeže by byla na místě především novelizace § 90 ZSVM, která by umožnila státnímu zástupci příslušnému k podání návrhu na uložení opatření zvážit, zda návrh podá či nikoli.

I přes určité nedostatky se české trestní právo snaží konstruktivně řešit kriminalitu mládeže. Při srovnání české právní úpravy s požadavky mezinárodního práva lze uzavřít, že české trestní právo mládeže v zásadě odpovídá i požadovaným standardům pro zacházení s dospívajícími delikventy.

Seznam použité literatury

Monografie, učebnice, komentáře

ALBRECHT, H.-J., KILCHLING, M.: Jugendstrafrecht in Europa. Freiburg: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2002.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol.: Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.

HULMÁKOVÁ, J.: Trestání delikventní mládeže. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

JELÍNEK, J.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018.

JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, J., GŘIVNA, T., ROMŽA, S., TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., SYKOVÁ, A. et. al.: Trestní právo Evropské unie. Druhé, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 7. vydání. Praha: Leges, 2017.

JELÍNEK, J., UHLÍŘOVÁ, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2011.

JELÍNEK, J., MELICHAROVÁ, D.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Linde, 2004.

KALLAB, J.: Stručný výklad zákona z 11. března 1931, č. 48 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží. Brno, 1931.

MASOPUST, ŠACHOVÁ, P.: Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019.

MIŘIČKA, A., SCHOLZ, O.: O trestním soudnictví nad mládeží. Praha: Československý kompas, 1932.

OSMANČÍK, O. a kol.: Trestní soudnictví nad mladistvými v ČR a v zahraničí. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Praha. 1996.

- SCHAFFSTEIN, F., BEULKE, W.: Jugendstrafrecht. Eine systematische Darstellung. 14., aktualisierte Auflage. Stuttgart: Kohlhammer, 2002.
- SCHELLEOVÁ, I.: Právní postavení mladistvých. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004.
- STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015.
- STRÉMY, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015.
- STRÉMY, T., (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČTA, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013.
- ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání. Praha: Leges, 2014.
- ŠČERBA, F., COUFALOVÁ, B.: Efektivita sankcionování mladistvých. Praha: Leges, 2016.
- TIBITANZLOVÁ, A.: Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018.
- VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
- VANTUCH, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019.
- ZEZULOVÁ, J.: Trestní zákonodárství nad mládeží. Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- ŽATECKÁ, E.: Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M.: Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015.

Odborné články

BROWN, P.: Reviewing the Age of Criminal Responsibility. The Criminal Law Review. 2018, č. 11.

HERZEG, J.: Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. Trestněprávní revue. 2014, č. 1.

HOFŠCHNEIDEROVÁ, A.: Reakce na článek „Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv“. Státní zastupitelství. 2014, č. 2.

HRUŠÁKOVÁ, M.: Ochrana soukromí mladistvých a veřejnost řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Bulletin advokacie. 2007, č. 1.

HRUŠÁKOVÁ, M.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí v řízení dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a publikace obrazových snímků. Trestněprávní revue. 2006, č. 6.

HRUŠÁKOVÁ, M., JIŘÍČEK, P.: Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. Trestněprávní revue. 2014, č. 3.

HRUŠÁKOVÁ, M.: Dopad nového občanského zákoníku a předpisů souvisejících na řešení činů jinak trestných spáchaných dětmi do 15 let. Trestněprávní revue. 2014, č. 1.

HULMÁKOVÁ, J.: Delikventní mládež ve významných mezinárodních dokumentech. Trestněprávní revue. 2009, č. 12.

HULMÁKOVÁ, J.: Vazba v řízení ve věcech mladistvých deset let od účinnosti ZSM. Státní zastupitelství. 2013, č. 3.

HULMÁKOVÁ, J.: Nad slovenským trestním právem mládeže. Trestněprávní revue. 2007, č. 4.

JELÍNEK, J.: Soudnictví ve věcech mládeže a změny v trestním řízení (poznámky k orientačnímu studiu). Bulletin advokacie. 2003, č. 11-12.

KOVÁŘOVÁ, D.: Obhájce mladistvého, opatrovník dítěte (podruhé nad zákonem č. 218/2003 Sb.). Bulletin advokacie. 2004, č. 10.

KUČERA, P., PTÁČEK, M.: Několik úvah nad institutem dohody o vině a trestu v českém pojetí. Trestní právo. 2009, č. 7-8.

KÜHN, H. CH.: Jugendkriminalität gestern und heute. Anmerkungen zur aktuellen Reformdebatte. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 2010, č. 3.

LICHNOVSKÝ, F.: Účel využívání odklonů v trestním řízení při postihu trestné činnosti. Trestní právo. 2015, č. 3.

PETRÁK, M.: Nutná obhajoba mladistvého v prověřování aneb Resuscitace zdánlivě vyhaslého § 42 odst. 2 písm. a) ZSVM. Státní zastupitelství. 2019, č. 2.

PROVAZNÍK, J.: Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. Trestněprávní revue. 2016, č. 4.

SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H.: Trestní spravedlnost na přelomu tisíciletí. Právní rozhledy. 1999, č. 12.

SOTOLÁŘ, A.: K ochraně soukromí mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 4.

SOTOLÁŘ, A.: K některým specifickým uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 3.

SOTOLÁŘ, A.: Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže – 1. část. Právní rozhledy. 2004, č. 7.

SOTOLÁŘ, A.: K uplatnění výchovných opatření vůči mladistvým v průběhu trestního řízení a v rámci odklonů od standardního trestního řízení. Trestněprávní revue. 2004, č. 9.

SOTOLÁŘ, A.: Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. Trestněprávní revue. 2004, č. 6.

STRENG, F.: „Richter und Erzieher zugleich“? Empirische Befunde zum professionellen Profil in der Jugendjustiz. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 2015, č. 12.

ŠABATA, K.: Praktické poznámky k řízení před soudem pro mládež ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2012, č. 3.

ŠÁMAL, P.: K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého. Právní rozhledy. 2004, č. 2.

ŠÁMAL, P.: K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Trestněprávní revue. 2004, č. 2.

ŠÁMAL, P., POKORNÁ, A.: Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Trestněprávní revue. 2017, č. 6.

ŠÁMALOVÁ, M.: Místní příslušnost v řízení v trestních věcech mladistvých. Trestněprávní revue. 2010, č. 11.

ŠÁMALOVÁ, M.: Dítě mladší patnácti let a zajištění jeho práv. Státní zastupitelství. 2013, č. 3.

ŠÁMALOVÁ, M.: Potřebuje dítě mladší patnácti let v řízení před podáním návrhu podle hlavy třetí zákona o soudnictví ve věcech mládeže obhájce? Trestněprávní revue. 2015, č. 2.

ŠČERBA, F.: Odklon jako sankční opatření. Trestněprávní revue. 2009, č. 2.

ŠČERBA, F.: K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. Trestní právo. 2015, č. 1.

VÁLKOVÁ, H.: Soudnictví ve věcech mládeže optikou poslední implementační novely. Trestněprávní revue. 2019, č. 10.

VÁLKOVÁ, H.: Ochrana soukromí a osobnosti mladistvého versus právo na informace, svoboda projevu a zásada veřejnosti. Trestněprávní revue. 2006, č. 4.

VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A.: Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, prohry a výzvy. Státní zastupitelství. 2013, č. 3.

VILLMOW, B.: Junge Tatverdächtige in der Untersuchungshaft. Zeitschrift für Jugendkriminalität und Jugendhilfe. 2009, č. 3.

ZEMAN, Š.: Vývoj kriminality mládeže a jej sankcionovania v Slovenskej republike z pohľadu štatistik a aplikačnej praxe s akcentom na restoratívne riešenia. Trestněprávní revue. 2016, č. 6.

ZEZULOVÁ, J.: Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let. Státní zastupitelství. 2014, č. 3.

Internetové zdroje

ŠÁMAL, P.: K vládnímu návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Dostupné na: <<http://octopus.juristic.cz/archiv/77208/octact.html>> [1. 2. 2020].

Práva a postavení mladistvého obviněného. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/obvinny/prava-a-postaveni-mladistveho-obvinneho>> [7. 2. 2020].

Odklony v trestním řízení. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-řízení-v-trestních-a-netrestních-vecech/odklony-v-trestním-řízení>> [7. 2. 2020].

Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 12. Dostupné na: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf>> [25. 1. 2020].

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona. Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 210, 4. volební období. s. 48. Dostupná na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=210&ct1=0>> [25. 1. 2020].

Důvodová zpráva k zákonu č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok. s. 68. Dostupná na: <<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=188458>> [6. 2. 2020].

Legislative history of the Convention on the rights of the child. Volume I. United Nations. New York and Geneva, 2007. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>> [25. 1. 2020].

History of child rights. Dostupné na: <<https://www.unicef.org/child-rights-convention/history-child-rights>> [25. 1. 2020].

PIRIUS, R.: The Legislative Primer Series for Front-End Justice: Young Adults in the Justice System. National Conference of State Legislature. August 2019. Dostupné na: <https://www.ncsl.org/Portals/1/Documents/cj/front_end_young-adults_v04_web.pdf> [6. 2. 2020].

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 8 Tdo 1069/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1383/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 8 Td 4/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 8 Td 16/2013.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 28/04.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 2015

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. 8 To 14/2005, publikované pod č. 16/2006 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. 8 Td 35/2012

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 8 Td 23/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 14.2. 2007, sp. zn. 8 Td 11/2007, publikované pod č. 15/2008 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 8 Td 21/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 8 Td 22/2008, publikované pod č. 11/2009 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 26. 5. 2009, sp. zn. 8 Td 28/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 9. 8. 2017, sp. zn. 8 Tz 47/2017, publikovaný pod č. 10/2018 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 10. 2. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1515/2015, publikované pod č. 42/2016 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 8 Tdo 921/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. 3 Tz 139/2000, publikovaný pod č. 29/2001 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. 11 Tdo 426/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 5 Tdo 347/2004.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003, publikované pod č. 3/2005 Sb. rozh. tr.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2005, sp. zn. III. ÚS 439/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. II. ÚS 897/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 4. 1999, sp. zn. III. ÚS 188/99.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2013, sp. zn. III. ÚS 1816/13.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004, publikované pod č. 19/2005 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 1993, sp. zn. 1 Tvn 20/93, publikované pod č. 27/1993 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 1995, sp. zn. 1 Tvn 210/95, publikované pod č. 14/1996 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 8 Tvo 35/2013, publikované pod č. 40/2014 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 1994, sp. zn. 1 Tvn 121/94, publikované pod č. 58/1994 Sb. rozh. tr.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. III. ÚS 1335/19.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2014, sp. zn. 8 Tvo 42/2004, publikované pod č. 12/2005 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 8 Tvo 28/2004.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci jako soudu pro mládež ze dne 22. 11. 2005, sp. zn. 4 Tmo 30/2005, publikované pod č. 2/2007 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 18. 6. 2009, sp. zn. 8 Tdo 583/2009, publikované pod č. 3/2010 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 2. 11. 2005, sp. zn. 8 Tdo 1373/2005.

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. II. ÚS 29/06.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 8 Tdo 327/2008.

Usnesení Krajského soudu v Brně jako soudu pro mládež ze dne 30. 12. 2004, sp. zn. 4 Rodo 17/2004, publikované pod č. 13/2006 Sb. rozh. tr.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové jako soudu pro mládež ze dne 12. 1. 2005, sp. zn. 12 Rodo 5/2004, publikované pod č. 33/2006 Sb. rozh. tr.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 806/08.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1426/2013, publikované pod č. 49/2014 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1036/2017, publikované pod č. 47/2018 Sb. rozh. tr.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích jako soudu pro mládež ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 3 Rodo 6/2006, publikované pod č. 46/2007 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1072/2010, publikované pod č. 25/2011 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 8. 2010, sp. zn. 8 Tdo 927/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1077/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu jako soudu pro mládež ze dne 25. 10. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1082/2017.

Abstrakt

Tato práce se zabývá soudnictvím ve věcech mládeže a zaměřuje se zejména na procesní otázky postihu kriminality mládeže, který se značně liší od postihu trestné činnosti dospělých pachatelů. Potřeba specifického zacházení s mládeží vychází ze zkušenosti, že duševní vývoj dospívajících jedinců dosud není ukončen, a proto je nezbytné k nim přistupovat s vědomím, že vyžadují větší péči a ochranu. K obezřetnějšímu, přístup k nedospělým pachatelům z řad mládeže vyzývá i množství mezinárodních dokumentů. Trestní právo mládeže tak představuje souhrn odchylek od obecné úpravy, které se uplatní pouze ve vztahu k mladistvým delikventům a jejichž cílem je ochránit je před kriminální budoucností a přivést je k nalezení vhodného společenského uplatnění.

V České republice trestní odpovědnost mládeže, její sankcionování a postupy řešení její trestné činnosti upravuje komplexně zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon dělí mládež na trestně neodpovědné děti mladší 15 let a trestně odpovědné mladistvé ve věku od 15 do 18 let. Trestní řízení proti mladistvým a řízení o činech jinak trestných spáchaných dětmi mladšími 15 let se liší jak od standardního trestního řízení, tak od sebe navzájem.

Úvodní část práce je věnována obecným otázkám trestního práva mládeže a představení mezinárodních dokumentů zabývajících se delikventní mládeží. Dále následuje stručný historický exkurz do úpravy trestního práva mládeže na našem území. Stěžejní část práce se věnuje rozboru jednotlivých specifíků trestního řízení proti mladistvým a poukazuje na odlišnosti od obecné úpravy trestního řízení obsažené v trestním řádu. Další část práce představuje řízení ve věcech dětí mladších 15 let a rozebírá především jeho trestněprávní aspekty. Poslední kapitola je věnována krátkému představení vybraných zahraničních úprav trestního práva ve věcech mládeže.

Cílem této práce je představení české platné úpravy trestního řízení vedeného proti mladistvým a řízení ve věcech dětí mladších 15 let, zhodnocení úpravy obou typů řízení a případně navržení změn k řešení některých jejich nedostatků.

Klíčová slova: trestní řízení, mládež, odklon, restorativní justice

Název práce v anglickém jazyce: Juvenile criminal proceedings

Abstract

This thesis deals with juvenile justice and focuses mainly on procedural issues of punishment of juvenile criminality, which considerably differs from punishment of adult offenders. The need for specific treatment of youth comes from experience with mental development of adolescents which is not fully finished at their age, and that is why we need to approach them carefully as they need greater care and protection. A number of international documents also call for a more prudent approach to juvenile offenders. Juvenile criminal law presents the sum of deviations from the general arrangement that can be used only in relation to juvenile delinquents and whose aim is to protect them against criminal future and guide them into finding suitable social position.

Czech Republic regulates juvenile criminal liability, its sanctioning and procedures of solution to criminality by Juvenile Justice Act No. 218/2003 Coll. This Act divides the youth into not criminally liable children under the age of fifteen and criminally liable juveniles in the age between fifteen and eighteen. Criminal proceedings against juveniles and proceedings for unlawful action committed by children under the age of fifteen differ from each other, but also differ from criminal proceedings as covered by the Code of Criminal Procedure.

The introductory part of this thesis answers general questions of juvenile criminal law and presents international documents relating to delinquent youth. It is followed by brief excursion to history of juvenile criminal law in our country. The main part of this thesis focuses on analysis of individual specifications of criminal proceedings against juveniles and points out differences from general legislation of criminal proceedings as covered by the Code of Criminal Procedure. Another part of this thesis presents proceedings in the matters of children under the age of fifteen and analyses its criminal law aspects. The last chapter is dedicated to short introduction of selected foreign legislations in relation to juvenile criminal law.

The aim of this thesis is to present Czech valid regulation of criminal proceedings against juveniles and proceedings in the matters of children under the age

of fifteen, to evaluate regulation of both types of proceedings and eventually to suggest changes to help overcome some of its deficiencies.

Key words: criminal proceedings, juvenile, diversion, restorative justice

Název / Title

Trestní řízení ve věcech mládeže / Juvenile criminal proceedings

Klíčová slova / Keywords

trestní řízení, mládež, odklon, restorativní justice

criminal proceedings, juvenile, diversion, restorative justice